

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΕΤΟΣ Α'

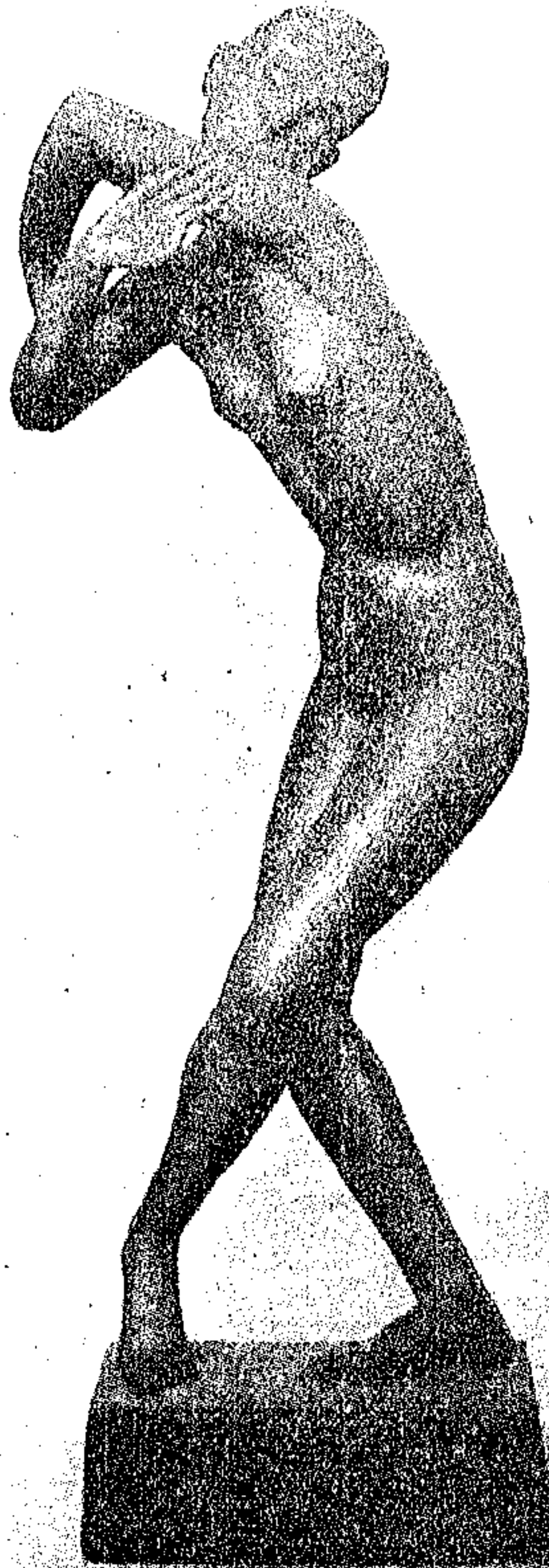
ΑΘΗΝΑΙ, 1 ΙΟΥΛΙΟΥ 1927

ΤΕΥΧΟΣ 6

ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΤΗΣ ΜΟΝΑΞΙΑΣ

Α'.

Παράμερα στην παληά στράτα
 ποὺ σι' ἀκρογιαλὶ κατεβαίνει,
 κοντὰ στὸ ρέμα, μέσ' στὰ βάτα
 ποὺν' ἢ καλύβα μου στημένη,
 διαβάτης σημερινὸς μιὰ μέρα,
 κοντόβραδο, βρέθηκε μπρὸς μου,
 σὰ σαστισμένος.—Παραπέρα
 τὸν πῆρα ὡς ναῦρει τᾶλλον κόσμου
 τὸ δρόμο κι' ἴδια νὰ περάσει
 τὴ στράτα ποὺ κατηφοράει
 ἴσια στὸ πέλαγος νὰ φτάσει.
 Κι ὅπως τὸν εἶδα νὰ κινάει
 μ' ἀνήσυχο τριγύρω μάτι
 στὴ σκοτεινιά,—πρὶν τὸν ἀφήσω,
 νὰ τοῦ δομηνέσω βροῖκα κάτι
 καὶ κάτι νὰ τόνε ρωτήσω.
 Κ' εἶπα:—Γιατὶ ἔτσι τῆς ζωῆς σου
 τὸ δρόμο παίρνεις βιαστικός;
 θὰ φτάσεις κάποτε, θυμίσου,
 κ' ἔγνοιες μὴν ἔχεις γιὰ πὺδ μπρὸς.
 —'Αλλιά! τὴν ἴδια ἔγνοια ποτέ μου,
 εἶπε, δὲν ἔχω ἡμέρα σ' ἄλλη.
 —Σὰ φύλλο στὴν πνοή τ' ἀνέμου
 ἔτσι τοῦ νοῦ σὲ παίρνει ἢ ζάλη.

- Θλίψεις, χαρές, ζευγαρωτά,
δίχτυ μ' ἀπλώσανε κρουστό,
ἀγκίστρι ὁ πόθος μὲ κρατᾶ
κι ἀγκιστρομένος σπαρταρῶ.
— Τινάξου λίγο νὰ γλυτόσεις
ἀπὸ τ' ἀγκίστρια καὶ τὰ δίχτυα.
— Δὲ θέλω ὁρμήνειες νὰ μοῦ δώσεις,
εἶπε,—καὶ χάθηκε στὴ νύχτια
σκοτεινιασμένη σιγαλιά,
γοργὰ τραβώντας πρὸς τὰ κάτω
νὰ φτάσει στὴν ἀκρογιαλιά
τ' ἀβυθιομέτρητου θανάτου.

Β'.

Σὲ βραχουριάς πληθόνερη πηγὴ,—τὴν ἀνγὴ,
δυσὸ καρδάλᾳ φρογκράστηκα τραγουδία.—Μαμουδία
λέγανε τῶνα μὲ ξετσιποσιά—στὴ δροσιά:
«Ποῦ τ' ὄρελο, βρύσῃ καλὴ, ἀπαντέχεις,—ποῦ τρέχεις
ὄλημερίς καὶ περισσὸ νερὸ—στὸ ξερὸ
τὸ πετροβούνι ὄλο σκορπᾶς τριγύρα;—Ἡ Μοῖρα
σὲ πάει καὶ σὲ χωρὶς ἀνασασμὸ—στὸ χαμὸ
ἀνώφελα, δίχως σκοπὸ κανένα . . .» — «Ἐμένα,
ἀπηλογιόταν ἡ πηγὴ γλυκά,—μὲ δικᾶ
τὸ κρύφιο μῆνυμα ποῦ μολογᾶνε—σὰ σπᾶνε
μ' ἀφροὺς στὸ βραχοτόπι τὰ νερά,—βοερά,
καὶ τάξουνε πὼς μαλακὰ σὰ χᾶδι—στὸ σάδι
θ' ἀπλόσουνε καὶ διάβα ἐκεῖ θὰ βροῦν—γιὰ νὰ μποῦν
μέσ' στὰ χωράφια, φύτες νὰ ποτίσουν,—νὰ σβύσουν
στερνά, ποτίζοντας σπορὲς λογῆς,—μὲς στὴ γῆς».

Καὶ τὰ δυὸ τὰ τραγουδία εἶταν σὰν ἓνα—φτιαγμένα
'πὰ στῆς ζωῆς τὸ μυστικὸ καὶ μὸ,—μὲ ρυθμὸ
ποῦν' ἴδιος πάντα κι ἀλλοιότικος μόνο—στὸ χρόνο.

Γ'.

Ἵμορφ' ἡ Πλάση γύρω μας,
τοῦ κόσμου ἡ νότη αἰώνια,
Πόθοι κυλᾶν στὰ φριδοτά
τ' ἀυλάκια τῆς ψυχῆς,
κι ἀπόλαψες κάθε λοῆς,
σὰ ριζιμὰ κοτρώνια,
εἶναι βαθεῖα κι' ἀτράνταχτα
θεμέλια τῆς ζωῆς.

Ἐκούραστ' ἡ μητέρα γῆς
ὄλο γεννάει, καὶ χάνει
ὄσο γεννᾶ, καὶ πρόσχαρη
στοῦ ἡλίου τὰ φιλιά
ὄλημερίς. ὄλοστιγμὲς
καινούργια ὄλο καὶ φτιάχνει,
στὴν ὥρα ποῦ ἀσαβάνοτα
σαπίζουν τὰ παλιὰ.

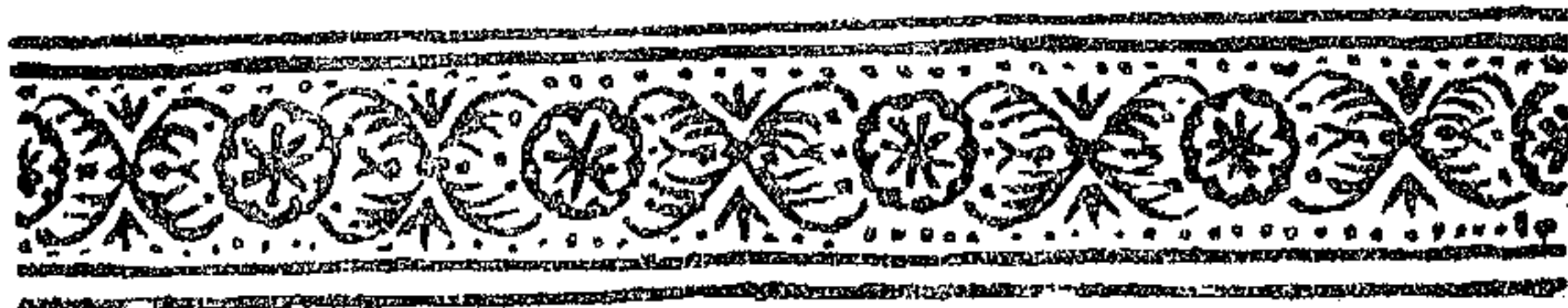
Ἔστ' ἡ ζωὴ κι ὁ θάνατος,
μαζὶ καλοστριμένοι
ἀπ' ὄνα κλώστη σὲ γερὴ
κι ἀκόμπιαστη κλωστή,
τυλιγαδιάζονται καὶ πᾶν
στοῦ χρόνου τὴν ἀνέμη,
κ' ἓνα κουβάρι γίνονται
ποῦ ἡ Μοῖρα τὸ κρατεῖ.

Δ'.

Καυχήθηκε ὁ σοφὸς πεισματικά:
— Θὰ βρῶ καὶ θὰ ξηγήσω τὴν ἀλήθεια,
γιὰτὶ ἀπ' αὐτὴν ὁ κόσμος ὀδηγεῖται.
Κι ὁ ποιητὴς στοχάστηκε σοφά:
— Τοῦ μυστηρίου ἀνάβλεπα τὰ βύθια
κι ὁποῦχει νοῦ μὲ τὸ ρυθμὸ ξεχνιέται
Καὶ παραμύθια ἀνιστορόντας ξεγελᾶ
τὸν κόσμον μὲ ρυθμοὺς καὶ τὸν κοιμᾶζει,
στὴν ὥρα ποῦ ὁ σοφὸς παραμιλᾶ
κι ἀτέλειωτες ψευτιὲς καλοναρχίζει.

I. ΖΕΡΒΟΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ

ΙΔΑΝΙΚΑ

Διὰ νάντιγράφου ἀλλήλους οἱ αἰῶνες, θὰ πῆ εἰ ποτὲ τὰ παθήματα δὲν γίνονται μαθήματα. Καὶ ὅμως τὰ περασμένα εἶναι πάντα τόσο διδακτικά!

Πρὸ 50 ἐτῶν, ὁ Ἰμμανουήλ Ροῦθης ἤρνετο τὴν ὑπαρξίν ποιήσεως εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ τὸν λόγον ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν εἶχε πλέον ἰδανικόν. Οἱ Ἕλληνες δηλαδὴ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶχαν πολλὰ: κτήσιν καλῆς περιουσίας, κτίσιν μεσημβρινῆς οἰκίας κτλ., ἀλλὰ τόσο πεζὰ καὶ ταπεινά ὄλα. Ἀνώτερον, εὐγενικόν, ποιητικόν, κανένα. Γι' αὐτὸ δὲν μποροῦσε νὰ ὑπάρξῃ ποίησις, ὅπως ὑπῆρχε λίγα χρόνια πρωτύτερα, ὅταν οἱ Ἕλληνες εἶχαν ἀκόμη «τὸ ἰδανικόν τῆς Ἐλευθερίας». Ὁ Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης, διὰ νὰ εἶναι ποιητής, εἶχε ἀναγκασθῆ νὰ τὸ ξεθάψῃ. Μὲ τὴν ἰσχυράν του φαντασίαν, κατώρθωνε νὰ ζῆ στοὺς καιροὺς τῶν ἀρμυτωλῶν κι' ἔτσι μόνο ἔγραψε ἕναν «Ἀστραπόγιαννο»: Ὁ Ἀχιλλεὺς Παράσχος ἐξ ἄλλου, — γιὰτὶ κι' αὐτός, μὲ τὴν μεγάλην του τότε δημοτικότητα, ἀπειλοῦσε σοβαρῶς τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ Ροῦθ, — ἦτο μὲν ποιητῆς γεννημένος, ἀλλὰ τί μποροῦσε νὰ κάμῃ μέσα εἰς μίαν κοινωνίαν χωρὶς ἰδανικόν; Οὐτε εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ξεθάψῃ κανένα παλιό. Ὁ Βαλαωρίτης, εἰς τὴν ἐρημίαν καὶ τὴν γαλήνην τῆς Μαδουρῆς, τὸ κατώρθωνε. Ἀλλὰ διὰ τὸν Παράσχον, ζῶντα εἰς τὴν τύρβην τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ τότε καφελεῖου Γιαννοπούλου, αὐτὸ ἦτο ἀκατόρθωτον. Ἔτσι ἔμεινε διὰ παντός ἕνας «ποιητῆς κατώτερος τοῦ ἄσματος του, ἕνα εὐήχον κλειδοκύμβαλον ἔχον ἀνάγκην καρδιοστοῦ».

Τὸ συμπέρασμα εἶναι ὅτι κι' ἀπὸ τότε τὰ πράγματα διέψευδαν τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ Ροῦθ. Καὶ τὰ «πράγματα» αὐτὰ ἦταν δύο μεγάλοι ποιηταί, ζῶντες ἀκόμη κι' εὐρισκό-

μενοι μάλιστα εἰς ὄλην τὴν ἀκμὴν χωριστὰ τὸ πλῆθος τῶν δευτερευόντων, τῶν μετριωτέρων, ποὺ ἄλλοι ζοῦσαν καὶ ἄλλοι εἶχαν ἀπεθάνει πρὸ ὀλίγου, ποὺ καὶ αὐτῶν ἐπίσης ὁ κριτικὸς εἶχε ἀναγκασθῆ νὰ ἀγνωρίσῃ μερικὰ τοῦλάχιστον ποιήματα. («Ὁ βοριάς ποὺ τὰρνάκια παγώνει» τοῦ Ζαλοκώστα.) Καὶ τὸ χειρότερον: Μόλις σχεδὸν κατῆλθε τὸ βῆμα τοῦ «Παρνασοῦ», ἀπὸ τὸ ὁποῖον εἶχε ἐκφέρει τὴν καταδίκην του, κι' ἀμέσως, ὡς διὰ μαγείας, εἰς τὸ πείσμα του θὰ ἔλεγε, ἀρχισαν νὰ ἀναφαίνονται ὁ Σουρῆς, ὁ Κόκκος, ὁ Δροσίνης, ὁ Πολέμης καὶ προπάντων ἐκεῖνος ποὺ μετ' ὀλίγα ἔτη ἔμελλε νὰ ἀναδειχθῆ ὁ κορυφαῖος τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων κι' ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους ποιητὰς τῆς σημερινῆς Εὐρώπης: ὁ Κωστῆς Παλαμάς! Καὶ τοῦ μὲν Σουρῆ τὴν ἐπιβολὴν οὔτε ὁ ἴδιος ὁ Ροῦθς μπόρεσε νὰ διαφύγῃ μέχρι τέλους: Ἐπιγραμματικῶς καὶ συμφώνως μὲ τὴν θεωρίαν του, τὸν ὠνόμασε κάποτε «ποιητικὸν ἀντιπρόσωπον τῆς συγχρόνου πεζότητος». Ὅσον διὰ τὸν Κόκκον, λησμονῶν τὰ πάντα ἀργότερα, τὸν καθιέρωσε ποιητὴν δι' ἑνὸς κυρίου ἄρθρου εἰς τὴν «Ὠραν». Ὡστε μίαν Ἑλλάδα χωρὶς ἰδανικόν, ποὺ κατὰ τὸν Ροῦθ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἔχῃ ποίησιν, εἶχε ἤδη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του, ἀνεγνωρισμένους ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἴδιον, ἕνα Βαλαωρίτην, ἕνα Παράσχον, μισὸν Ζαλοκώσταν, ἕνα Σουρῆν καὶ ἕνα Κόκκον. Φαντασθῆτε τώρα πόσους θὰ εἶχε, ἂν εἶχε καὶ κανένα ἰδανικόν!..

Ἀλλὰ τὸ πάθημα αὐτὸ τοῦ Ροῦθ, ἂν καὶ σχετικῶς τόσο πρόσφατον, καὶ τόσο γνωστὸν ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῶν Νοελληνικῶν Γραμμάτων, δὲν ἔγεινε μάθημα εἰς κανένα. Ποτὲ δὲν ἔπαυσαν οἱ κριτικοὶ εἰς τὴν Ἑλ-

λάδα νὰ ρηνοῦνται πότε παίησιν, πότε πεζογραφίαν καὶ πότε τὰ πάντα, ἐν ὀνόματι πότε αὐτῆς καὶ πότε ἐκείνης τῆς θεωρίας. Τελευταίως δὲ κάποιος ἀπὸ αὐτοὺς, χωρὶς κἄν νὰ εἶναι μαθητῆς τοῦ κ. Ἀποστολάκη ἢ τοῦ κ. Φώτου Πολίτη, ἐκήρυξεν ὅτι ἡ σύγχρονη Νοελληνικὴ Λογοτεχνία εὐρίσκειται εἰς μαρασμὸν, εἰς πικρακμήν, εἰς κατάρπτωσιν καὶ δὲν ξέρω τί ἄλλο, ἀκριβῶς ἐπειδὴ πάλιν δὲν ἔχει... ἰδανικόν. Τὰ ἴδια δηλαδὴ τοῦ 1880 καὶ χειρότερα. Δι' αὐτὸ ἐνθυμίσαμεν εἰς τὴν ἀρχὴν ὅτι οἱ αἰῶνες ἀντιγράφουν ἀλλήλους.

Φυσικά, οὔτε σύγκρισις χωρεῖ μεταξὺ Ροῦθου καὶ σημερινῶν ἀρνητῶν. Ἐκεῖνος ἦταν ἕνας μέγας σοφὸς κι' ἕνας μέγας πεζογράφος. Οἱ σημερινοὶ δὲν εἶναι βέβαια καθόλου. Ἀλλ' αὐτὸ δὲν τοὺς ἐμποδίζει νὰ κάνουν τὸν αὐστηρό, νὰ ζητοῦν ἰδανικὰ καὶ νὰ ρηνοῦνται τὰ ὑπάρχοντα ὄλα, ὅπως κι' ὁ Ροῦθς ἤρνετο τὴν ὑπάρχουσαν ποίησιν τοῦ καιροῦ του. Τὸ ἰδανικόν, σὰς λέγουν, τοῦ Δημοτικισμοῦ, τὸ ὁποῖον κάτι ἔκαμε εἰς τὴν ἀρχὴν, ἐξεθύμανε καὶ δὲν τὸ ἀντικατέστησε ἄλλο κανέν. Ἀλλὰ ὅπως τότε διέψευδαν τὸν Ροῦθ τῶσι ποιηταί, ἐκ τῶν ὁποίων ἕνας τοῦλάχιστον μένει ἐπὶ τοῦ βῆθρου του ἕως σήμερα καὶ θὰ μείνῃ διὰ παντός, — ὁ Βαλαωρίτης, — ἄλλο τόσο διαψεύδουν τοὺς σημερινοὺς ἀρνητὰς τῶσι ποιηταί, διηγηματογράφοι καὶ θεατρικοὶ συγγραφεῖς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἕνας πάλιν, ἕνας τοῦλάχιστον, θὰ ζῆσῃ. Εἶναι περιττὸν νὰ ἀναφέρωμεν ὀνόματα. Κ' οἱ ἴδιοι οἱ ἀρνηταὶ τὰ γνωρίζουν καλά, ἀπὸ πολλὰκις ὡς τώρα ἀναγκάσθησαν κι' αὐτοὶ ἀπὸ τὰ πράγματα, ὅπως τότε ὁ Ροῦθς, νὰ ἀγνωρίσουν πότε τοῦτον τὸν συγγραφέα καὶ πότε ἐκεῖνο τὸ ἔργον. Ἐν' ἀπὸ τὰ δύο λοιπόν: Ἡ τὸ «ἰδανικόν» δὲν εἶναι ἀπαραίτητον διὰ νὰ ὑπάρξῃ μίαν Λογοτεχνία, ἢ ὑπάρχουν ἰδανικά καὶ εἰς τὴν σύγχρονην Ἑλλάδα, τὰ ὁποῖα οἱ ἀρνηταὶ δὲν μποροῦν νὰ διακρίνουν.

Κι' ἐν' ἄλλο ἀκόμη: Ὑπάρχουν κοινὰ ἰδανικά, ἀλλὰ ὑπάρχουν καὶ ἀτομικά. Φαίνεται δὲ ὅτι ἕνας λογοτέχνης, πεζογράφος ἢ ποιητῆς, μπορεῖ ἐξαίρετα νὰ ἔχῃ τὸ ἰδανικόν του, τὸ ἀτομικόν του ἰδανικόν, νὰ ἐμπνέεται, νὰ ἐργάζεται, νὰ θαυματοουργῇ

μὲ αὐτὸ, κι' ἕνας ἀρνητῆς νὰ μὴν ἔχῃ εἰδησιν! Ἡ συχνότερα ὅμως περίπτωσις εἶναι αὕτη: Νὰ ἔχῃ κι' ὁ ἀρνητῆς κάποιον ἰδανικόν, εἴτε ἀτομικόν, εἴτε μιᾶς ὀρισμένης ομάδος διανοουμένων, καὶ νὰ θέλῃ, νὰπαίτῃ, ἐπὶ ποιητῆ ἀνυπαρξίας, νὰ τὸ ἔχουν ὄλα. Σήμερα π.χ. ἐν' ἀπ' αὐτὰ τὰ ἰδανικά εἶναι ὁ κομμουνισμός. Ὅταν ἀκούτε κάποιους νὰ λέγουσιν ὅτι ἡ Λογοτεχνία ὀφείλει νὰ θίγῃ ἢ νὰ λύῃ κοινωνικά προβλήματα, δὲν πρέπει νὰ ἐννοήτε ἄλλο, παρὰ ὅτι κάθε λογοτέχνης σήμερα ὀφείλει νὰ εἶναι κομμουνιστής. Κι' ἐπειδὴ τὸ ἰδανικόν τοῦ κομμουνισμοῦ δὲν τὸ συμπερίζονται οἱ περιστότεροι, — αὐτὸ ἔλειπε! — συμπεραίνουσι ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν ἔχει σήμερα ἰδανικόν καὶ συνεπῶς δὲν ἔχει Λογοτεχνίαν.

Τελευταίως, κάποιος ἀπ' αὐτοὺς ἔκρινε τὴν «Κυρὰ-Κυραλίνα» τοῦ Ἰστράτι. Κι' ἔλεγε: Καλογεγραμμένο διήγημα, ἀλλὰ τί τὰ θέλετε ποὺ δὲν ἔχει «κοσμοθεωρίαν» καὶ δὲν λύει τὸ κοινωνικὸν πρόβλημα; Μὲ ἄλλους λόγους: Δὲν ἀξίζει τίποτα, γιὰτὶ δὲν εἶναι κομμουνιστικόν. Ἔτσι θὰ ἔκρινε ὁ ἴδιος καὶ τὴν σημερινὴν Νοελληνικὴν Λογοτεχνίαν: Δὲν ἀξίζει τίποτα, ἐπειδὴ δὲν εἶναι κομμουνιστικὴ!

Ἀλλὰ νὰ τί δὲν θὰ παραδεχθῆ ποτὲ ἕνας ἀμερόληπτος κριτῆς κι' ἕνας ἀνεξάρτητος ἀναγνώστης. Νοελληνικὴ Λογοτεχνία καὶ ὑπάρχει καὶ ἀξίζει. Κομμουνιστικὰ ἔργα ἔχει κι' αὕτη ἀρκετά, καὶ μερικὰ μάλιστα θαυμάσια, (π.χ. τοῦ Βάρναλη.) Ἔχει ὅμως κι' ἄλλα, πολὺ περισσότερα, ποὺ μὰ τὴν ἀλήθειαν, δὲν εἶναι καθόλου κατώτερα ἐπειδὴ δὲν εἶναι κομμουνιστικά. Ἡ Τέχνη μπορεῖ νὰ εἶναι ἀπ' ὄλα, φθάνει νὰ εἶναι Τέχνη. Κι' ὅπως δὲν τὴν ἀδικεῖ ποτὲ κανένας σκοπός, ὅταν εἶναι ἀληθινή, ἔτσι καὶ κανένας σκοπὸς δὲν τὴν σώζει, ὅταν εἶναι ψεύτικη. Ὅποιος ξεχνᾷ αὐτὰ τὰ στοιχειώδη, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ φθάνῃ εἰς συμπεράσματα ἀστήρικτα. Τὰ πράγματα θὰ τὸν διαψεύδουν αἰωνίως. Καὶ τὰ πράγματα, βλέπετε, δὲν ἄλλαξαν ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ Ροῦθ, ὅπως δὲν ἄλλαξαν καὶ ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ Βαρέτου. Τὰ περασμένα εἶναι πάντα τόσο διδακτικά!..

Η ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΤΩΝ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ

PAUL VALÉRY

Σχεδόν γενικῶς τὸ κοινὸν θεωρεῖ τὸν Παύλον Βαλερύ ὡς τὸν πνευματικὸν υἱὸν τοῦ Μαλλαρμέ, συνεχιστὴν μιᾶς ποιήσεως ὑπερτάτης καὶ ἐκλεπτυσμένης. Τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι ἡ σκέψις τοῦ ἔχει τὴν πτῆσιν πολὺ πλέον ἰσχυράν. Δὲν ἐννοῶ βέβαια ν' ἀμφισβητήσω τὴν ἀξίαν τῆς ἀπορρήτου αὐτῆς ποιήσεως, πού μᾶς κρατεῖ μ' ἐξωτικά εὐρήματα καὶ πού μᾶς ἀνοίγει ὀλίγον κατ' ὀλίγον τοὺς κεκρυμμένους ὀησαυρούς, τῶν ὁποίων τὰ εὐρήματα αὐτὰ εἶναι τὸ ἀποκαλυπτικὸν σύμπτωμα· ἀλλὰ τὸ οὐσιώδες μέρος τοῦ Βαλερύ δὲν εὐρίσκεται καθόλου εἰς τοὺς στίχους του. Ἄν ἔργα ὡσάν τὴν «Νεαρή Μαῖρα» καὶ τὴς «Χάρες» μᾶς ἀνοίγουν παράθυρα ἐπάνω στὴ σκέψη του, πολὺ ἀπέχουν ὅμως ν' ἀποκαλύψουν ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς, καὶ μόνον ἔσσαι καθὼς τὰ «Eupalinos», «Au sujet d' Euréka», «Variation sur une pensée», καὶ εἰδικώτερα ἡ «Εἰσαγωγή στὴν Μέθοδο τοῦ Λεονάρδου δ᾽ Βίντσι» καὶ ἡ «Παρέκδασις» ἢ ὁποία τῆς προηγείται, μᾶς παρέχουν ὀλόκληρην τὴν ἐκδήλωσιν.

Ἡ «Εἰσαγωγή στὴν Μέθοδο» εἶναι τὸ κλειδί τοῦ ἔργου τοῦ Βαλερύ. Ἔχει εἶναι ὅπου ἡ ἰδιοφυία του, — ἰδιοφυία πολὺ περισσότερο ἐνὸς διανοουμένου παρά ἐνὸς ποιητοῦ, — παρουσιάζεται σὲ ὅλην τῆς τὴν λαμπρότητα. Ἡ μελέτη αὐτοῦ τοῦ κριτικοῦ δοκιμίου μᾶς ἐπιτρέπει, μόνη ἄλλως τε, νὰ συλλάβωμεν τὴν πλέον βαυυτερὴν σημασίαν τῶν ἐπακολουθούντων στίχων του, παρόμοιων πρὸς μαγευτικὰς νεροσυρμές, μὲ ἐπιπλέοντα κομμάτια πάγου πού τρέφουν τὴν μεταφυσικὴν του διανόησιν.

Μία φήμη ἀσαφείας περιζώνει τὸν συγγραφέα. Ἐπιμένουν ὅτι σ' αὐτὸν ὀφείλονται οἱ πιδ ἐρεθικὰς γραμμὰς τῆς γαλλικῆς

φιλολογίας. Χωρὶς ἄλλα, ποίημα ὡσάν τὴν «Νεαρή Μαῖρα» δὲν εἶναι καμωμένο διὰ νὰ διευκρινίσῃ αὐτὴν τὴν σύγχυσιν· ἀκόμη, πρέπει νὰ προφυλαχθῶμεν ἀπὸ ὑπερβολὰς καὶ νὰ ὑποβάλωμεν τοὺς κριτικούς μᾶς ὄρους εἰς μίαν ἐξέτασιν αὐστηροτέραν.

Χωρὶς ἀμφιβολίαν, ἀναντίρρητα, τὸ ἔργον τοῦ Βαλερύ εἶναι ἀνώμαλον, τραχύ, ἀπὸ κρημνον· ἀλλ' αὐταὶ αἱ δυσκολίαι δὲν εἶναι συγκεχυμέναι ἀταξίαι. Οἱ ὑπαινιγματικοί, αἱ ποιητικαὶ τοῦ ἐλευθεριότητες, αἱ ὀξείαι τοῦ λεπτότητες, δὲν ἔχουν τίποτε τὸ δολερὸν καὶ τὸ ἀμφίβολον· οἱ σοφοὶ τοῦ δαίδαλοι ποτὲ δὲν εἶναι χαϊώδεις περιπλοκαί, καὶ ἂν κάποτε σκεπάζῃ τὴν ὄρασίν μᾶς, αὐτὸ γίνεται πάντοτε ἀπὸ ἐπίτασιν λάμπφως, ποτὲ ὅμως ἀπὸ συμπίκνωσιν σκοτούς. Πιστεύω ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλο πνεῦμα περισσότερο σκλαβωμένον ἀπὸ τὴν ἐννοίαν τῆς καθαρότητος καὶ τῆς ἀκριβείας παρ' ὅσον ὁ Βαλερύ. Ἐπιτείνει τὴν ἀκριβείαν μέχρι μαθηματικῆς αὐστηρότητος, πού ἐφαρμοσμένη εἰς τὴν ζωὴν, προσλαμβάνει δὲν ἠξεύρω ποίαν ἀνηλεῆ καὶ ὑπεράνθρωπον μορφήν, καὶ ἂν ἡ ἀρτία κατανόησις τῶν ἔργων του ἀπαιτῇ μίαν κάποιαν ἐξάσκησιν ἐκ μέρους τοῦ ἀναγνώστου, ἡ αἰτία τούτου εὐρίσκεται εἰς τὴν ἐντελῶς καινούργιαν γλώσσαν του, εἰς τὸ βάθος, τὴν εὐστροφίαν καὶ τὴν ἀπρόσιτον ἀνάτασιν τῆς σκέψεώς του.

*
*

Ὁ ποιητής, ἡ ἀποστολὴ τοῦ ὁποίου εἶναι νὰ δημιουργήσῃ, — καθὼς ἔκαμεν, ὀρθότατα, νὰ τὸ παρατηρήσωμεν ὁ κ. Τιδωδέ, — «δὲν ἀπασχολεῖται μὲ ὅ,τι ὑπάρχει, ἀφοῦ αὐτὸ πού ὑπάρχει δὲν ἔμπορεῖ πλέον νὰ γίνει, καὶ ἀφοῦ ἡ ἀποστολὴ του ἔγκειται

εἰς τὸ νὰ κάμνη νὰ γίνεται κάτι». Ἀντιθέτως, ὁ ποιητής πρέπει ν' ἀποσπασθῇ ἀπ' ὅ,τι ὑπάρχει, νὰ περάσῃ πέρα καί, ἐκείθεν τοῦ ἀκροτάτου ὄριου τῶν ὑπαρκτῶν πραγμάτων, σκέψεων καὶ λόγων, νὰ κάμῃ ἕνα βῆμα μέσα εἰς τὸ ἄγνωστον. Ἡ δημιουργία συνοφίζεται εἰς τὴν ὑποκατάστασιν τοῦ ὑπαρκτοῦ διὰ τοῦ μὴ ἀκόμη ὑπαρκτοῦ.

Ἔτσι, ἡ ὑπέροχα δημιουργικὴ σκέψις τοῦ Βαλερύ, ἀνακουφισμένη ἀπὸ τὸ ἔρμα τῆς πραγματικότητος, ἀποσπασμένη ἀπὸ τὰς ἀρχάς, ἐπάνω εἰς τὰς ὁποίας βασιζόμεν τὴν περὶ τοῦ κόσμου ἐννοίαν μᾶς, διαγράφουσα, μὲ μίαν λέξιν, ἀπὸ τὸν μαυροπίνακα κάθε ἀνθρώπινον κτήμα, ἐκτυλίσσεται ἀκολούθως μέσα εἰς σφαίρας ὅπου τίποτε τὸ γνῶριμον δὲν ὄφισταται καί, ἀπὸ πόρισμα εἰς πόρισμα, ὑποτάσσουσα αὐτὸ τὸ κενόν, τοῦ ἐπιβάλλει ρυθμὸν καὶ διάταξιν ἐντελῶς προσωπικά τῆς.

Εἰς τὴν κατεργασίαν αὐτὴν μιᾶς νέας ἀρχιτεκτονικῆς παγκοσμίας, ἡ σκέψις τοῦ Βαλερύ προβαίνει, ὄχι πρὸς μὲ προβολὰς ἀπὸ λαμπρότατα δράματα, ἀλλὰ μὲ τὰ μέσα τοῦ αὐστηροῦ συλλογισμοῦ.

Ὁ Βαλερύ δὲν εἶναι ἀπὸ τοὺς ποιητὰς ἐκείνους «μὲ τὴν ἀκοὴν ἐστραμμένην πρὸς τὰς ἀποκαλύψεις τοῦ ὑποσυνειδήτου των». Δὲν ὑπάρχουν δι' αὐτὸν διεισδυτικαὶ παραφοραί, οὔτε ἐμπνευσμένη ἀσυναρτησίαι, οὔτε ἄδυσσοι πλοῦσαι εἰς ἀστραπὰς. Ἐὰ στοιχεῖα τῆς διαισθήσεως δὲν τὰ ἀποδέχεται μέσα εἰς τὰ πνευματικὰ του οἰκοδομήματα, παρὰ μετὰ προσεκτικὸν ἀποστράγγισμα.

Ἐὶς τὸ παράπτωμα, τὸ πάθος τοῦ νὰ λαμβάνει κανεὶς τὴν ὑπαλλαγὴν ἀντὶ τῆς ἀποκαλύψεως, τὴν μεταφορὰν ἀντὶ τῆς ἀποδείξεως, τὴν ἐξέμεσιν λέξεων ἀντὶ τοῦ χειμάρρου τῶν κεφαλαιωδῶν γνώσεων, καὶ τὸν ἑαυτὸν του ὡς ἕνα μαντεῖον», αὐτὸ τὸ πάθος, ἀπὸ τὸ ὅποσον δὲν θὰ ἤμεθα ἱκανοὶ νὰ προφυλαχθῶμεν ἀρκετά, ὁ ποιητής κατέδραλεν ὅλας του τὰς προσπάθειας διὰ νὰ τὸ ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὴν ἐγκύμνασιν τῆς σκέψεώς του. Ἔτσι, αἱ θαυμάσιαι παρατάξεις, τὰς ὁποίας μᾶς κάμνει νὰ διαβλέπωμεν, καθαρὰς ἀπὸ κάθε εἶδους ὀπτασιασμόν καὶ ἀπὸ κάθε ἀξίωσιν θαυματουργίας, δὲν εἶναι παρὰ αἱ γεωμετρικαὶ μιᾶς αὐστηρᾶς διανοίας, πού προσδεύει εἰς τὴν γνῶσιν μὲ μόνον μέσον τύπου οἶονεἰ ἀλγεβρικοῦς.

Διανόησις ἢ ὁποία, κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον, ἀποσπασθῇ ἀπὸ κάθε ἐπένδυσιν ἐπιφανειακὴν εἰς τὴν ὁποίαν ἐφραταξίμεθα ὅτι συγκεντρώνεται ἡ ζωὴ, καὶ ἡ ὁποία κατάρθωσε νὰ καθαρῇ ἀπὸ κάθε τί πού δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ ἰδέα, — πράγματα ὁρατὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, καθὼς ἐπίσης καὶ ἐσωτερικαὶ λεπταμέρειαι τῆς προσωπικότητος μᾶς, ξέναι πρὸς τὴν ἀφηρημένην ἐννοίαν τοῦ πνεύματος, — μόνη μὲ τὸν ἑαυτὸν τῆς, ἀντιμέτωπος πρὸς τὸ κενόν, δὲν θὰ ἔμπορουσε νὰ ἔχῃ, πράγματι, ἄλλον σκοπὸν παρὰ τὴν ἀναπαράστασιν τῆς. Καὶ αὐτὴ ἡ ἀνασχεδιαγράφεισι, πού τὴν εἶδαμεν νὰ ἐπιχειρῇ, αὐτὸ τὸ «ξεσήκωμα» ἐνὸς σύμπαντος σύμφωνα μὲ τὸν ἀτομικὸν ρυθμὸν τῆς, δὲν εἶναι, κατὰ βάθος, παρὰ τὸ ἀναπόφευκτον γεγονός τῆς διανοήσεως πού ἀνασυντίθεται καὶ διανοεῖται ἐκ νέου. Τὸ σύμπαν εἶναι οἰκοδομημένον ἐπάνω εἰς ἕνα σχέδιον, τοῦ ὁποίου ἡ ἀπόρρητη συμμετρία εἶναι κατὰ τινα τρόπον παρούσα μέσα εἰς τὴν βαθεῖαν διάρθρωσιν τοῦ πνεύματός μᾶς. Ὅθεν, κάθε πρόοδος μέσα εἰς τὴν κατανόησιν τῆς ἀπολύτου λογικῆς πού ὀφίσταται ἐντὸς μᾶς, ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὰ ζητήματα τοῦ σχετικοῦ καὶ τοῦ τυχαίου τῆς ἀνθρωπίνης μᾶς μοίρας, εἶναι συγχρόνως καὶ μία πρόοδος μέσα εἰς τὴν γνῶσιν τῆς λογικῆς τοῦ σύμπαντος. Ὅστε ἡ ἐπιστροφικὴ καμπύλη, τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖ ἡ ἀπόλυτη σκέψις, — εἰς τὴν προσπάθειάν τῆς ν' ἀναδημιουργηθῇ, νὰ λάβῃ συνειδησιν ἑαυτῆς καὶ νὰ ξαναζήσῃ τὴν κίνησιν, πού συγκεντρώνει τὴν γένεσιν καὶ τὴν πρόοδόν τῆς, — συμπίπτει μὲ τὴν δημιουργικὴν ἀνάτασιν αὐτοῦ τοῦ ἰδίου τοῦ κόσμου.

Προτιμῶ, διὰ τὴν συνέχειαν, νὰ παραχωρήσω τὸν λόγον εἰς τὸν συγγραφέα: «Γιὰ μίαν πνευματικὴν εὐστροφίαν τόσον εὐαίσθητην πρὸς ἑαυτὴν, καὶ ἡ ὁποία κλείνει μόνη τῆς, ἐπανερχομένη διὰ τοῦ «Σύμπαντος» πρὸς τὸν ἑαυτὸν τῆς, ὅλα τὰ γεγονότα, παντὸς εἶδους, καὶ ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος, δὲν εἶναι παρὰ δευτερεύουσαι μορφαί». Αὐτὴ μόνη εἶναι ἡ «καθαρὰ παγκοσμιότης», ἡ «ἀνυπέροχλη γενικότης», ἐμπρὸς εἰς τὴν ὁποίαν ὅλα ὀποχωροῦν. Συγκεντρώνει «τὸ ἀναλλοίωτον, τὸ ἀναπαλλοτριωτὸν βᾶθος, ἐπάνω εἰς τὸ ὅποσον κινεῖται καὶ παρέρχεται τὸ ψεῦδος τῶν φαι-

νομένων». Είναι «ἀπιωτάτη, τοποθετημένη έξω από κάθε τι, και δὲν θὰ κατώρθωνε νὰ φαντασθῆ εἰς τί θὰ συνέκειτο κάτι, τὸ ὁποῖον θὰ ἤμποροῦσε νὰ συλλάβῃ και πρὸς τὸ ὁποῖον ν' ἀνταποκριθῆ».

Και ὁ συγγραφεὺς συμπεραίνει ἕως ἐξῆς: «Ἀντλοῦσα ἀπὸ αὐτὰς τὰς ἀκριβολογημένας παρτηρήσεις και ἀπὸ αὐτὰς τὰς ἀναποφεύκτους ἀξιιώσεις της μιὰν ἐπικίνδυνον ἠρασύτητα, ἰσχυρὴ ἀπὸ τὴν ἁμογένειαν και τὴν ἀνεξαρτησίαν της, ἡ ὁποία ἀναγκάζεται νὰ τῆς παραδοῖ, ἡ διάνοια ταυτίζεται τέλος ὡσαν γνησίᾳ κόρη και ὡσαν ὁμοίωμα τοῦ ἀπροσώπου ὄντος, τοῦ χωρὶς καταγωγῆν, τοῦ χωρὶς προέλευσιν, πρὸς τὸ ὁποῖον συγκλίνει και φέρεται κάθε τάσις τοῦ κόσμου. Ἀκόμη ὀλίγον και δὲν θὰ ὑπελόγιζε πλέον ὡς ἀναγκαίας ὑποστάσεις, παρὰ δύο οὐσίας ἀγνώστους μεταξύ των: Ἰὸν ἑαυτὸν της και τὸ ἀγνωστὸν X, και τὰς δύο ἀφηρημένας ἀπὸ κάθε τι, και τὰς δύο συνυφασμένας μὲ κάθε τι, συνυφαινόμεναι τὰ πάντα. Ἴσως και συνυφαντάς». Ἰδού, ἂν δὲν ἀπατώμαι, μία σύλληψις ποὺ πλησιάζει φοδερὰ ἐκείνην τοῦ Κάντ. Ἡ «Κριτικὴ τοῦ καθαροῦ λόγου», και αὐτὴ ἐπίσης, διακρίνει μερικὰς ἐννοίας ἔξω πάσης πείρας, και αἱ ὁποῖαι μετέχουν αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἀπολύτου χαρακτήρος τὸν ὁποῖον, ἐκείθεν ἀπὸ κάθε σχετικότητα τοῦ Σύμπαντος, ὁ Βαλερὺ ἀποκαλύπτει εὐρισκόμενον μέσα εἰς τὴν γνῶσιν.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νοουμένη, μία τέτοια συνειδησις εἶναι τὸ ἀνταύγασμα τοῦ Θεοῦ ἐντὸς μας. Μερῖδιον ἀπὸ τὸ πρωταρχικὸν Πνεῦμα, «στοιχεῖον ἐνιαλὸν και ὁμογενὲς τοῦ πνευματικοῦ κόσμου», ἐπανευρίσκει εἰς τὸ βῆθος κάθε σκεπτομένης ἐνότητος και μέσα εἰς τὸ εἶναι μας, — τὸ «ρευστὸν και συμπτωματικὸν, τοῦ ὁποῖου ἡ πράξις εἶναι σχετικὴ και τ' ἀριστουργήματα ζήτημα τύχης», ποὺ ὑπόκειται σὲ ὅλες τις ἀληθῶνες και σὲ ὅλους τοὺς ἀνέμους, ποὺ ἔχει συναίσθησιν τῆς «ἐνδεχομένης καταγωγῆς του», — ὀλισθαίνει μιὰ ἀνταύγεια ἀπολύτου.

Κατὰ ταῦτα, ἡ πράξις τῆς δημιουργίας ἤμπορεῖ νὰ συνοψισθῆ μὲ τὸ ἄθροισμα τοῦ κατατεμαχισμοῦ τῆς πρωταρχικῆς συνειδήσεως, — καθολικῆς και τελείας, — διαμοιρασμένης σὲ μυριάδας ἀτομικῶν συνειδήσεων.

«Ὁ Θεὸς μόνος τοῦ ἔπασσι τὸ πρόσκομμα τῆς τελείας του αἰωνιότητος» καὶ ἔγινε αὐτὸς ποὺ ἀπατάλλῃ τὴν Ἄρχὴν του σὲ συνέπειες, τὴν Ἐνότητά του σὲ ἄστρα».

Μ' ἔλα ταῦτα, ἔσον και ἂν αὐτὴ ἡ συνειδησις ἔγινε πληθὺς τεμάχια, δὲν ἔχασε καθόλου τὴν βαθυτέραν της ἐνότητα. Ἐὸ ἀπόλυτον δὲν θὰ ἤμποροῦσε οὔτε πρὸς στιγμήν νὰ παύσῃ νὰ εἶναι τοῦτο, και ὁπισθεν τῶν ἀφθόνως διασκορπισμένων πέπλων τῶν ἐξωτερικῶν γεγονότων, τὸ «ἄτροποποίητον ἐγώ», ποὺ εὐρίσκει εἰς τὸ βῆθος μας και ποὺ δὲν πρέπει νὰ τὸ συγχέωμεν μὲ τὴν ἀτομικὴν μας προσωπικότητα, εὐθραυστον και μεταβλητόν, ἐπικοινωνεῖ μὲ αὐτὸ τὸ ὄν τοῦ κόσμου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον τῆ ἀληθείᾳ ποτε δὲν ἔχει ἀποχωρισθεῖ.

* *

Παρομοία μεταφυσικὴ, — τὸ εἶπα και ἀνωτέρω, — δὲν εἶναι ποσῶς καρπὸς μυστικισμοῦ. Ἐντελῶς ἀντίθετα, ἡ ἀποκλειστικὴ ἀγωγή τοῦ πνεύματος, αἱ ὑπερήφανοι αὐτοπεποιθήσεις τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως, ποὺ ἐγεύθη ἀπὸ τὸν καρπὸν τῆς Γνώσεως και αἰσθάνεται ἑαυτὴν ἀνταξίαν τοῦ Θεοῦ, παρουσιάζονται ὡσαν πιστοποιήσεις ἀτομικισμοῦ ἐξημμένου και ὑπερόχου, ποὺ ἀνδροῦται εἰς στάσιν γεμάτην φῶς. Τὸ πνεῦμα, ποὺ προσέλαβε συνειδησιν ἑαυτοῦ, ἀντιπαρθέτει, ἀντικρὺ πρὸς τὸν ἰδικὸν μας κόσμον, — ὅπου τὸ ἀπρόοπτον και τὸ ἐνδεχόμενον βασιλεύουν κυριαρχικά, και ὅπου τὰ συναισθήματα, αἱ πικρορήσεις, ὅλαι αἱ ἀδέσμευτοι ἀνατάσεις τῆς ψυχῆς διαταράσσου τὴν ἀγωγήν τῆς λογικῆς, — μιὰν ἀρχιτεκτονικὴν, ποὺ εἶναι ἰδικὴ του, ἕνα σύμπαν φαινόν και συνεπὲς, ποὺ ὅλα τὰ τμήματά του ἔχουν προβλεφθεῖ ἀπὸ τὴν λαμπράν του ὄρασιν, και ἀπὸ ὅπου αἱ ἀδυναμίαι και αἱ παραφοραὶ αἱ παρασύρουσαι τὴν εὐαισθησίαν, καθὼς καὶ αἱ ἀσάφειαί τοῦ ἀσυνειδήτου, ἀνάμικτοι μὲ συγκεχυμένους ἀστραπάς, ἀπεσύρθησαν διὰ ν' ἀφήσουν θέσιν εἰς ἕνα φῶς ἰσομερὲς και ἄσπιλον.

Μέσα εἰς ἕνα παρόμοιον σύμπαν, τὸ θεῖον και ὑπερφυσικὸν ὄν, — μοναδικὴ ἐξήγησις διὰ κάθε τι ἀδιαπέραστον και ἀνίσσον ποὺ συμβαίνει σ' αὐτὸν τὸν γηραιὸν κόσμον, —

δὲν ἔχει ἐφεξῆς καμμίαν θέσιν, και ἡ τρομακτικὴ του μεγαλειότης δὲν παρουσιάζεται πλέον παρὰ ὡσαν μῦθος καταλυμένου παρελθόντος. Είναι ἀληθὲς ὅτι μέσα εἰς τὸν Βαλερὺ δὲν εὐρίσκει κανεὶς τὰς καυστικὰς ἀποστροφὰς, τὰς φλογεράς ἀπεικονίσεις, ποὺ ἐκασθὸν μέσα εἰς ἐπαναστατικὰ ἔργα ὅπως ὁ «Ἀπελευθερωμένος Προμηθεὺς» τοῦ Σέλλεϋ, και οἱ «Καίν» τοῦ Βύριωνος και τοῦ Δεκόντ ντὲ Λίλ, — ὁ Βαλερὺ εἶναι ἐχθρὸς παντὸς λυρισμοῦ και δὲν δαπανᾶται ποσῶς εἰς λόγους, — ἀλλά, μ' ὄλην τὴν ἀπουσίαν βιαίων μορφῶν, ἀντιθέτων πρὸς τὴν τέχνην του, ἕνα κάποιο πνεῦμα καινικὸν εἶναι συνυφασμένον μὲ αὐτὴν τὴν διάνοησιν, ποὺ ἀπαρνεῖται ἀγέρωχα πᾶν ὅ,τι δὲν εἶναι αὐτὴ και, παρομοίᾳ πρὸς τὰς Στήλας τοῦ «Ψαίμου», «πορεύεται, δίχως θεοῦ, πρὸς τὴν Θεότητα». Ἄλλως τε, δὲν ἔχομεν τὸ μεγαλοπρεπὲς ἐκεῖνο «Σχεδίασμα ὄψεως», ἕν ἀπὸ τὰ πικρότερα ἄσματα ἀνυποταξίας ποὺ περιλαμβάνει ἡ γαλλικὴ ποίησις και ὅπου ἡ ἐπαναστατημένη ψυχὴ προσεγγίζει τὴν εὐθυτέραν και τὴν ἐπιμωνυτέραν ἐκφρασιν τῆς ἐξεγέρσεως:

«Τὸ ἀκαταρτίμητο τὸ πνεῦμα μου ἀγγίζει στὴν ψυχὴ τῶν ἀνθρωπίνων ὄντων τῆς ἐκδίκησός μου τ' ὄργανο τῆ συναρμολογημένου ἀπὸ τὰ χεῖρια σου. Κι' ὅσο κι' ἂν ἡ ἀπῆρητη κατρότητά σου δὲ μαζώνει, στὸν ἀστερομένο της θάλαμο, παρὰ μόνον λιβάνι, μ' ὄλον τοῦτο, ἡ δύναμις τῆς μαγείας μου θὰ μπορέσῃ μὲ ἀπόμακρους ἀλαλαγμοὺς νὰ ταρᾶξῃ τοὺς παντοδύναμους σκοποὺς της».

Τὸ πνεῦμα τῆς ἀνταρσίας εἶναι ἡ σφραγίδα τῶν δυνατῶν. Ἄλλὰ ὁ βελθμὸς αὐτὸς τῆς ζωτικότητος τοῦ ἀτόμου, ἡ δύναμις τῆς ἐξωτερικεύσεώς του, ἀπὸ ποῦ ἀλλοῦ προέρχεται, παρὰ ἀπὸ τὴν ρώμην τοῦ ὑποσυνειδήτου του;

ὑποστηρίζουν ὅτι τὸ ἔργον τοῦ Βαλερὺ δὲν γαλουχεῖται ἀπὸ τὸ συναίσθημα. Ὡμίλησαν, ἐπ' εὐκαιρίᾳ, διὰ ποίησιν καθαρὰ ἐγκεφαλικὴν, — ὅρα μαθηματικὴν. Πράγματι ὅμως, μ' ὄλην τὴν ἀναμφισβήτητη τάσιν του πρὸς τὴν ἀποπνευματῶσιν και τὴν «ἐπίμονον ἀσθηρότητα» ποὺ χαρακτηρίζει τὸν συγγραφέα, ἡ φαντασία και διαίσθησις παύουν εἰς τὸ ἔργον του ρόλον πολὺ

περισσότερον ἐνδιαφέροντα, ἀπ' ὅσον μιὰ κακὴ ἐρμηνεία τοῦ θὰ ἤμποροῦσε νὰ μᾶς καταντήσῃ νὰ τὸ πιστεύσωμεν, — ἐρμηνεία ὅμως ὅχι ἀσυνήθης διὰ τὰς θέσεις του. Ἀμφιβάλω ἂν ἡ ποίησις ἤμπορῆ νὰ συμβιβασθῆ μὲ ἕνα ἀπόλυτον ἀποκλεισμόν τοῦ συναισθήματος, και ἡ ἐπιστήμη τοῦ Εὐκλείδου μὲ ἐράνη πάντοτε ὡσαν ἡ ξηρότης ἀίσθητοποιημένη. Ἄς μὲ συγχωρήσουν λοιπὸν ὅτι ἀποποιούμαι νὰ ἰδῶ εἰς στίχους ποὺ μὲ ἀρέσουν, τὰς ἀλγεβρικὰς ἐξισώσεις ποὺ ἀνακαλύπτουν μερικὰ κριτικὰ, εἰδοποιημένοι, χωρὶς ἄλλο, πολὺ περισσότερο ἀπὸ ἐμὲ. Διὰ τὰ ἰδικὰ μου μάτια, ἡ ποίησις τοῦ Βαλερὺ εἶναι ἄπλούστατα ὡραία ποίησις και, ὡς τέτοια, δὲν θὰ ἤμποροῦσε νὰ ὀρείλῃ τὴν μεταδοτικὴν της δύναμιν παρὰ εἰς τὴν συγκίνησιν ποὺ τὴν ἐμποτίζει. Ἀκροασθήτε τὴν θλίψιν ποὺ ἀπορρέει ἀπὸ τὸ «Θαλασσινὸ κοιμητήρι»: ὅλο τὸ κείμενον του δονεῖται ἀπὸ τὸν θρίαμβο τῆς ζωικῆς ἰσχύος ἐπάνω εἰς τὴν μελαγχολικὴν νοσταλγίαν τοῦ μνημείου. Ἄλλὰ πόση πικρία μέσα εἰς αὐτὴν τὴν νίκην! — Ἀπὸ τὴν «Πυθία» ἀναδίδεται μιὰ ἀνικραυγὴ τραγικὴ, ποὺ ἔμοιάζει ὡς νὰ ἐξέφυγε ἀπὸ τοὺς χοροὺς τῆς ἀρχαιότητος. — Καὶ τὸ τραγοῦδι ἐκεῖνο τοῦ πόνου, τοῦ πάθους, και μίας ὑπερηφανείας ἀπελπισμένης, ποὺ κροτεῖ μέσα εἰς τὰ λόγια τοῦ πειραστικοῦ Φιδίου!

* *

Ὅχι, τὸ αἰσθημα τοῦ Βαλερὺ δὲν ἔχει τίποτε τὸ κοινὸν μὲ τὴν μεμψίμοιρον ψευδαισθησίαν, μὲ τὴν ὁποίαν συνειθίζουσαν νὰ τὸ ἀντιπαρβάλλουν. Οὔτε ἐπειδὴ ἐκφράζεται μὲ συγκεκαλυμμένον τρόπον και ἐπειδὴ, κατὰ διαστήματα, ἀνάγεται εἰς καθαρὰ ἐγκεφαλικά σχήματα, — προικισμένα ὀψωσδήποτε ἀπὸ μιὰν ἰσχυρὰν δυναμικότητα, — πρέπει νὰ μᾶς κάμνει ν' ἀμφιδάλλωμεν διὰ τὴν ἀπραμελῶτον παρουσίαν του.

Μὲ τὸ νὰ εἶναι κανεὶς ἔτσι διηνεκῶς αὐτοσυγκεντρωμένος, τὸ συναίσθημα προσλαμβάνει μιὰν ἐκτακτον σύστασιν. Παρόμοιον μὲ τὸν γαιάνθρακα, ποὺ εἰς ἕνα ὕψηλὸν βελθμὸν συγκεντρωτικότητος, μετασχηματίζεται εἰς ἀδάμαντα, τὸ γλυκὺ θάλπος τῆς συγκινήσεως σκληρύνεται και κρυσταλλοῦται μέσα εἰς τὰ ποιήματά του. Στερεο-

ποιείται εις σιλιπνά και ήρεμα μέταλλα, όπου καλεί μια μυστική μεταλλική ζωή. Και με πρόμοιον τρόπον ο στίχος του Βαλερύ ξαναλέγει, εις μίαν σύγχρονον όρ-

γάνωσιν και με μίαν γλώσσαν καθ' όλοκληρίαν καινούργιαν, τας κραυγας που ύπηρξαν ιδίαι της ύψηλης ποιήσεως καθ' όλας τας έποχας.

ΑΛΕΞ. ΕΜΠΕΙΡΙΚΟΣ ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ

(Μεταφραστική προσπάθεια ΓΕΛΛΟΥ ΑΓΡΑ)

[Η σοφή αυτή μελέτη του κ. Α. Έμπειρικού Κουμουνδούρου έδημοσιεύθη γαλλιστί εις την «Nouvelle Revue» του Παρισιού (τεύχος της 15 Μαΐου 1920.) Ο μεγάλος ποιητής την είχε διαβάσει και του είχε κάμει, φαίνεται, μεγάλην έντύπωσιν, που θα ήθελε να την ανακοινώση προς τον κριτικόν. Αλλά δεν έγνωριζε την διεύθυνσίν του. Επιτέλους την έμαθε. Κι' εϋθύς έγραψε προς τον κ. Έμπειρικόν το ακόλουθον θαυμάσιον γράμμα, το όποιον δημοσιεύομεν εδώ, εν πρωτότυπω και εν μεταφράσει, κατ' εϋμενή προς την «Νέαν Έστίαν» ανακοινώσιν, όχι μόνον διότι φέρει την ύπογραφήν ενός Valéry, αλλά και διότι καθορίζει τόσον ώραία την σχέσιν μεταξύ αυτοκριτικής, και κριτικής και προσθέτει εις το όλον έργον του φιλοσόφου ποιητού μίαν σημαντικήν άκόμη και άγνωστον σελίδα.—Σ. τ. Ν. Ε.]

ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ VALÉRY

Cher Monsieur,

J' ai enfin votre adresse (avec votre livre) et je vous puis remercier d' un article qui m' a été singulièrement agréable. Vous sentez qu' il est malaisé de louer qui vous loue. L' échange est trop certain pour n' être pas suspect, et je ne vois aucun moyen de rendre indépendants des jugements qui se répondent si exactement.

Soyez assuré cependant que j' ai lu votre étude comme si elle eut été consacrée a un autre que moi (quoiqu' un peu plus attentif et plus renseigné sur le sujet que je ne l' eusse été en tout autre hypothèse,) et je l' ai trouvée en soi un remarquable morceau de critique. On a énormément écrit sur le même écrivain; d' autres gloses se préparent. Il en résulte pour le patient une grande matière de comparaisons, qu' il essaye d' effectuer aussi «objectivement» que possible. Eh bien, l' observateur vous assigne un rang excellent dans cette classification. Il est des choses que vous avez perçues et dites avec une clairvoyance particulière.

Je lirai vos vers avec l' intérêt d' un lecteur prévenu, mais j' avais grande hâte de vous faire compliment de votre prose — et de vous témoigner toute mon estime avec bien des remerciements.

40, rue Villejust
Paris (XVI)

Φίλε Κύριε,

Έπιτέλους έχω την διεύθυνσίν σας (μετά τοβ βιβλίου σας) και ελπίζω να σας ευχαριστήσω δι' έν άρθρον που μ' ευάρεστησε ξεχωριστά. Έννοείτε πόσο δύσκολον είναι να επαινείτε εκείνον που σας επαινεί. Η άμοιδιαότης είναι πάρα πολύ βεβαία ώστε να μη γίνεται υποπτη, και δεν βλέπω κανένα τρόπον να καταστήσω ανεξαρτήτους άλλήλων κρίσεις, αι όποια με τόσην ακρίβειαν ανταποκρίνονται.

Ούχ ήττον έστé βέβαιος, ότι έδιάβασα την μελέτην σας ως να ήτο αφιερωμένη εις άλλον από έμέ, (μόνον με περισσοτέραν κάπως προσοχήν και με μεγαλυτέραν γνώσιν του θέματος από όσην θα είχα εις οίανδήποτε άλλην περίπτωσιν), και την εϋρον, αυτήν καθ' έαυτήν, σημαντικόν άρθρον κριτικής. Πολλά έγράφησαν διά τον ίδιον συγγραφέα και πολλά σχόλια έτοιμάζονται άκόμη. Το αποτέλεσμα διά τον κρινόμενον είναι άφθονον ύλικόν διά συγκρίσεις, τας όποιας προσπαθεί να πραγματοποιήση κατά τον πλέον «άντικειμενικόν τρόπον». Έ, λοιπόν, εις την ταξινόμησιν αυτήν, ο παρατηρητής σας δίδει θέσιν εξέχουσαν. Υπάρχουν πράγματα τα όποια διεκρίνατε κ' έξεφράσατε με μίαν διορατικότητα ιδιαιτέραν.

Θά διαβάσω τους στίχους σας με το ένδιαφέρον προιδεασμένου αναγνώστου, άλλ' έδιαζόμενον πολυ να σας συγχαρώ διά την πρόζα σας—και να σας εκφράσω όλην μου την εκτίμησιν με πολλας ευχαριστίας.

ΔΥΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ PAUL VALÉRY

[Χωρίς να θέλω να μεγαλοποιήσω την προσπάθεια που κατέβαλα για να μεταφράσω αυτά τα δύο τραγούδια του Βαλερύ, πρέπει ωστόσο να δηλώσω ότι ποτέ εργασία φιλολογική δεν μου στοίχισε τόσο κόπο. Θα μπορούσα βέβαια να τα μεταφράσω ελευθερώτερα, άδιαφορώντας κάπως, τουλάχιστον ως προς τη μορφή; μα τότε ασφαλώς αυτό που θα έδινα δεν θα εΐταν Βαλερύ. Ένώ τώρα είμαι ικανοποιημένος, ότι όχι μόνο την ποιητική σχέση του μεγάλου αυτού πανσέρ κατόρθωσα ν' αποδώσω, αλλά και την αρχιτεκτονική του μεγάλου μαέστρου της τέχνης, διατηρώντας στη γλώσσα μας τόσο το ρυθμό όσο και τις όψεις των πρωτοτύπων. Αν τώρα μερικές λέξεις, στο δεύτερο προπάντων ποίημα, χτυπάνε κάπως άσχημα μέσα σ' ένα τραγούδι, σ' αυτά πιά δεν φταίω εγώ, αλλά η γλώσσα μας.—Μ. Π.]

ΤΟ ΦΙΛΙΚΟ ΔΑΣΟΣ

Πλάι πλάι, σκεφτόμαστε πράγματα άγνά,
μέσ' στών δρόμων τα μάκρη μαζί περπατώντας,
άπ' τα χέρια κρατιόμαστε οι δύο μας σιωπώντας, . . .
στάνθη ανάμεσα τα σκοτεινά

οά μνηστήρες μονάχοι βαδίζαμεν ώρα,
μέσ' στην πράσινη νύχτα τών κάμπων, κ' εκείνη
τη φασμαγορική μοιραζόμαστε όπώρα,
τών τρελλών φιλενάδα καλή, τη σελήνη,

Και κατόπι στη χλόη πεθάναμε, μόνοι,
μακριά, στη γλυκειά σκιά του δάσους αυτού
που σαν κάτι δικό μας ψιθύριζε αυτού.

Και κεί πάνω, στο φως που ποτέ δεν τελειώνει,
εϋρεθήκαμε κλαίγοντας ξάφνου, ο καλέ μου
της σιωπής συντροφέ μου.

ΤΑ ΒΗΜΑΤΑ

Τα βήματά σου, τέκνα της σιωπής μου,
σαν από θεία χάρη άργά βαλμένα
προς το κρεβάτι της άγρύπνιας της δικής μου
άφωνα προχωρούν και παγωμένα.

Πρόσωπο άγνό, ίσκιε θεΐε, τί θαυμαστά
τα βήματά σου τα συγκρατημένα!
Θεοί, όλα τα δώρα που μαντεύω, αυτά
τα γυμνά πόδια φέρνουνε σε μένα!

“Αν με τὰ χεῖλή σου ποὺ τὰ προτείνεις
προετοιμάζεις γιὰ νὰ γαληνέψεις
τὸν γάτοικο τῆς ἰδικῆς μου σκέψης
μὲ τὴν τροφὴν ἐνὸς φιλιῶν ποὺ δίνεις,

μὴ βιάζεις τὸ ἔργο αὐτὸ τὸ τρυφερό,
γλύκα τοῦ ἂν εἶσαι ἢ ὄχι ἐσὺ κοντιὰ μου,
γιατὶ ἔζησα γιὰ νὰ σὲ καρτεροῦ
κ’ εἶταν τὰ βήματά σου ἢ καρδιά μου.

(Μετάφραση)

ΜΗΤΣΟΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ

ΚΑΘΕΝΑΣ ΟΠΩΣ ΝΙΩΘΕΙ

ΔΙΗΓΗΜΑ (*)

Ἐφτανε ἡ πρωτομαγιά κι ἦταν στὶς
χαρὲς τοῦ ὀ γερο-Λουκάς, γιατί καρτεροῦ-
σε τὰ παλληκάρια του, τὸ φραμέλιο, νύφες,
ἀγγόνια, προσάγγονα, νὰ γλεντήσουν.
Ἦταν παλιὰ συνήθεια νὰ κατεβλίνουν
ὄλοι στὴ λουγγιά.

Ἡ ἐξοχή ἦταν στὶς δόξες τῆς. Οἱ πλα-
γιές οἱ χέρσες ἦταν ντυμένες μὲ θαυοπρά-
σινα ἢ ἀνοιχτόχρωμα φορέματα, ὁμορφο-
κεντισμένα μ’ ἀγριολούλουδα, καὶ κάτω οἱ
«γράνες», ποὺ κατέβλιναν ὡς τὸ ποτάμι,
καμάριωναν μὲ θαλερὴ τὴ βλάστηση. Οἱ
φασουλιές σφιχταγγάλιαζαν ἀνεβλίνον-
τας τὰ στηρίγματα τους, καὶ σερότανε
ταπεινὰ στὸ χῶμα ἢ κολοκυθιά· τὰ πρα-
σόπουλα καὶ τὰ νέα κρομμυδάκια, ἀνοιχ-
τόκαρδα, ξεφύτρωναν μὲ τάξη στὶς «βρα-
γιές» τους, δίπλα· στὸ φράχτη κλάρωνε ἡ
μπιζελιά, καὶ τὸ καλαμπόκι, μικρούλι-
κό ἀκόμα, στεκόντανε κοκορίστια. Τὸ δροσε-
ρὸ ἀεράκι, κατεβαίνοντας ἀπ’ τὸ λόγγο,
σιγακουνοῦσε ὁμαδιαστὸ τὸ τριφύλλι. Στὰ
ξεροτοίχια ἀπλωνν τὰ τρυφερὰ βλαστά-
ρια τους τὰ βότα. Οἱ μηλιές, οἱ ἀχλαδιές,
οἱ κορομηλιές ἔρριχναν πιά τὰ λουλουδέ-
νια νυφικά τους, γιὰ νὰ ντυθοῦν τὴν πρά-
σινη τὴ φυλλωσιά· στὶς κεραισιές κρέμον-
μονταν μικροὶ καρποί.

Τὸ ξαναγέννημα τῆς φύσης, γέμιζε χα-

ρά καὶ τὴν πιὸ πεζὴ καρδιά, κι οἱ ἀπλοῖ-
κοὶ χωριάτες, πηγαίνοντας στὰ ἐξοχικά
τους χτήματα ἢ γυρίζοντας ἀπ’ τὸ ὄδομα-
διάτικο παζάρι τοῦ «Ἀγά» μὲ τὰ μουλά-
ρια φορτωμένα, στέκονταν μιὰ στιγμὴ στὸν
ἀντικρυνὸ ὄχτο, καὶ ξεπόστανιναν στὴ θεία
ὁμορφιά μπροστά.

Οἱ ἱτιές, στὴν ἄκρη τῆς λουγγᾶς, φαίν-
τωναν κι ἀπάνω στὰ κλαδιά τους ἀνεβα-
σμένη ἢ ἀγράμπελη, πετοῦσε φυλλαράκια
καὶ μικρούλικα χνουδωτὰ μπουμπούκια.
Σ’ ἓνα μῆνα, θὰ ὠργίλαζε σ’ ἀνθὸ καὶ σὲ μο-
σκοβολιά· γύρω τῆς θὰ γίνονταν σωστὸ πα-
νηγύρι ἀπ’ τὶς μέλισσες καὶ τὰλλα ζούμπερα
ποὺ θὰ τᾶσερνε τὸ γλυκότατο ἀρωμα.

Ὁ λόγγος ἀρχίζεν ἀπάνω σιγανός, πε-
ρήφανος, μὲ τὰ ὀλόρθα ἔλατά του, καὶ μύ-
ριζεν ἢ ἀνοιξή κι ἐκεῖ. Αὐτὸς τραβοῦσε τὸ
κάθε ἔντομο τώρα, γιατί ἀνάμεσα στὰ δε-
λωνωτὰ φυλλαράκια, γυάλιζε σὰ δροσιὰ ἢ
μελίγρα, γλυκειὰ ὅσο τίποτ’ ἄλλο, μὲ τὸ
λεπτότατο ἀρωμά τῆς.

Ἦταν μιὰ λαμπρὴ μέρα, φωτολουσμένη
καὶ δροσερὴ. Ὁ γέρο-Λουκάς εἶχε ἀπὸ πρῶτὴ
τελειώσει ὄλες τὶς μικροδουλιές καὶ, κατὰ
τὸ μεσημέρι, ἀνέβηκε ἀπ’ τὸ μονοπάτι ποὺ
περνοῦσε μέσα στὶς ὄστριές ὡς τὴ γούρνα
ψηλά. Κρατοῦσε σκαλιστήρι κι’ ἔκοψε κά-
μπουσα χόρτα, ποὺ φύτρωναν μέσα κι ὀλό-
γυρα στὰ χεῖλια. Ἦστερα τράθηξε τ’ αὐ-
λάκι-αὐλάκι, τὸ σκαμένο στὴν πλαγιά, καὶ

(*) Συνέχεια καὶ τέλος, βλ. σελ. 263.

τὸ καθάριζε ἀπ’ τὰ χῶματα καὶ τὰ λι-
θάρια, ποὺ ἓναν ὀλόκληρο χειμῶνα κυλοῦ-
σαν ἀπὸ πάνω. Ἔτσι ἔφτασε ὡς τὸ ρέμα,
ἔκαμε μιὰ καλὴ δέση μὲ πέτρες καὶ γλυνό-
χωμα, κι’ ἔδαλε ἓνα μεράδι νερὸ νὰ τρέ-
χει στ’ αὐλάκι του.

Γύρισε πίσω ἀπ’ τὸν ἴδιο δρόμο καὶ πῆγε
στὸ μελισσοτόπι· ἦταν ἀνατολικά. Ἦκεῖ
εἶχε ὡς ὀγδόντα μέλισσαι. Τὰ κρηνιά, ἄλλα
σανιδένια τετράγωνα σὰ μικρὰ σπιτάκια,
ἄλλα ἀπὸ ἐλάτινες φλοῦδες σὰν πυργάκια,
ὄλα σκεπασμένα μὲ πλακόπετρες κι ἀλειμ-
μένα στὶς χαραμάδες μὲ γλυνόχωμα, ἦταν
μιὰ ὀλόκληρη πολιτεία ποὺ κουνιόταν
ἀπὸ τὴ δουλειά.

Ὁ γέροντας τὰ κοίταξε καὶ κάθησ’ ἐκεῖ
δίπλα στὴ χλωρασιά, συλλογισμένος. Ἄλ-
λες φορές κάτι ἔκανε, κάτι ἴσιαχνε τὰ
«κυβέρτια» του, στερέωνε ἓνα, στὸ ἄλλο
ἔδανε μιὰ πλάκα ἀκόμα, γιὰ νὰ μὴν περ-
νάει τὸ νερὸ σὰν ἔδρεχε· μὰ τώρα τὰ κοι-
τάζε μόνο καὶ κάθονταν συλλογισμένος.

Αὐτὴ ἡ ζωὴ καὶ ἡ δουλειά, ποὺ ξεφα-
νερώνονταν τόσο ἔντονα μὲ τὸ βουητὸ καὶ
τοῦ ἔφερνε χρόνια καὶ χρόνια τὴ χαρὰ σὰ
βρίσκονταν κοντὰ τῆς, τὸν ἔκανε νὰ λυπη-
θεῖ. Τὸ πρῶτὴ ἦταν χαρούμενος, ναί. Ἐ-
φτανε ἡ Πρωτομαγιά καὶ θὰ γλεντοῦσαν
ὄλοι μαζί· στὸ τέλος θὰ κρατοῦσε καὶ τὸ
παιδί· αὐτὴ ἦταν ἡ σκέψη του, ποὺ δὲν
τὴν πολυτίστευε. Ἐἶχε χαρὰ καὶ τὴν ἔδει-
χνε μὲ κάθε τρόπο, σὰ νάθελε ἔτσι νὰ ξε-
γελάσει κάποιον καὶ νὰ τοῦ κρύψει ἓνα
αἰσθημα λύπης, ποὺ κρύβονταν βθειά,
μέσα σ’ αὐτὴν τὴν ἴδια τὴ χαρὰ, καὶ δὲ
γελοῦσε παρὰ τὸν ἑαυτὸ του. Τώρα ὅμως
ἄθελα, ξεφανερώνονταν τὸ αἰσθημα ποὺ
ἀληθινὰ τὸν κρατοῦσε. Δὲν εἶχε τὴ δύναμη
νὰ τὸ ἐμποδίσει καὶ ζωγραφίστηκε στὰ μά-
τια του, στὸ πρόσωπό του ὄλο.

— Ἄ! βέβαια, σὲ λίγο θὰ χαθοῦν ὄλα,
μουρμούρισε.

Ἄπλωσε τὸ χέρι πάνω στὰ γόνατά του,
καὶ τὸ κοίταξε μὲ πόνο· ἦταν γεμάτο ζά-
ρες καὶ κακκαλιάρικο. Ἐσφιξε τὰ δάχτυ-
λα κι ἐνίωσε πῶς εἶχε δύναμη ἀρκετὴ
ἀκόμα, κούνησε ὅμως τὸ κεφάλι σὰ νάχε
ἀμφιβολία· καὶ τὰ πόδια βαστοῦσαν καλὰ
καὶ περπατοῦσε ἄτρεμα. Κόντευε ὅμως τὸ
σκοινί, γι’ αὐτὸ δὲν ἦταν νὰ γίνεταί λόγος!
Θυμήθηκε τὸ πρῶτο του μελισσάκι, στὰ

παλιὰ χρόνια, σὰν ξεστρεμάτιζε τὸν ἄγριον
τόπο καὶ τὸν ἔκανε κήπια, καὶ φύτευε τὰ
δέντρα τὰ ἡμέρα, ἐκεῖ ποὺ πρῶτα ἦταν
λόγγος. Ἦκεῖνο γόνεψε καὶ εἶχε μεγάλη
χαρὰ, σὰν εἶδε πλάι-πλάι στημένα δυὸ
κρηνιά. Τὰ δυὸ ἔγειναν τρία κι ὕστερα
πολλά. Ἡ μάννα ἀδυνατίεζε ὅσο γόνεψε καὶ
μιὰ μέρα χάθησαν κι’ οἱ λίγες μελισσοῦ-
λες ποὺ ἀπόμειναν στὸ κρηνί. Μὰ πλήθαι-
ναν τὰ νέα καὶ γέμιζε ἡ πλαγιά. Κάμπο-
σα γονίδια ἔφρουγαν καὶ κρύβονταν σὲ σπη-
λιές ἢ γεροκουφάλες, μὰ ἔπιανε τὰ πιὸ
πολλά, καὶ μεγάλωνε ἡ πολιτεία.

Ἦταν κι αὐτὸς μιὰ μάννα, ἔμεινε ὁμοῦ
μάννα μονάχη ὡς τώρα. Οἱ γονοὶ του πέ-
ταξαν καὶ χάθηκαν...

ἢ Ἄν μποροῦσε τώρα κάτι!

Ἐανακοίταξε τὸ χέρι κι ἔσφιξε τὰ δάχ-
τυλα. Ναί, εἶχαν δύναμη.

Λίγα χρόνια ἀκόμα θὰ βαστοῦσε! Ἄφη-
σε καὶ πέρασαν τόσα καὶ πᾶνε ἄδικα!...
... Βέβαια λίγα, θὰ ζοῦσε, πέντε, ἔξη...
... τί ξέρεις; μπορεῖ καὶ δέκα... Κάτι θάκα-
νε, μὰ ἔλα ποὺ οὔτε ἀρχίζε κι ὄλο ἐμπόδια
βρίσκονταν. Ὁ παπὰς ἔκανε μούτρα σὰν
τοῦ ζητοῦσε τὸ παιδί. Θὰ τῆς παίρνε ὁμοῦ
στὸ τέλος σίγουρα. Ἐφτανε ἡ Πρωτομα-
γιά καὶ σὰν ἔρχονταν, δὲ θὰ τὸ ἀφήνε νὰ
φύγει· κι ἐκεῖνο δὲ μόνο του τὸ πεθυμοῦσε.

Χαμογέλασε καὶ μουρμούρισε: «βέβαια,
εἶναι καιρὸς ἀκόμα».

Καὶ πάλι δεῖχνονταν ἡ χαρὰ, καὶ μέσα
βαθειὰ ἦταν ἡ λύπη, σὲ μέρος σίγουρο φω-
λιασμένη.

Μιὰ φωνὴ ἔφτασ’ ἀπὸ κάτω, ἀνταμωμέ-
νη μὲ τὸ βουητὸ τοῦ ποταμοῦ.

— Παππούλη...!

— Ποιὸς εἶναι, βρέ; φώναξε ὁ γέροντας.

Μὰ δὲ θὰ τὸν ἀκουσαν, γιατί πάλι ἀκού-
στηκε:

— Παππούλη...!

«Ἡ Ἄνθούλα θάνατι» συλλογίστηκε. Ση-
κώθηκε καὶ μὲ τὸ σκαλιστήρι σὰ ραβδί
στὸ χέρι, κατέβηκε σιγά-σιγά.

Ἦταν ἡ Ἄνθη, ἡ ἀγγόνα του, ποὺ τού-
φερνε φωμί. Σὰν τὸν εἶδε νάρχεται ἀπ’ τὶς
πεζοῦλες, τοῦ μίλησε, γνέφοντας ζωηρά:

— Παππούλη, ἔλα!

— Ἐσὺ ἦσουν ποὺ φώναζες, βρέ; εἶπε
κεῖνος μὲ χαμογέλιο φτάνοντας κοντὰ
τῆς, πῶς κι ἦρθες παιδάκι μου;

και τα πέταξε γύρω. Οι ριζούλες τους μόλις είχαν αρχίσει ν' απλώνονται. Ίστε-ρα γύρισε στ' άλλα δέντρα και τα κοίταζε με δακρυσμένα μάτια.

Τούς μίλησε:

— Κι έμεις δέν καρτερούσα ν' απολά-ψω τόν καρπό σας, είπε· αυτό μονάχα είναι σίγουρο, πώς σάν σας φύτευα, δέν καρτερούσα νά ιδω τόν καρπό σας.

Και άργά, μέ κόπο, τράδηξε κατά τό καλύδι ή ράχη του καιπούριασε διπλά, σά νά σήκωνε ένα μεγάλο φόρτωμα.

Έκείνη τή νύχτα έκλαψε κάμποσο, κα-θώς κλαίνε τά παιδιά, κι άργά, πολύ άργά τόν σκέπασε ό Ύπνος μέ τίς φτερούγες του. Μά κάλλιο νά μήν κοιμόνταν ελότεια, γιατί τόν τάραζαν παράξενα όνειρα, βογ-γούσε κι' άνάσαινε αγωνιώδικα, σάν κά-ποιος νά τόν έπνιγε.

Τού φάνηκε πώς ξημέρωσε και πήγε ώς τίς καρυδιές. Τρόμαξε πολύ, βλέποντας δυο χαριτωμένα παιδάκια, που πέθαιναν ξαπλωμένα στό χώμα. Ήταν μικρά, μικρά και μιλιά δέν έβγαινε απ' τ' άγγελικά τά μάτια, που κοίταζαν παρκαλεστικά. Γύρω δέν ήταν δέντρα, μά άνθρωποι, και παρα-ξευούτηκε, και θύμωσε, πώς δέν πονούσαν και δέν έσκυθαν νά μαζέψουν τά μικρά μέ τ' άθώα, τά δακρυσμένα μάτια. Είδε όμως, όταν πρόσεξε, πώς ήταν τά κορμιά τους αλύγιστα, κι έδιεπαν κι έκλαιαν κι αύτοί, μά τίποτα δέν μπορούσαν.

Έπιασε τά παιδάκια και τά σήκωσε· άμέσως χαμογέλασαν γλυκά-γλυκά και στεγνωξαν από τά μάτια τους τά δάκρυα, κι έγιναν δυο δεντράκια, δυο καρυδιές. Με-γάλωσαν γρήγορα, σ' ένα λεπτό, κι ελό-γυρα χάθηκαν οί άνθρωποι μέ τ' αλύγι-στα κορμιά και τά πρόσωπα που έδειχναν συμπόνια. Ήταν σάν πριν δέντρα. Ένα παλληκάρι κάθονταν κάτω απ' τόν Ισκιο που έρριχναν οί δυο καρυδιές κι ή γυναίκα του τό κοίταζε από πιο πέρα.

— Μήν κάθεσαι αύτου, λέει, γιατί έχει βαρύν Ισκιο ή καρυδιά· δέ βλέπεις που τί-ποτε δέν καλοφυτρώνει ελόγυρα;

Έκείνος σηκώθηκε, κοίταζε τά κλαδιά ψηλά και κούνησε τό κεφάλι.

— Και βαρύν Ισκιο, μά και καρπό πιο βαρύ, είπε και πήρε· τσεκούρι και τίς έκοψε σύρριζα...

Φύσηξε άέρας και κουνήθηκαν γύρω τά φύλλα των δέντρων τρεμουλιαστά. Σύννεφα έκρυφαν τόν ήλιο κι έπεσε καταχνιά, που σκέπασε τό κάθε τί. Μά μιá στιγμή μόνο. Ίστερα ό άέρας τάδιωξε ελα και ήταν σά νά σηκώθηκε αυλάια και νάδειχνε μιá καινούρια σκηνογραφία. Το ίδιο μέρος μά άλλαγμένο, άγνωρίστο... Φύτρωναν άγρια χόρτα και τά ήμερα δέντρα πνιγονταν στό λόγγο. Μιá άλεπού λιάζονταν πάνω σε μισογκρεμισμένη πεζούλα και βερβέρες πηδούσαν στό κλαδιά. Κάποιος γεροκόρα-κας μολογούσε τήν ιστορία τής ζωής του, που τήν περισσότερη τήν πέρασε σ' αυτό τό έρημο μέρος.

Τό ποτάμι βούτζε πιο κάτω και τό λόγ-γο γέμιζαν χαροπές φωνές. Ένα σκυλί άλυχτούσε και κακάριζαν κόττες στην αυλή χαριτωμένου έξοχικού σπιτιού, που άνέβαινε από τό μπουχαρί του καπνός, κι από τό παράθυρο χύνονταν τόνοι γλυκών τραγουδιών, μαζί μέ τό χτύπο του άργα-λειού. Ήταν όμορφα και ταχτικά ελα, κι οί γράνες, που κατέβειναν ως τό ποτάμι, καμάρωναν μέ θαλερή τή βλάστηση...

* * *

Πρωτομαγιά! Τ' άλλα χρόνια, πάντα κα-τέβαιναν από τό χωριό οί δικοί του και γλεντούσαν αυτή τή μέρα τής έξοχής και των λουλουδιών· μά φέτος δέ φάνηκε κανέ-νας. Περίμενε απ' τό πρωί ό γερο-Λουκάς. Ο ουρανός ήταν κατακάθαρος και τό μάτι αναπαύονταν στό λεπτό γαλανό άπειρο.

Περίμενε, ως που ό ήλιος άνέβηκε ψηλά. Μάζεψε και λίγα λουλούδια και πρασινά-δα, και τάβαλε στην πόρτα του καλυδιού. Δέ θάπιανε δουλειά, ύ' αναπαύονταν και θά γλεντούσε, καθώς ελος ό κόσμος.

Ανέβηκε στό μελισσοτόπι, πήγε στό δά-σος, γύρισε πάλι μέσ' από τίς όστριές και κάθησε στό χόρτα. Τραγούδησε κιόλας ένα παλιό τραγούδι και σώπασε. Ίστερα πήγε στό ζωντανά του, τή γιδούλα, τό μανάρι, και τους μίλησε σά νάταν άνθρωποι. Μά δέν έμεινε ευχαριστημένος απ' όλ' αυτά.

Μέρα ανάπαφης και γλεντιού· έπρεπε μέ κάθε τρόπο νά χαρεί. Ένενήντα έξη χρό-νια έτσι είχε συνηθίσει. Τό άκούτε; Ένε-

νήντα έξη χρόνια, σωστά! Τό βέβαιο ήταν πως τώρα είχε γεράσει πολύ πιο, μά έπρε-πε νά γλεντήσει. Σίγουρα, τά χέρια του έ-τρεμαν, αυτό δά φαίνονταν άν τ' άπλωνε λίγο. Νά!.. Δέ φαίνονταν νά τρέμουν, μά ήταν σίγουρο, τόσο σίγουρο, όσο και που τόν έδιεπε κανείς ζωντανό στό ενενήντα έξη του χρόνια. Πάει πια, έγεργε ή ζωή... Και σήμερα, αυτή ή μέρα του χρόνου, ή-ταν αφιερωμένη στό γλέντι, στην έξοχή. Τό σπίτι ελο έρχονταν πάντα!

Έμεινε κάμποσο ακόμα συλλογισμένος.

Ίστερα πήγε και πήρε τό σκαλιστήρι για ν' αρχίσει δουλειά.

— Είναι κρίμα, νά πάει μιá μέρα χαμέ-νη, μουρμούρισε άργοκουτώντας τό κεφάλι. Αν δέν τά τελειώσω ελα, τί ξέρεις!.. Μπορεί νά μείνουν κι άρκιστα... Όταν κλείσω τά μάτια μου, ποιός θά τά κοι-τάξει;

* * *

Τόν Αύγουστο, άρχισε νά νιώθει ό γέ-ρος πώς τόν άφηναν οί δυνάμεις του. Τόν πήραν στό χωριό κι' ως μουρμούριζε πως δέν ήθελε νά φύγει απ' τή λουγγά του.

Στό σπίτι, περνούσε τίς μέρες καθισμέ-νος σ' ένα μιντέρι, έξω στό παλκόνι, κι ό Ντινος βρλακονταν κοντά του την πιο πολλή ώρα, ξεχνώντας τά παιχνίδια. Δέν τόν κά-θιζε καθώς άλλοτε στό γόνατα, μά τούπια-νε τό χέρι και τόν έβαινε στό μιντέρι δί-πλα του. Αγνάντευε αντίκρυ τά χωράφια, που ήταν στό ριζά του μεγάλου βουνού, και πάνω τά δάση. Πιο πάνω ξεπετιόνταν οί τρεις βουνοκορφές, ελόγυμνες σάν πελε-κημένες. Η καρδιά του πετούσε.

Χαμογελούσε κάποτε, μά τά μάτια του φαίνονταν ύγρ ά πάντα, σά νά ήταν πίσω από τά ματόκλαδα τά δάκρυα έτοιμα νά τρέξουν. Δέν είχε όρεξη, ούτε παρκαμία κι ιστορίες νά μολογεί. Ήταν και σι-γμές, που τό ζαρωμένο του πρόσωπο λα-μποκοπούσε από τήν ευτυχία. Αυτό γίνον-ταν, όταν καμιά φορά ρωτούσε τό παιδί:

— Πότε θά πάμε, παπούλη, νά καθή-σουμε στό καλύδι;

Ο γέροντας δέν άπακρίνονταν. Έλεγε μόνο:

— Μεθαύριο, σά μεγαλώσεις, γυιέ μου, θά πας στην λουγγά...

— Ναι! Και πότε θά γίνω μεγάλος, Στο δάσκαλο και τόν παπα μιλούσε μέ παράπονο, μά δέν τους έλεγε πολλά γιατί ήξερε πως τά λόγια του δέν τά πρόσεχαν. Σε δυο μήνες έπεσε στό κρεβάτι και δέ μπορούσε νά σηκωθεί.

* * *

Ένα δειλινό τους ζήτησε ελους γύρω του. Είπε πως αιστάνονταν νά είναι κον-τά στό τέλος. Φαίνονταν όμως καλά όσο και τίς άλλες μέρες.

Έστειλαν στό μαγαζιά νά φωνάξουν τό δάσκαλο και τόν παπα. Οστόσο, είπε και τόν εδγαλαν έξω στό παλκόνι, τόν ξάπλω-σαν πάνω στό μιντέρι κι είχε τή δύναμη νά τραγουδήσει, σιγανά και μέ διακοπές, μά καθαρά:

Ποιός είδε τέτοιο θαυμασμό,
παραξενιά μεγάλη,
Νά κουβεντιάζουν τά βουτιά
μέ τίς κοντοραχοίτες!
Η Λιάκουρα τής Λειβαδιάς
κι' ή Γκιώνα του Σαλώνου
Και τά Βαρδούσια τά ψηλά,
πάχουν τίς καταβόθρες!

Τά μάτια του είχαν γίνει βρούσες και τά δάκρυα έτρεχαν σά νερό. Κι ή κυρούλα κοντά του έκλαιε· ή κόρη τής ή Αυνή με τήν παπαδιά ήταν απομέσα, κι αυτές δέ μπορούσαν νά κρατήσουν τήν καρδιά τους.

Καταντικρύ, όρθώνονταν οί τρεις μεγά-λες κορφές των Βαρδουσιών κι έμοιαζαν μέ άρχαίους θεούς, νά ρεμδάζουν μισοξα-πλωμένοι. Πάνω μετωρρίζονταν μιá μαύρη συγνεφιά ξεκομμένη κι έδινε τόνο άγριου μεγαλείου.

— Έ, είπε, κοιτάζοντας μέ πόνο ό γερο-Λουκάς, σεις δέν πεθαίνετε ποτέ σας! Ρχό-μαστε και φεύγοιμ' έμεις, μά έσειτς μένετε πάντ' ασάλευτα' γι' αυτό και δέ χαμηλο-βλέπετε... .

Η φωνή του ήταν ξεψυχισμένη πιο και τό παράπονο τήν έκοβε.

Ο παπάς ήρθε πρώτα και σε λίγο ό δά-σκαλος. Έβαλαν τό γέροντα στό κρεβάτι και ήσύχαζε· ό σφυγμός του ήταν πολύ αδύνατος.

Μιá στιγμή μουρμούρισε κάτι μιá λό-για.

— Τι λές, παπούλη; ρώτησε ό παπάς, σκύβοντας κοντά του.

— Νά, γυιέ μου... μὴν ξεχνάτε κι αὐτό... σὰς τὸ εἶπα καὶ πάλι... εἶναι κάτι καστανιές πού θέλουν κόψιμο... δυὸ τρεῖς πεζούλες κοίλιασαν... ἔλα ἀτελείωτα...

Μιλοῦσε τόσο σιγανὰ πὺ οἱ ἄλλοι δὲν ἀκούσαν καὶ ρώτησαν τὸν παπὰ καὶ τοῦς εἶπε. Ὁ γιατρός δὲ μπόρεσε νὰ κρατήσει ἕνα ἀλαφρὸ χαμόγελο κι ἡ κυρούλα κούνησε τὸ κεφάλι.

— Γέροντα, ὁ ἴδιος παντοτεινά, μουργούρισε θλιβερὰ ὁ δάσκαλος.

Ἐκαίνοσ ἔρριξ' ἕνα βλέμμα σ' ὄλους κ' ὕστερα κόλλησε τὰ μάτια του στὸ ταβάνι, σὰ νάταν κάτι παράξενο ἐκεῖ.

Ἡσύχασαν καὶ περιμέναν. Ἡ παπαδιά κάθονταν δίπλα στὸ μεγάλο τραπέζι κι ἡ Ἀνθούλα στὸ κρεβάτι τοῦ παππούλη. Ὁ δάσκαλος ἔρθιος συλλογίζονταν, κι ὁ παπὰς μὲ τὸ γιατρὸ κάτι σιγανόλεγαν. Τὸ Ντίνο τὸν κρατοῦσε ὁ γερο-Λουκάς ἀπὸ τὸ χέρι.

Στὸ τζάκι καίγονταν μιὰ ἀγκαλιὰ ξύλα κι ἀνέβαινε ὡς ψηλὰ στὸ μπουχαρὶ ἢ φλόγα, πὺ ἔρριχνε τώρα κάποιο μισόφωτο στὰ ἐπιπλα καὶ τοῦς ἀνθρώπους. Ἦταν συγγενιὰ καὶ σκοτεινιάζε γρήγορα.

— Δὲν ἀνάβεις τὴ λάμπα; εἶπε σιγανὰ ἡ κυρούλα στὴν Ἀνθή.

Ὁ γέροντας τάκουσε κι ἔκαμε μὲ τὰ μάτια ὄχι, ὄχι, μουργουρίζοντας:

— Ἀφήστε ἔτσι.

Σὲ λίγο συγγυρίστηκε μόλις κι ἐπλωσε τὰ χέρια του.

— Νύφη, ἀνασήκωσέ με, εἶπε.

Ἡ κυρούλα κι ἡ παπαδιά τὸν ἐπίασαν ἀπ' τοῦς ὤμους καὶ τὸν κάθησαν πάνω στὸ κρεβάτι κρατώντας τον, γιὰτὶ δὲν εἶχε πιά οὔτε μιὰ σταλιά δύναμη. Ὁ γιατρός πλησίασε κι οἱ ἄλλοι κοίταζαν μ' ἀγωνία, ἀνασαίνοντας σιγανὰ. Ἦταν σκοτάδι κι ἡ φλόγα τῆς φωτιᾶς ἔχυνε μυστήριο μὲ τὴν ἀδέσκιη λάμψη τῆς. Οἱ σκιές, πὺ ἐπεφταν

στοὺς τοίχους, μιὰ ἦταν ζωηρὴς καὶ μιὰ ἔσθοναν...

Οἱ πόρτες ἀνοιξαν κι ἔμπαιναν συγγενεῖς καὶ δικαί. Ὅλα τὰ διομάτια ἦταν φωτισμένα. Οἱ γυναῖκες κάθονταν στὸ λείψανο κι οἱ ἄντρες στὴ σάλα. Στὸν καναπέ ἦταν ὁ γιατρός μὲ τὸν παπὰ.

— Ἦταν, ἀλήθεια, ἀνθρώπος παράξενος, εἶπε ὁ πρῶτος.

— Ναι, πολὺ παράξενος, εἶπε ὁ παπὰς. Ἐίχαμε χρόνια, πὺ τὸν παρακαλούσαμε, τὸν γκρινιάζαμε, γιὰ νὰ ρθεῖ στὸ σπῆτι νὰ συχάσει, καὶ δὲ μπορούσαμε νὰ τοῦ γυρίσομε τὸ κεφάλι.

Ὁ γιατρός πήρε πολὺ σοβαρὸ ὕφος.

— Ἀγαποῦσε τὴν ἐξοχική, τὴ φυσική ζωὴ καὶ γι' αὐτὸ δὲν εἶχε ἀδικο, εἶπε μὰ θὰ μπορούσε νὰ μὴν ἐργάζεται στὰ ἐνενηντα χρόνια. Δὲν εἶχε καὶ καμιά ἀνάγκη ἄλλως τε...

— Μὰ αὐτὸ ἦταν πὺ σ' ἔκανε νὰ χάνεις τὸ μυαλόσου, γιατρέ μου! Ἀνάγκη; Θεὸς φυλάξει! Ὅλα τὰ καλὰ τοῦ κόσμου θὰ τάχε στὸ σπῆτι. Μὰ δὲν τὸν ἀπαντοῦσε, ἤθελε ὄλο καὶ κάτι νὰ κάνει!

Ὁ Ντίνος ἤρθε, πιάστηκε στὰ ράσα τοῦ πατέρα του καὶ τὸν κοίταζε, σὰν κάτι νὰ θελε νὰ πεῖ. Ὁ παπὰς ἔσκυψε.

— Πατέρα, γιὰτὶ δὲν κλαῖνε γιὰ τὸν παππούλη; μουργούρισε τὸ παιδί.

— Σύχασε, Ντίνο μου, τοῦ ἀποκρίθηκε καθίζοντας τον στὰ γόνατά του.

Ἦστερα, γυρνώντας στὸ γιατρό:

— Δὲν ξέρω, γιὰ τὸ μέλλον του δούλευε! εἶπε κουνώντας τὸ κεφάλι.

Ὁ γιατρός ἔβλεπε τὸ παιδί σκεπτικός.

— Γιὰ τὸ μέλλον του; εἶπε ἀφηρημένα χμ... ἴσως γιὰ τὸ μέλλον... ὁ καθένας ὅπως νιώθει.....

ΝΙΚΟΣ Δ. ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ

Ἄυλο ἕνα χέρι πάντοτε μπροστά μου λὲς σ' ἀνιστορεῖ καὶ δὲν ξεχνῶ, μὰ οὔτε στιγμή: δυὸ γαλανὰ ματάκια, δυὸ χεῖλη ῥόδινα, λεπτά, κι' ἕνα φεγγάρι πὺ φορεῖ στεφάνι ἀπὸ κατάξανθα, μεταξωτὰ μαλλάκια.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΟΥΚΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΠΩΣ ΕΠΟΛΕΜΟΥΝ ΟΙ ΡΟΥΜΕΛΙΩΤΑΙ ΚΑΙ ΟΙ ΣΟΥΛΙΩΤΑΙ

Ὡς ἐξῆς περιγράφει τοὺς Ρουμελιώτας καὶ τοὺς Σουλιώτας ὁ φιλέλληνας Ἰταλὸς Ρεσχιό, ὁ ὁποῖος τοὺς εἶδε τὸ 1825 νὰ πολεμοῦν κατὰ τῶν Ἀράβων τοῦ Ἰβραήμ εἰς τὴν Πελοπόννησον:

Οἱ Ρουμελιῶται, λέγει, καὶ οἱ Σουλιῶται εἶναι ἡ ὠραιότερα φυλὴ καὶ ἡ εὐριστοτέρα ἀπὸ ὅσας ἐγνώρισα. Τὸ δέρμα των, ἐκτεθειμένον πάντοτε εἰς τὸν ἥλιον, εἶναι τελείως χαλκόχρουν. Τὸ στήθος των εἶναι εὐρὸ ὡς θώραξ. Ἀρθρονα μιλιά τοὺς ἔδωκεν ἀκόμη ἡ φύσις, τὰ ὅποια ἀφίνουν νὰ αὐξάνουν πυκνὰ καὶ κυματίζοντα. Καὶ θὰ ἦσαν ἀκόμη ὠραιότερα, ἀν δὲν ἐσυνήθιζαν νὰ ξυραφίζον τοὺς κρατάφους των. Ἐν γένει οἱ Ἕλληνες ἠρέσκοντο πάντοτε εἰς τὴν ἀρθρονον κόμμωσιν, ὁ δὲ Ὀμηρος ὀνομάζει τοὺς συμπατριώτας του εὐπλοκάμους.

Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς Ρουμελιώτας καὶ τοὺς Σουλιώτας γεννῶνται καὶ ἀποθνήσκουν στρατιῶται. Καὶ φέρουν ἀπὸ μικρὰ παιδιὰ πιστόλαν καὶ μαχαίρι, ἀπὸ τὰ ὅποια οὐδέποτε ἀποχωρίζονται. Ὅπως δὲ καὶ οἱ ἄλλοι πολεμισταὶ τῆς Ἑλλάδος, δὲν παύουν νὰ προμηθεύωνται ὅπλα καὶ ἐνδύματα.

Πολεμοῦντες, πληρώνονται μὲ μερίδα ψωμιοῦ, μὲ 12 παράδες ἡμερησίως διὰ τὴν διατροφήν των, καὶ μὲ 25 παράδες μηνιαίως δι' ὄλας τὰς ἄλλας ἀνάγκας. Δὲν ἔχουν δὲ οὔτε σκηναὶς οὔτε κρεβάτια οὔτε ὑπόστεγον μέρος διὰ νὰ διαμένουν. Τὸ κρεβάτι των εἶναι μιὰ καπότα, τὸ προσκεφάλαιόν των μιὰ πέτρα, καὶ στέγη ὁ πάντοτε αἰθριος οὐρανός. Ἐφ' ὅσον δὲ διαρκεῖ ἡ ἐκστρατεία, δὲν ἐκδύονται καὶ δὲν ἀλλάζουν ποτὲ ὑποκάμισον. Καὶ εἶναι διὰ τοῦτο ἀκάθαρτοι φρικωδῶς. Τρῶναντιον τὰ ὅπλα των λάμπουν πάντοτε καὶ εἶναι καθαρὰ. Διότι ἡ πρώτη των σκέψις εἶναι, ὅταν ἐξυπνή-

σουν, νὰ τὰ γυαλίσουν καὶ νὰ τὰ εὐπρεπίσουν. Ἀγαποῦν ἀκόμη ἐμπροσθὸς τὰ ὠραία καὶ πολυτελῆ ὅπλα, τὰ ὅποια, ἐπειδὴ ἀπαστράπτουν ἀπὸ ἀργυρον καὶ χρυσόν, ἀποτελοῦν παράδοξον ἀντίθεσιν πρὸς τὰ μαυρισμένα ἐνδύματά των. Δὲν ἔχουν σάκκον διὰ τὰς ἀποσκευὰς των.

Εἶναι δὲ ὠραῖοι καὶ καλοκνυμμένοι, δυνατοὶ ὡς λέοντες καὶ εὐκίνητοι ὡς αἴγες. Εἶδα εὐγενεῖς γρεναδιέρους τοῦ Ναπολέοντος καὶ γνωρίζω τὴν ὑπερήφανον φρουρὰν τῶν Ἀγγλων. Ἀλλ' οἱ Σουλιῶται εἶναι ἀνώτεροι πολὺ. Τὸ παράστημά των καὶ τὸ βῆδισμά των εἶναι μεγαλοπρεπῆ. Πολεμοῦν δὲ πάντοτε διεσκορπισμένοι καὶ καθέννας ἐκλέγει τὴν θέσιν του. Δὲν συνηθίζου δὲ νὰ ἐκθέτουν τὸ σῶμά των, ἐνῶ πολεμοῦν. Τὸ ἴδιον ἔκαμναν καὶ οἱ ἀρχαῖοι, οἱ ὅποιοι ἐκαλύπτοντο μὲ τὰς ἀσπίδας. Τοποθετοῦνται ὀπίσω ἀπὸ μιαν πέτραν, ἢ ὅποια τοὺς προφυλάττει. Ἀρκεῖ δὲ νὰ ὑπάρχει μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ ἐχθροῦ τμημα βράχου καὶ εἶναι ἀτρωτοί. Ὅσον καλά γνωρίζουν νὰ ζαρώνουν ὀπισθὲν του καὶ νὰ πυροβολοῦν ἐγκαίρως καὶ νὰ γεμίζου τὰ ὅπλα των. Διὰ νὰ ἐξαπατοῦν δὲ τοὺς Τούρκους, ὅταν εἶναι εἰς ἀπόστασιν ἀπ' αὐτοὺς, τοποθετοῦν εἰς περιόπτον μέρος κόκκινον φέσι, ὀλίγον ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν θέσιν ὅπου εἶναι κρυμμένοι. Δὲν κάμνουν προχώματα. Καὶ μόνον ὅταν πρόκειται νὰ πολεμήσουν πολλοὶ μαζὺ καὶ νὰ ἐνισχυθοῦν, κατασκευάζου ταμπούρι. Οὕτω δὲ ὀνομάζου εἶδος ὀχυρώματος κυκλούμενον ἀπὸ μικρόν, λίθινον θωράκιον. Τοποθετούμενοι δὲ ὀπισθὲν του, διατηροῦν πῦρ, σχεδὸν πάντοτε φονικώτατον. Διότι σκοπεῦουν ἐν γένει πολὺ καλά. Εἰς ἕνα δὲ τοιοῦτον ταμπούρι τοποθετημένος ὁ στρατηγὸς Καρατάσος, τῆ 5)17

Ἀπριλίου (1825), ἐφόνευσε πολλοὺς Ἀραβας, οἱ ὅποιοι ἤθελον νὰ τὸν ἐκδιώξουν ἀπὸ τὴν θέσιν του.

Λέγουν δὲ ὅτι οἱ Σουλιῶται δὲν ρίπτουν περισσοτέρας ἀπὸ τρεῖς βολὰς μὲ τὸ τουφέκι των, καὶ ἀπὸ πολὺ πλησίον. Κατόπιν ρίπτουν κάτω τὴν καπόταν καὶ τὰ τουφέκια, σύρουν τὰ ξίφη των καὶ χύνονται κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Μεταχειρίζονται δὲ τὴν σπάθην ἀντὶ τοῦ γιαταγανίου, τὸ ὅποion εἶναι ὄπλον τῶν Πελοποννησίων. Ἄν ἡ ἐφοδὸς των δὲν ἐπιτύχη, χάνουν τὰ τουφέκια των καὶ τὰς καπότας των.

* *

Οἱ Ρουμελιῶται, ἀκόμη δὲ περισσότερον οἱ Σουλιῶται, ὡς μέγα δυστύχημα θεωροῦν νὰ χάσουν τὸν καπετάνιον τους, ἀδιάφορον πῶς. Διὰ τοῦτο κατὰ τὴν μάχην δὲν τοῦ ἐπιτρέπουν νὰ ἐκτεθῇ πολὺ καὶ τὸν κρατοῦν μακρὰν ἀπὸ τὸν κίνδυνον. Ἀκολουθοῦν δὲ ἢ ἐγκαταλείπουν τὸν ἀρχηγὸν των κατ' ἀρέσκειαν. Διότι δὲν ὑπάρχει δι' αὐτοὺς οὔτε τιμωρία οὔτε ἀτιμία ἐκ λιποταξίας, ἀφίνουσιν δὲ μίαν σημαίαν ἵνα ταχθοῦν ὑπὸ ἄλλην.

Ὅρθον δὲν εἶναι νὰ παραβάλλωμεν τὰ στίφη ταῦτα τῶν στρατιωτικῶν πρὸς τὰς ομάδας τῶν Ἰταλῶν Κοντοτιέρων ἢ τῶν Ἰσπανῶν ἀτάκτων (guerilles). Μᾶλλον δμοιάζουν πρὸς τὰς ἀρχαίας τῶν Σκώτων πατριάς. Τὰ εὐρωστα μέλη των καὶ ἡ ἐνδυμασία των ὑπενθυμίζουν τοὺς ὄρεσιδούς Σκώτους. Ἡ ἀρχηγία εἰς τὴν Ρούμελην ἀνήκει εἰς μερικὰς οἰκογενείας, αἱ ὅποιοι διεκρίθησαν διὰ τὴν ἀνδρεία των, καὶ εἶναι κληρονομική.

Οἱ Σουλιῶται ὠρκίσθησαν αλώνιον πόλεμον κατὰ τῶν Τούρκων καὶ ἐτήρησαν τὸν ὄρκον των καλύτερα ἀπὸ τοὺς ἱππότες τῆς Μάλτας.

Πλέον τῶν 150 ἔπεσαν εἰς τὴν μάχην τῆς 7)19 Ἀπριλίου. Ἐδῶ ἐχύθη πολὺτιμον αἷμα, διότι ἀπὸ οἱ Σουλιῶται ἔχασαν τὴν πατρίδα των, ἔμειναν μόνον 1000, σκορπισμένοι εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Ἐπτανήσον. Τὸ σῶμά των ἐν τούτοις εἶναι πολυάριθμον, διότι πολλοὶ Ρουμελιῶται, ἐλκυόμενοι ἀπὸ τὴν πολεμικὴν των φήμην, προτιμοῦν νὰ πολεμήσουν μαζύ των. Καὶ οὕτω οἱ Σουλιῶται γίνονται ἐξαιρέτων

στρατιωτικῶν σχολείων. Ὅπως δὲ καὶ οἱ ἀρχαῖοι Σπαρτιῶται, ἀκολουθοῦνται πάντα εἰς τὰς ἐκστρατείας ἀπὸ Ἑλληνας, οἱ ὅποιοι μάχονται ὑπὸ τὰς διαταγὰς των.

* *

Ἄλλ' ὡς σταματήσωμεν ἐδῶ ἐπ' ὀλίγον, ἵνα δώσωμεν εἰς τὸν ἀναγνώστην μερικὰς πληροφορίας, ἀπαραιτήτους διὰ τὴν τελείαν κατανόησιν τῶν συμβάντων περὶ τῶν ὀπίλων ὀμιλεῖ ὁ Πέκιο.

Ὁ Ἰταλὸς δηλ. φιλέλλην ἐγνώρισε τοὺς Σουλιώτας εἰς τὴν Πελοπόννησον κατὰ τοὺς ἑαρινοὺς μῆνας τοῦ 1825. Τότε δὲ εἶχε γίνῃ ἡ ἐκστρατεία τοῦ προέδρου τοῦ ἐκτελεστικοῦ Γ. Κουντουριώτη κατὰ τῶν πρὸ ὀλίγου ἀποδιδασθέντων πλησίον τῆς Μεθώνης Ἀράβων τοῦ Ἰβραήμ. Καὶ ὁ Κουντουριώτης, μὲ πολυάριθμον ἀκολουθίαν, ἐξεκίνησε τῆ 16/28 Μαρτίου ἀπὸ τὸ Ναύπλιον καὶ ἐπροχώρησε μέχρι Καλαμῶν. Μὴ ὑποφέρων ὄμως τοὺς κόπους τῆς ἐκστρατείας, ἐπανήλθεν εἰς τὴν Ἰδραν χωρὶς νὰ ἀντικρύσῃ τὸν ἐχθρόν. Διῶρισε δὲ ἀρχιστράτηγον τὸν φίλον του πλοίαρχον Δημήτριον Σκούρτην, γενναῖον μὲν ναυτικόν, ἀλλ' ἀπειρον εἰς τοὺς πολέμους τῆς ξηρᾶς. Καὶ ὄμως τὴν ἐκστρατείαν παρηκολούθει, ἐκτὸς ἄλλων, καὶ ὁ Γ. Καραϊσκάκης, ὁ ὅποιος ἀναμφιβόλως (ἡ τὴν διεξήγειν ὡς ἀρχιστράτηγος ἐπιτυχέστερον.

Μὲ τὸν Σκούρτην δὲ ὡς ἀρχιστράτηγον, τὰ ρουμελιωτικὰ στρατεύματα (εἶχον τότε κληθῆ εἰς Πελοπόννησον οἱ Ρουμελιῶται ὅπως πολεμήσουν κατὰ τοῦ Ἰβραήμ) συνήψαν τὴν 7 Ἀπριλίου 1825 τὴν μάχην τοῦ Κρεμμυδίου πρὸς τοὺς τακτικοὺς τοῦ Ἰβραήμ καὶ κατετροπήθησαν, διότι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀνθέξουν εἰς τὰς ἐπιθέσεις τοῦ ἱππικοῦ τῶν Ἀράβων.

Ἄλλ' ὁ Ἰβραήμ γοργότατα προχωρῶν, ἐκυρεύσε τὴν 11 Μαΐου τὸ Ναυαρίνον, τὴν δὲ 23 τὸ νέον Ναυαρίνον ἢ Νεόκαστρον.

* *

Ἀπὸ ἀπεχωρισθῆμεν, λέγει ὁ Πέκιο, ἀπὸ τοὺς Σουλιώτας, ἐπέστησα τὴν προσοχὴν τοῦ Ρὸς (τοῦ γάλλου φιλέλληνος Roche, παρακολουθοῦντος καὶ τούτου τὴν ἐκστρατείαν) εἰς τὴν ἀπειθειάν των πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς κυβερνήσεως, τὴν ὀπίαν

ἐχαρακτήρισα ὡς ὀλιβριαν. Προσέθεσα δὲ ὅτι ἡ λιποταξία 2000 ἔφερε τὴν πτώσιν τοῦ Ναυαρίνου. Καὶ ὑπέδειξα εἰς τὸν Ρὸς νὰ ὀμιλήσῃ περὶ τούτου μὲ τὸν Κώσταν Μπότσαρην, τὸν ἀρχηγὸν τῶν Σουλιωτῶν, τὸν ἔχοντα ἐπιρροὴν μεγάλην, τὸν εἰλικρινέστατον ἀπὸ ὅλων, καὶ νὰ μεσολαβήσῃ εἰς τὸν πρόεδρον διὰ νὰ συμφιλώσῃ ἐντίμως τὰ δύο μέρη πρὸς ὠφέλειαν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Ρὸς, μὴ ἀμφιβάλλων ὅτι ἡ παράσχῃ ὑπηρεσίαν μεγάλην, ἀνκαστορθώσῃ νὰ ἐγκαταλείψουν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Ρουμελιωτῶν τὴν προτέρην των ἀπόφασιν (ἡ ἴδωμεν μετ' ὀλίγον ὅτι ἤθελαν νὰ φύγουν εἰς τὴν Στερεὰν διότι ἠπειλεῖτο τὸ Μεσολόγγι), ἐκάλεσεν εἰς συνάντησιν τὸν Μπότσαρην τὴν ἐπομένην. Ὁ ὑπηρέτης δὲ τοῦ Ρὸς ἐχρησίμευσεν ὡς διερμηνεύς.

— Ὡς στρατιώτης, εἶπεν ὁ Ρὸς εἰς τὸν Μπότσαρην, γνωρίζετε ὅτι ἡ εὐπειθεια εἶναι ἀπαραίτητος. Εἰπῆτε μοι: Ἀφήσατε τὸ στρατόπεδον μὲ τὴν συναλγεσιν τοῦ προέδρου;

— Ὁχι, ἀπήντησεν. Μὰς ἤθελεν. Ἄλλ' ἠναγκάσθημεν, διότι ἐμάθαμεν ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἠπείλει νὰ προσβάλλῃ τὸ Μεσολόγγι καὶ νὰ ἐπιδράμῃ εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα.

— Ἄλλ' ὄμως, εἶπεν ὁ Ρὸς, εἰδείξατε ἀπειθειαν εἰς τὸν πρόεδρον τῆς κυβερνήσεως. Ἐδῶσατε δὲ ὀλέθριον παράδειγμα. Θέλετε νὰ μείνετε εἰς τὴν Τρίπολιν; Ἐγὼ ὁ ἀφρωσιωμένος εἰς τὸν ἀγῶνα σας, βέβαιος ὢν ὅτι μόνῃ ἡ ἔνωσις φέρει τὴν σωτηρίαν, εἶμαι πρόθυμος νὰ μεσολαβήσω ἀμερολήπτως. Ἄν δὲ σεῖς, ὁ Μπότσαρης, ἀναβάλετε τὴν ἀναχώρησίν σας, εἶμαι βέβαιος ὅτι καὶ οἱ ἄλλοι ἀρχηγοὶ θὰ μεταβάλουν ἀπόφασιν.

— Εἶναι ἀληθές, ἀπήντησεν, ὅτι ἀφρίσαμεν τὸ στρατόπεδον πρὸς λύπην μεγάλην τοῦ προέδρου, εἴμεθα ὄμως φίλοι του. Ἄλλ' ἀδυνατοῦμεν νὰ ἀναβάλωμεν τὴν ἀναχώρη-

σίν μας. Ἡ χώρα μας ἀπειλεῖται. Οἱ στρατιῶται μας βλέπουν ὅτι τὰ σπίτια των καὶ αἱ οἰκογένειαι των κινδυνεύουν. Θὰ μὰς ἀφριναν δὲ οἱ ἴδιοι, ἂν ἐμένναμεν περισσότερον εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἄν δὲ λιποτακτῆσουν οἱ στρατιῶται μας, πῶς θὰ ὑπηρετήσω μόνος μου τὸν πρόεδρον; Θὰ ἤμην ἀχρηστος καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα.

— Ἀπὸ ἐπιμένετε, εἶπεν ὁ Ρὸς, ὀποσχεθῆτε μοι ὅτι θὰ εἰσθε πάντοτε φίλος τοῦ Προέδρου καὶ εὐπειθῆς εἰς τὴν κυβέρνησιν.

— Μάλιστα, ἀπήντησεν, δὲν μνησικακῶ κατὰ τοῦ Προέδρου. Καὶ σὰς ὑπόσχομαι νὰ εἶμαι πάντοτε φίλος του.

* *

Ἄλλ' ὡς ἀναφέρωμεν ἐδῶ καὶ μερικὰς ἀκόμη λεπτομερείας τῆς μάχης τοῦ Κρεμμυδίου.

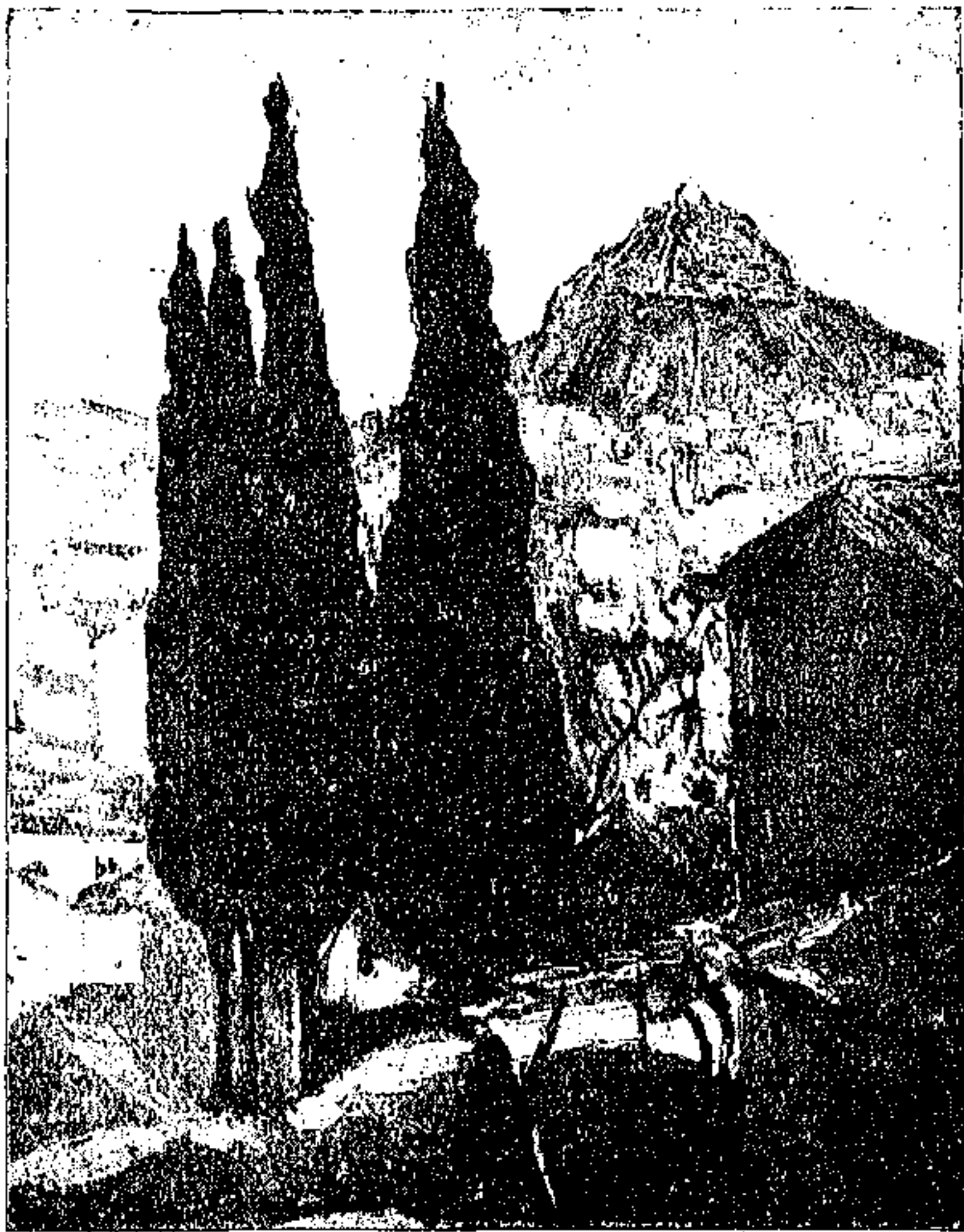
Κατ' αὐτὴν ἐφρονεῦθη, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ ὁ στρατηγὸς Θύμιος Εὐδῆς, τοῦ ὀπίου τὴν κηδεῖαν ἔκαμαν εἰς τὴν Τρίπολιν. Κατ' αὐτὴν δὲ ἡ νεκροφόρος, ἡ ὀπία ὑπετίθετο ὅτι περιεῖχε τὸν νεκρόν του (διότι ὁ νεκρὸς τοῦ Εὐδῆ δὲν παρελήφθη ἀπὸ τοὺς δικούς μας) ἦταν ὀλη σκεπασμένη ἀπὸ ἄνθη. Ὁ δὲ Κώστας Μπότσαρης ἔπεσεν ἀπὸ τὸ ἄλογόν του. Καὶ ἐνῶ ἐπρόκειτο νὰ συλληφθῇ ἀλχημάλωτος ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους ὡς βραδύπους, ἐσώθη ὡς ἐκ τῆς ἀφοβίας τῶν συντρόφων του, οἱ ὀποιοὶ τὸν περιεστοίχισαν, τὸν ἤρπασαν καὶ χειροβάστακτον τὸν ἀπεμάκρυναν, μεταλλασσόμενοι, ἐνῶ ἐν τῷ μεταξύ ἐπολέμουν, καὶ ἐνῶ 17 ἐξ αὐτῶν ἔπεσαν. Καὶ τὴν ἤταν των οἱ Σουλιῶται ἀπέδωκαν εἰς τὸν Σκούρτην.

Ἡ λεπτομέρεια αὕτη δεικνύει πόσον ἀφρωσιώνοντο εἰς τοὺς ἀρχηγούς των οἱ Σουλιῶται.

Π. Μ. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

ΧΡ. ΡΟΪΜΠΗ

Ο ΛΥΚΑΒΗΤΟΣ ΑΠΟ Τ' ΑΝΑΦΙΩΤΙΚΑ

Η ΜΑΓΕΜΕΝΗ ΛΙΜΝΗ

Είταν ή πρώτη χρονιά που είχα πύγει στην αγαπημένη μου Θεσσαλία, που την αγάπησα, και την αγαπώ σαν δεύτερή μου πατρίδα, γιατί μ' έθρεψε στην αγκαλιά της δέκα πέντε τόσα χρόνια, τα καλύτερα χρόνια της ζωής μου, τα χρυσά μου νειάτα, φιλοξενάει για πάντα στα σπλάχνα της τα κόκκαλα της πρώτης μου 'Αγάπης και τα κόκκαλα δυο παιδιών μου, κι' ή ανάμνηση αυτής της χώρας σκορπάει πάντα στην καρδιά του μιάν άρρητη γλύκα, την γλύκα της ευγνωμοσύνης μου...

Είμουν δέν είμουν δεκοχτώ χρονών, σ' εκείνη την ασυλλόγιστη χρυσή ηλικία που, όσα κι' αν ξέρη κανείς, δέν ξέρει τίποτε, γιατί του λείπει το σπουδαιότερο

έφοδιο της ζωής του : ή πείρα που κάνει και τον πλειδ άγράμματον σοφόν στο είδος του...

Κατοικούσα στο Μεσντάνι, ένα θαυμάσιο καμπήσιο χωριό, ανάμεσα Τρικκάλου και Καρδίτσας, λίγο νοτιώτερα από την δεξιά όχθη του Πηνειού και μιάμιση ώρα μακριά από τα Τρίκκαλα. Η απόσταση αυτή αυξομειώνεται αναλόγως των ποταμιών, ή του αλόγου, πώς κανείς στην διάθεσή του. 'Αλλ' εγώ τώκανα αυτό το διάστημα μισή ώρα, ή το πολύ τρία τέταρτα της ώρας, γιατί με κυρίευε ο ένθουσιασμός της πηλάλας, όταν καθάλλικεα τον φτεροπόδαρο Ψαρρή μου, κι' έτρεχα σαν μανιωμένο σύννεφο άπάνω στον πανέμορφο, πλατόχωρον, σταρόσπαρτον κι' άνθό-

σπυρτον θεσσαλικόν κάμπο, τόσο που μ' είχε μάθει ο κόσμος και με γνώριζε από το φτερανέμισμα του αλόγου μου, κι' έλεγε βλέποντάς με από μακριά:

—«Νά ή άσπρος Καβαλλάρης!»

Κι' αν τύχαινε να ιδή έμένα χωρίς τ' αλόγό μου, ή τ' αλόγό μου χωρίς έμένα, δέν γνώριζε ούτε έμένα, ο'ιτ' εκείνο. Τόσο είχαμε συνδεθή, συνδυαστή και συνταυτιστή άνθρωπος και ζώο, εγώ κι' εκείνο τ' αλόγο, που τ' αγαπούσα σαν έναν καλό σύντροφό μου. 'Αλλ' κι' εκείνο μ' αγαπούσε ως μοναδικόν άφέντη του και γι' αυτό δέν δέχονταν άλλον καθάλλάρη στην ράχη του έξδν από μένα. 'Αλλ' ός μιλήσωμε έγωιστικώτερα και για τους δυό μας πριν φτάσωμε στην Μαγεμένη Λίμνη: Κι' εγώ ως καθάλλάρης κι' ο Ψαρρής μου ως αλόγο, δέν είμασταν τυχείοι. Ο κόσμος δέν παινάει άδικα...

Ένα ώρατο χινοπωριάτικο πρωί, που έλουζε ο ήλιος άπ' άκρη σ' άκρη δλην την Θεσσαλία, και δέν φαίνονταν κανένα σύννεφο στον θεσσαλικόν ουρανό, προγεύτηκα, φόρεσα τ' άρματά μου, —πλειότερο για στολισμό μου και λιγότερο γι' ασφάλειά μου, γιατί οι κλέπτες εκείνης της έπρχής δέν συνήθιζαν να κυνηγοδν τους κενταύρους και τους άνέμους, —καθάλλικεφα τον Ψαρρή μου και σε μιά στιγμή βρέθηκα στον Πηνειό, σ' έλλη μιά τον πέρασά μ' ένα είδος σχεδίας, κι' όσα να πώ ένα κλέφτικο τραγούδι, διάβηκα την "Αϊ-Κυριακή, ένα ώμορφο χωριό άριστερά, και τον Λόγγο του 'Αχμέτ-άγα, άλλο ένα χωριό δεξιά, κι' έφτασα στα Τρίκκαλα.

Είμουν σύννεφο: Είμουν σφοδρός νοτιάς; Ούτε το ένα είμουν, ούτε το άλλο... Είμουν ένα παλληκάρι δεκοχτώ χρονών, μ' έθνικόν ένθουσιασμό στα στήθια μου, μ' άρρητη περηφάνεια για την ήπειρωτική μου καταγωγή, με φλογερήν αγάπη στην καρδιά μου, και κάτωθέ μου ένα αλόγο, που μου το ζήλεψε κι' ο Βασιλιάς, όταν ύστερα από δυό χρόνια, ήρθε να επισκεφτή για πρώτη φορά τη Θεσσαλία έλεύθερη, εδύς που γκρεμοτακίστηκε ο τύραννος Τουρκός άπ' εκεί.

Μπαίνοντας στα Τρίκκαλα, όσοι Τουρκόι βρέθησαν μπροστά μου, —κι' είταν πολλοί τότε Τουρκόι εκεί τον καιρό της Τουρκίας,

—στάθηκαν και με κύτταζαν με το στόμα άνοιχτό και θαμαίνονταν τον Ψαρρή μου, και θαμαίνονταν κι' έμένα, που είμουν τέτοιος καθάλλάρης κι' είχα και τέτοιο αλόγο!

Οι Τουρκόι είναι καθάλλάρηδες κι' αλογολάτρες γι' αυτό και δέν μπορεί κανείς να ιδή σήμερα στην Θεσσαλία ούτε ένα καλό αλόγο, άφόντας έφυγαν αυτοί, (κι' είναι ίσως ή μόνη άρετή που είχαν οι 'Αντίχριστοι,) άπό την πανέμορφή μας Θεσσαλία, που νομίζει κανείς ότι είναι φκιασμένη έπίτηδες από τον Θεό να περπατιέται καθάλλα, και να γεννάη και να θρέψη αλόγα, κι' αλόγα που είχαν στα μυθικά χρόνια κεφάλι ανθρώπινο, και γι' αυτό έκανε θαύματα το Θεσσαλικό 'Ιππικό άπό την Μακεδονία ως την 'Ινδία με τον Μέγαν 'Αλέξανδρο, κι' ως έξω από την Ρώμη με τον Μέγαν Πύρρο.

* *

Φτάνοντας στα Τρίκκαλα, έβαλα τον Ψαρρή μου σ' ένα χάνι και βγήκα στην αγορά. Τέλειωσα εκεί κάτι δουλειές που είχα, άντάμωσα τον γιατρό τον Ραδινό, που είταν το μόνο έθνικό μας κέντρο τότε, τον Δημήτρη τον Δάσκαλο, φίλον και συμπατριώτη μου, και κάτι άλλους φίλους ακόμα, κι' ύστερα γύρισα στο χάνι κατά το δειλινό τράβηξα έξω τον αγαπημένον μου τον Ψαρρή καθάλλικεφα κι' έφυγα για το Μεσντάνι.

Όταν έρχομουν από το Μεσντάνι στα Τρίκκαλα, είμουν Νότος κι' όταν γύριζα από τα Τρίκκαλα στο Μεσντάνι, είμουν Βορριάς.

Μόλις βγήκα έξω από τ' άμπέλια τα τρικκαλινά, τί να ιδώ! Θάμα και κακό! Όλη ή περιφέρεια του χωριού "Αϊ-Κυριακής είταν πλημμυρισμένη και σκεπασμένη από κατακάθαρο νερό, σαν να είταν λίμνη. Κύματα άσημένα, το ένα πίσω από τ' άλλο, χόρευαν άπάνω στην έπιφάνεια του νερού...

Τα σπίτια του χωριού της "Αϊ-Κυριακής, τα δέντρα, τα χοντρά ζώα, τα πρόβατα, οι άνθρωποι που πήγαιναν πέρα-δωθε, τα πάντα όλα καθρεφτίζονταν μέσα στο νερό και φάνονταν αναποδογυρισμένα! Έκανα τον Σταυρό μου, έτριψα τα μάτια μου για να βεβαιωθώ αν είμουν ξυπνητός

ή όχι, αν έβλεπα όνειρο ή αλληθινά πράγματα, και βεβαιώθηκα ότι έβλεπα αλληθινά και σωστά πράγματα κι' ότι είχα μπροστά μου μια κατακάθαρη λίμνη σαν απ' άναλυμένο άσημι· αλλά πώς αυτή ή λίμνη βρέθηκε τό δειλινό εκεί που δέν ειλαν τό πρωί;.. Πήγα νά μουραθώ μ' αυτό τό μυστήριο. Η μόνη και πρόχειρη εξήγηση για μένα εκείνην τήν στιγμή ειλαν ότι αυτή ή λίμνη ειλαν άποτέλεσμα κάποιας έξαφνικής πλημμύρας του Πηνειού πύργεται άπάνω από τις πλαγιές του Πίνδου.

— «Έλυωσαν τά χιόνια (είπα μέσα μου) από τόν γλυκόν ήλιο και κατέβασε και πλημμύρισε ό Πηνειός!»

Χωρίς νά σκεπτώ ότι τά νερά τών πλημμυρών δέν είναι κατακάθαρα σαν τό δάκρυ, αλλά θολά και κοκκινωπά σαν κεραμίδι που βγαίνει από τό καμίνι του.

Τί προχειρότερος συλλογισμός απ' αυτόν σέ τέτοια ήλικία και με τέτοιες γνώσεις και με τέτοια πείρα πραγμάτων;

Σταμάτησα τόν Ψαρρή μου και κύτταξα τ' ώρατο και μαγευτικό θέαμα και δέν χόρταινα...

— «Νά είχα μία βάρκα (έλεγα) τί ώρατα που θάλαμνα!»

Σκέφτηκα—σκέφτηκα τί νά κάνω κι' άποφάσισα νά γυρίσω στα Τρίκκαλα και νά ξεφυτίσω εκεί, μήν τολμώντας νά τά βάλω μ' ένα τέτοιο φοβερό Στοιχειό πούναι τό Νερό.

«Νερό, φωτιά και κακή γυναίκα είναι τά τρία φοβερότερα Στοιχειά του Κόσμου».

Γυρίζοντας, σαν νικημένος στρατηγός, χωρίς όρεξη, χωρίς τρέξιμο, συνάντησα έξω από τά Τρίκκαλα ένα κομπούνη Μεσσηνίτες, άντρες και γυναίκες, πουρχονταν για τό χωριό, άλλοι πεζοί κι' άλλοι καθάλλα.

— Που πηγαίνετε; τούς ρώτησα με δραματικό ύφος.

— Στο χωριό μας!.. μου άποκρίθηκαν όλοι μ' ένα στόμα και με κάποια άπορία.

— Πώς θά πάτε (τούς είπα) που ξεχείλισε ή Σαλαμπριά (1) κι' έφτασε ως δώθε από τήν "Αι-Κυριακή»;

— Δέν μπορεί, άφεντικό, νάναι σωστό αυτό που λές!.. μου είπε ένας—ό Μήτρος Τζουδάρας.

— Πώς δέν είναι σωστό; (του άπάντησα) άφου ξεκίνησα για τό χωριό κι' άμα βγήκα έξω από τ' άμπέλια, άγνάντεφα όλην τήν "Αι-Κυριακή νά κολυμπάη στα νερά τής πλημμύρας, και γύρισα πίσω;

Ειλαν τόσο σοδαρός ό τόνος που πρόφερα αυτά τά λόγια, ώστε μουδίασαν οι άνθρώποι κι' άρχισαν νά πιστεύουν ότι είχε πλημμυρίσει ό Πηνειός, όταν ξεσπασε στα γέλια ό Μήτρος Τζουδάρας, λέγοντάς μου:

— Μπάς και σή γέλαση, άφεντικό, ή «Μαγεμένη Λίμνη»;

— Ααα! Αυτό θάναι! ειλαν κι' όλοι οι άλλοι κι' άρχισαν νά γελούν κι' αυτοί εις βόρος μου.

— Τί πράγμα είν' αυτή ή «Μαγεμένη Λίμνη», τούς ρώτησα με μεγάλη περιέργεια...

Τότε ό γεροντότερός τους μου είπε:
«— Θα σ' άφηλογηθώ... Σε κάποιο χωριό έδώ γύρα, —όχι στο Μισνάν, ένας παπάς, —διαβολόπαπας, άφεντικό, κακή του ήμέρα και μαύρη του, —άμάρτησε με τήν θυγατέρα του μέρα μεσημέρι. Φούσκουση ή Σαλαμπριά από τήν μεγάλη άμαρτία κι' έπνιξη όλον τόν Κάμπου από τά Τρίκκαλα ως τά Φάρσαλα, π' ώφρευαν κατακει για νά γλυτώσουν και τούς έπνιξη και τούς δυό! Από τότες κάπουτες—κάπουτες, άπροχινόπωρο και τόν χειμώνα, όταν, ύστερα από βροχές, είναι κατακάθαρη και θαλπερή ή μέρα, λιμνώνει ή Κάμπους που και που για νά μάς θυμίζη τήν άλυωτη άμαρτία εκείνου του αναθεματισμένου του παπα, που τρέχει με τήν θυγατέρα του όλόγυρα τόν Κάμπου μέρα-νύχτα και δέν βρίσκει λαρωμό κι' ήσυχία ποτές. Θα τρέχη — θα τρέχη ως τήν Δευτέρα Παρουσία, που θα τόν δικάση ή Θεός! Αυτό τό λιμνίωμα, άφεντικό, τό λέμε ήμεις οι Γκαραγκούνδης «Μαγεμένη Λίμνη».

Και τελειώνοντας τήν «άφηλογία» του ό γερομεσσηνίτης, ξεκινήσαμε για τό χωριό.

Τ' άλογό μου στενοχωριώνταν νά περ-

πατάη με τό βήμα τών άλόγων και τών ζωντοβολιών τών χωρικών, κι' όλο δάγκανε τά χαλινάρια του, και σήκονε τό κεφάλι του κι' έδρανε από τή στενοχώρια του και τόν θυμό του, που δέν τ' άφρινα λεύτερο νά φάη σέ μια στιγμή τό διάστημα του δρόμου πουχε νά κάνη ως τό Μεσνάνι, κι' όλο φυσούσε κι' άφριζε και φουρμινούσε.

Βγαίνοντας έξω από τ' άμπέλια τά τρικαλινά, κύταξα προς τήν "Αι-Κυριακή, που ειλαν ό δρόμος μας, και δέν είδα τήν πλημμύρα, ή τήν «Μαγεμένη Λίμνη» τών χωρικών του Κάμπου τής Θεσσαλίας. Είχε έξαφνιστή μ' όλα τά φαιά νερά της, και χλόιζε στήν θέση της τ' ώρατο λιθάδι

και κούρνιαζε ήσυχο-ήσυχο τό δεντρόφυτο κι' ώμορφο χωριό!

— Δέν σου είπαμη ήμεις, άφεντικό, ότι σή γέλαση ή Μαγεμένη Λίμνη;

Άποσβολώθηκα και λούφαξα, άπόλυσα τά χαλινάρια του Ψαρρή μου κι' έγεινα βοριός από μπροστά τους.

* *

Ύστερα από χρόνια, διαβάζοντας τήν Φυσική, είδα τί γράφει για τόν Άντικατοπτρισμό και κατάλαβα ότι ή «Μαγεμένη Λίμνη» του Κάμπου τής Θεσσαλίας, που κυνηγάει τόν άμαρτωλό τόν παπα με τήν θυγατέρα του, δέν είναι άλλο παρά τό φαινόμενο του Άντικατοπτρισμού.

X. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

ΔΥΟ ΕΛΛΗΝΙΣΤΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΕΩΣ (*)

Β'. — ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΒΕΡΓΙΤΣΗΣ

Παρά τήν βεβαίωσιν του δουκός της Μανρον, ότι ό "Αγγελος Βεργίτης απέθανεν άκληρος, ούτος ειχεν υιόν ονομαζόμενον Νικόλκον. Και ό Νικόλαος Βεργίτης ανεδείχθη έφάμιλλος και άνώτερος μάχιστα του πατρός του, παρά του όποιου έδειάχη τά έλληνικά γράμματα και τήν έλληνικήν καλλιγραφίαν.

Ένωρίς ό Νικόλαος Βεργίτης έγένετο γνωστός και συνεδέθη διά θερμής φιλίας μετά του Jean Antoine de Baif και του Ronsard. Είς τόν πρώτον μάχιστα έστειλε πόλημα εις λατινικούς στίχους, τό όποιον δέν διεσώθη, έχομεν όμως τήν άπάντησιν του γάλλου ποιητού, τήν όποιαν μεταφράζομεν ένταύθα:

«*Αντίδωρον εις τόν Κρήτα
Νικόλαον Βεργίτην*

Μούσα, άφησε τούς άκκισμούς και τούς χαριεντισμούς σου, δέν θα σέ προσέξω: Έχω νά εκπληρώσω τώρα μίαν ύποχρέωσιν προς τόν Βεργίτην, ό όποιος μου έδωσε ευχάριστον φροντίδα, χαρίζων εις έμέ δώρον άγαστόν, τό όποιον ή Μούσα

με τήν Έλενημοσύνην συνέπλεξαν από εκλεκτά άνθη.

Οι λατινικοί σου στίχοι, γλυκείς καθώς οι στίχοι του Κατούλλου, επιτυχημένοι στίχοι, αξίζουν πολύ.

Πρόσφερέ μου νά πίο από τό νέκταρ τουτο· θα με θερμάνη από όρημήν, ή όποία μου χρειάζεται διά νά μη δώσω άνάξιον αντίδωρον.

Συντρόφους της ίδιας σχολής, της ίδιας σπουδής, τών ιδίων ήθών και σχεδόν τών ιδίων δυστυχιών, ή ίδια φίλια μάς θερμαίνει.....

Είμαι πτωχός και δέν είσαι πλούσιος· έρχου νά με βλέπης, γλυκύτατέ μου φίλε, ως έναγκαλισθώμεν και ως φιληθώμεν, παρηγορούμενοι άμοιβαίως, ότι θα δώση πατή και εις ήμάς ό Θεός, με' αυτά τά χέρια της Τύχης, τά αγαθά τά όποια προορίζονται διά τούς άνθρώπους.

"Ας ύπομείνωμεν λοιπόν όλίγον, ως ζήσωμεν τήν δύσκολον αυτήν ζωήν, έν πτωχεία έστω, αλλά χωρίς πικρίαν.» (*)

(*) Jean Antoine de Baif: Œuvres en rime, Paris 1572.

(1) Ο Πηνειός λέγεται από τόν Λαό «Σαλαμπριά» κι' είναι άγνωστο πώς έλαβε αυτό τ' όνομα.

(*) Ίδε τούχος 5ον, σελ. 269.

Τῆ 1552, ἔταν αἱ ποιηταὶ καὶ λόγιοι τῆς Πλειάδος, συναθροισθέντες διὰ νὰ ἐορτάσουν τὴν διδασκαλίαν τῆς «Κλεοπάτρας» τοῦ δραματικοῦ Jodelle. ἔθυσάσαν εἰς τοὺς πόδας του, κατ' ἀρχαίαν συνήθειαν, ἕνα τράγον στερνωμένον μὲ ἄνθη, ὁ Νικόλαος Βεργίτσος παρίστατο εἰς τὴν ἐορτὴν μεταξύ τῶν ἄλλων λογίων καὶ ποιητῶν.

«Ἴσῳι εἶναι λοιπὸν αὐτοί, γράφει ὁ Bertrand Bergier, (*) εἰ ὅποιοι ἀναστατώνουν τὴν γῆν; Δι' αὐτὸν τὸν τράγον κάμνουν τόσον μεγάλην ἐορτὴν; Παρ' ὄλον ἔτι εἶμαι ἐκνευρισμένος ἀπὸ τὸν θόρυβον τὸν ὅποιον προξενοῦν, αἰσθάνομαι βαθεῖαν συγκίνησιν.

«Διακρίνω μεταξύ τοῦ πλήθους τὸν Μπαίρκαλ τὸν Ρεμού, τὸν Κολέ, τὸν Ζανβιέ, τὸν Βεργίτσον καὶ τὸν Κόντ, τὸν Πασκάλ, τὸν Μυρέ καὶ τὸν Ρονσάρ, καὶ πλησίον του τὸν τράγον, ὁ ὅποιος βαδίζει ἀποφοριστικῶς καὶ σπεύδει νὰ γίνῃ ἱερεῖον διὰ τὴν ἀθάνατον μνήμην τοῦ Jodelle!»

Βλέπομεν λοιπὸν ἔτι ὁ Βεργίτσος πολὺ ἐξετιμᾶτο μεταξύ τῶν συγχρόνων του καὶ δὲν ἦτο οὔτε ἀσημῶς οὔτε παρελακτος ἐν τῇ μέσῃ τῆς λαμπρᾶς χορείας τῶν διανοουμένων Ἰλλίων. Καὶ δικαίως. Ἐκτὸς τῆς μητρικῆς του, κατεῖχε τὴν Λατινικὴν καὶ ἔγραφε κομψῶς εἰς τὴν Γαλλικὴν, καθὼς μαρτυρεῖ τὸ μικρὸν τοῦτο σονέττο, τὸ ὅποιον ἔγραψεν ὡς ἐπιτάφιον τοῦ πολιτευτοῦ Gilles Bourdin:

Oyant le peuple esmeu faire une grand
[complaincte,
Privé de son Bourdin, de sa vie amou-
[reux,
je sens le mesme effect qui le rend lan-
[goureux,
Et d'un pareil ennuy je sens mon ame
[atteincte.
De rage et de fureur bien la poictrine
[eut ceincte
La mort, de qui le bras d'un coup trop
[oultrageux
N'a sceu point pardonner à Bourdin ge-
[nereux,
De l'eglise et de bons la défense tres
[saincte.

(*) Bertrand Bergier: Dithyrambes recitées à la pompe du bouc de E. Jodelle.

O message Bourdin, des François Por-
[nement
Puisque parti d'ici tu es soudainement,
Où sera désormais ta gentille demeure?
Seule peult ta vertu tel heur te faire
[avoir
Ta demeure ordonnant et si belle et si
[seure
Que le temps ni la mort n'y auront nul
[pouvoir.

N. Vergisse, Grec

Ἴδου μίαν πρόχειρον μετάφρασιν:

Ἀκούω τοὺς γοεροὺς θρήνους τοῦ λαοῦ καὶ βλέπω τὴν κατάπληξιν του διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ πολυαγαπημένου Βουρδινίου, καὶ αἰσθάνομαι πῶς ἐκφράζει τὴν κατάπληξιν μου καὶ θρηνεῖ τὴν θλίψιν μου.

Ἄχ! ὁ θάνατος λυσσῶν καὶ μαινόμενος ὀπλίσθη, καὶ δι' ἑνὸς κτυπήματος μὲ τὴν βέβηλον καὶ ἀνάληγον χεῖρα, ἡ ὅποια δὲν ἐφρείσθη οὔτε τῆς ζωῆς ἑνὸς Βουρδινίου ὑπερασπιστοῦ τῶν ἱερῶν καὶ τῶν καλῶν, μᾶς τὸν ἀρήρησεν!

Ὡ σοφώτατε Βουρδίνιε, τὸ στόλισμα τῶν Γάλλων. Ποῦ θὰ εἶναι εἰς τὸ ἔξῃς πλέον, καθὼς αἰφνιδίως ἀπὸ πλησίον μας ἀπέπτης, ἡ ὥραία σου κατοικία;

Μόνη ἡ ἀρετὴ σου τοιαύτην εὐτυχίαν δύναται νὰ σοῦ δώσῃ, ὥστε ἡ κατοικία νὰ εἶναι ἐκεῖνη τὴν ὁποίαν οἱ θεοὶ προώρισαν ὡς τὴν πλέον ὡραίαν καὶ τὴν πλέον ἀσφαλῆ, καὶ τὴν ὁποίαν οὔτε ὁ χρόνος οὔτε ὁ θάνατος μὲ τὴν δύναμιν των θὰ ἠδύναντο νὰ ἐγγίσουν.

Τέλος ὑψιστον δείγμα ἐκτιμῆσεως θεωροῦμεν διὰ τὸν Ἑλληνα τοῦτον Ἑλληνιστὴν τὸ ἐπιτάφιόν του, ἀπὸ αὐτὸν τὸν μεγάλον Ronsard ποιηθέν, (*) μὲ τὴν ἐπικεφαλίδαν,

«Epitaphe
de Nicolas Vergéce Grec-Cretols,
grand amy de l'auteur».

καὶ ἔχον οὕτω:

«Crete me fit la France m'a nourri
La Normandie icy me tient pourri.

(*) Œuvres complètes de Ronsard.

O fier Destin qui les hommes tourmente,
Qui fait un Grec à Coutance perir!
Ainsi prend fin toute chose naissante.
De quelque part qu'on puisse icy mourir,
Un seul chemin nous meine à Rhada-
[mante».

«Ἡ Κρήτη μὲ ἐγέννησε, ἡ Γαλλία μὲ ἀνέθρεψε, ἡ Νορμανδία μὲ κρατεῖ εἰς τὸ χῶμα τῆς ἀποσυντεθειμένου.

Ὡ! τὴν σκληρὰν Μοῖραν, ἡ ὅποια βασανίζει τοὺς ἀνθρώπους καὶ κάμνει ὥστε εἰς ἑλληνα νὰ ἀποθάνῃ εἰς τὴν Coutance, τόσον μακρὰν τῆς Πατρίδος του!

Ἀλλὰ οὕτως εἶναι πεπωμένον νὰ τελειώσουν τὰ ὄντα ποὺ γεννῶνται. Εἰς ὅποιονδήποτε ὅμως τόπον καὶ νὰ ἀποθάνῃ κανεὶς εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον, ἕνας εἶναι ὁ δρόμος ποὺ ὁδηγεῖ εἰς τὸν κριτὴν τοῦ Ἄδου Ραδάμανθυν».

Ὁ Ronsard εἰς τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο

Ἡ ἀπλή τεθλασμένη γραμμὴ στὴν ἀρχαία διακοσμῆτικὴ

Στὸ ἄρθρον τῆς γιὰ τοὺς Σαρακαταναίους (1), ἡ κ. Ἀγγελικὴ Χατζημιχάλη μιλάει γιὰ τὰ διακοσμῆτικὰ θέματα ποὺ συνηθίζουσι οἱ νομάδες αὐτοί, σταματᾷ στὸ *πριονωτὸ* ἢ τὸ *ξίγν-ξάγκ*, ὅπως τὸ λένε, καὶ «ποὺ τόσο συνηθίζεται στὴ βυζαντινὴ διακοσμῆτικὴ καὶ προτιθέρα ἀκόμα στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ». Παίρνω τὴ φράση αὕτη ὀλόκληρη ἀπὸ τὴ φωτισμένη μελέτη τῆς κ. Χατζημιχάλη, γιὰ αἰσθάνομαι τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐπιμείνω ἐπάνω σ' αὐτή. Δὲ θέλω ν' ἀμφισβητήσω πῶς ἡ ἀπλή τεθλασμένη γραμμὴ, τὸ *πριονωτὸ*, ἄς τὸ ποῦμε πάλι ἔτσι, σχῆμα εἶναι ἕνα συνηθισμένο μοτίβο τῆς βυζαντινῆς καὶ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς διακοσμῆτικῆς· μὰ θέλω, συμπληρώνοντας τὴν παρατήρησιν τούτη, νὰ προσθέσω πῶς εἶναι μὰ ἀπὸ

Εἰκ. 1.

πρὸς τὸν φίλον του Βεργίτσον, εὐκόλως βλέπει κανεὶς ὅτι θέλει νὰ διερμηνεύσῃ τὴν λύπην τοῦ θανόντος, λύπην ἢ ὀποία κατακυριεύει τὰς τελευταίας στιγμὰς ὄλων ἐκείνων οἱ ὅποιοι ἀποθνήσκουν μακρὰν τῆς Πατρίδος των. Καὶ ἐμπνέει ἀληθῶς πολλὴν μελαγχολίαν ὁ θάνατος τοῦ ὄρεισθλου τούτου Κρητῶς εἰς τὰς Νορμανδικὰς πεδιάδας, πρὸς τὰς ὀποίας τίποτε δὲν τὸν συνέδεε.

Ἐν τούτοις τίποτε δὲν ἐμπόδιζε τοὺς πατριώτας τούτους νὰ ἐκπατριζόνται, τίποτε δὲν τοὺς ἐμπόδιζε νὰ ἐργάζωνται μαρτυρικὰ μέχρι τοῦ θανάτου των, πρὸς τιμὴν τῆς πατρίδος των εἰς τὴν ξένην.

Ἐμάντευαν ἄρα γε οἱ αὐτοεξόριστοι οὗτοι Ἑλληνιστάι, ἔταν ἐπιγονὸν μέχρι τρυγῶς καὶ τὸ τελευταῖον πικρὸν ποτήριον τῆς νοσταλγίας, ὅτι οἱ μόχθοι των ἐμελλε νὰ χαρίσων μετέπειτα ὥραίας ἡμέρας εἰς τὴν προσφιλεῖ των Ἑλλάδα;...

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Σ. ΒΕΡΒΕΝΙΩΤΗΣ

τὶς πρῶτες διακοσμῆτικὲς ἐπινοήσεις τοῦ ἀνθρώπου, γνώριμη τόσο στοὺς παλιούς ὅσο καὶ στοὺς νεώτερος λαούς.

Ἡ ἐξήγησις εἶναι πολὺ ἀπλή: τὸ διακοσμῆτικὸ ἐνστικτὸ εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ πρωταρχικώτερα ἐνστικτὰ τοῦ ἀνθρώπου· ἐκδηλώνεται μὲ χίλιους τρόπους καὶ μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ ἀναζητήσῃ ἀποτελεσματικὰ στὶς πρὸς διάφορες περιοχάς. Στὴν ἀρχὴ φανερόνεται ἀπροσανατόλιστο, ἀβέβαιο, ἀνίκανο νὰ ὑψωθεῖ πρὸς ἀπὸ πρόχειρες ἐπινοήσεις, καὶ στὸ τέλος δημιουργεῖ τὴν ἀνθήσιν τῶν διακοσμῆτικῶν τεχνῶν. Συνδέεται στενῶτα πρὸς τὴν ἐμφυτὴν ἀνάγκη τῆς τέχνης καὶ ἔχει τεράστια κοινωνικὴ σημασία, γιὰ ὁμορφαίνει καὶ κάνει καλαίσθητη τὴ ζωὴ. Παίρνει τὸ ταπεινότερον ἀντικείμενον κοινῆς χρήσεως,

ἕνα λαγῆνι ἢ ἕνα κανάτι, καὶ τὸ μεταβάλλει σὲ ἔργον τέχνης. Μὰ ὡς ποῦ νὰ φθάσῃ στὸ

(1) «Νέα Ἑστία», τεύχος 1, 15 Ἀπριλίου 1927.

σημεῖο αὐτό, περνάει μὴ ὀλόκληρη πολὺ-χρονη καὶ δυσκολώτατη ἐξέλιξη, ψεύχεται, κέρφεται καὶ ἀνεβαίνει, σκοντάφτει καὶ ξανα-γυρίζει στὰ πρῶτα του ἐπινοήματα, γίνεται κα-κότεγγο καὶ κακόζηλο, ξαναβρίσκει τὸ δρόμο του καὶ πάλι τὸν ξαναχάνει, γὰρ γὰρ τὸν ξαναβροῖ με τὸν καιρὸ: εἶναι μὲ μὴ λέξη ὁ καθρέφτης τοῦ λαοῦ ποὺ τὸ καλλιεργεῖ, τῆς καλαισθησίας του, τοῦ πολιτισμοῦ του, τῆς φαντασίας του καὶ τῆς ἐποχῆς του.

Οἱ Σαρακατσάνοι, χρησιμοποιώντας τὴν ἀπλή τεθλασμένη γραμμὴ γὰρ νὰ διακοσμήσουν τὰ φορέματά τους ἢ τὰ στρωσίδια τους, κινῶν ἀθελά ὅτι ἔκαναν ὅλοι οἱ πανάρχαιοι λαοὶ, ὅταν γὰρ πρώτη φορά θέλησαν νὰ ἐκφράσουν τὸ διακοσμητικὸ τους ἔνστικτο, ὅτι ἔκαναν οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ Φοίνικες, οἱ Ἀσσύριοι, οἱ Πέρσες, οἱ προελληνικοὶ λαοὶ τῆς Μικρῆς Ἀσίας, οἱ προϊστορικοὶ Κρήτες, οἱ Ἑτροῦσκοὶ καὶ τόσο ἄλλοι. Ἡ φύση δίνει μὲ πολλὴ φιλαργυρία τὴν εὐθεία γραμμὴ. Ἐνα κυπαρίσσι ἢ ἓνας φοίνικας, ἓνα ὀρθόμοσχο λουλουδί, ἓνα ποτάμι, ποὺ γὰρ κάμποσα διάστημα κυλιέται ὀλόγισα ἀνάμεσα στὰ σπαρτά, ἢ τὸ φῶς μὴς ἀχίνας, ποὺ σκίζει τὴν καταχνιά, εἶναι λιγοστὲς πηγαῖες, ἀθρόο-μητες ἐκφράσεις τῆς εὐθείας γραμμῆς.

Ἀντίθετα ἡ σπασμένη γραμμὴ εἶναι ἀρθο-νώτερη, ὅπως εἶναι κ' ἡ καμπύλη. Ἐπειτα εἶναι πολὺ διακοσμητικώτερη ἀπὸ τὴν εὐ-θεία γραμμὴ. Καὶ εἶναι πολὺ φυσικό, ὁ πρωτόγονος τεχνίτης, ποὺ γὰρ πρώτη φορά σοφίζεται νὰ χαραῖξει στὴν ἀστόλιστη ἐπι-φάνεια ἑνὸς ἀγγείου, μὲ τὸ δάχτυλό του ἀπάνω στὸν φρέσκο πηλό, ἓνα μικρὸ, τιπο-τένιο στολιδάκι, ἀθελά του νὰ παίρνει ἀπὸ τὴ γύρω του φύση τὴ γραμμὴ ποὺ τοῦ

φαίνεται πρὸ καλαισθητῆ: ἔτσι καταφεύ-γει στὴν τεθλασμένη, ὅπως ὕστερα κατα-φεύγει στὴν ἑλικοειδῆ γὰρ συμπλήρωμα, κάμποσες φορές χρησιμοποιεῖ καὶ τὴν εὐ-θεία. Μὴ καὶ πάρει τὸ δρόμο του, δὲ βρῆ-σκει δυσκολία νὰ δημιουργεῖ ἀργότερα πο-λυπλοκώτερα σχήματα, νὰ καταφέρει ση-ματικὲς ἀπεικονίσεις ἀντικειμένων, νὰ δα-νεῖται πρόεργα γὰρ τὴ δουλειά του ἀπὸ παντοῦ καὶ νὰ καθιερώσει τὴ φυτόσχημη, τὴ ζωόσχημη, τὴν ἀνθρωπόσχημη καὶ τὴ γεωμετρικὴ διακόσμηση, ξετυλίγοντάς τις ὡς τὴν ἀναπαράσταση σκηνῶν τοῦ δημο-αίου ἢ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου ἢ μύθων ἢ ἐπει-σοδίων ἱστορικῶν.

Ὡς τόσο ἡ ἀπλή τεθλασμένη γραμμὴ μένει πάντα ἓνα πρωταρχικὸ διακοσμητικὸ στοιχεῖο στὴν ἀγγειοπλαστικὴ καὶ τὴν ἀγ-γειογραφία εἰδικά, στὴν ἕλη τέχνη γενικά, κάθε λαοῦ. Στὶς «Recherches sur les ori-gines de l'Égypte» τοῦ J. de Morgan μπορεῖ νὰ ἴδει κανεὶς ἀγγεῖα τῆς παλαιο-λιθικῆς ἢ προδυναστικῆς ἐποχῆς τῆς Αἰγύ-πτου (εἰκ. 1) μὲ ἄσπρα στολιδία στὴν κο-κινόχρωμη ἐπιφάνειά τους: τὰ στολιδία αὐτὰ ἀποτε-λοῦνται ἀπὸ ἐπάλληλες τε-θλασμένες γραμμές: ἂν τὸ ἀγγεῖο εἶναι ὀρειδές, μπαί-νουν ὄρθια, κατὰ τὸ μά-κρος του ἂν ἔχει λαϊμό, περικυκλώνουν τὰ χεῖλη του καὶ εἶναι κάποιος ἀκα-νόμιστες. Οἱ γραμμὲς αὐ-τὲς ἀποτελοῦν τὴ παλαιό-τερες διακοσμητικὲς ἐκδη-λώσεις τῶν Αἰγυπτίων καὶ θεμελιώνουν μὴ παράδο-ση ἀργότερα, μὲ τὴν μα-νία μάλιστα ποὺ ἔχει ἡ ἁρ-χαιὰ Αἰγυπτιακὴ τέχνη νὰ μὴ ξεπερῶνται ἀπὸ τὴν παράδοση, ξαναβρίσκονται πολυπλο-κώτερα στὶς πρὸ διαφορετικὲς καλλιτεχνι-κὲς περιοχάς (κοίτα G. Jéquier: Histoire de la civilisation Égyptien, Payot, Paris, 1925).

Τὸ ἴδιο γίνεται στὴ Φοινίκη. Χρυσὰ μαχαίρια παλαιότατων χρόνων ἔχουν γὰρ μόνη διακόσμηση τέσσερες ἀλλεπάλλη-λες τεθλασμένες γραμμὲς ἀπὸ τὴ ράχη ὡς τὴ μέση τους. Μπουκαλάκια σὲ σχῆμα στά-

Εἰκ. 3.

Εἰκ. 2.

μνας (εἰκ. 2) ἀπὸ γυαλί, (ὁ Πλίνιος διηγεί-ται, πὸς οἱ Φοίνικες βρῆκαν τὸ γυαλί, μὴ πιθανότατα αὐτὰ εἶναι ὑπεύθυνα μονάχα γὰρ τὴ διάδοσή του - κοίτα: G. Contenau: La civilisation phénicienne, σελ. 217—219), ἔχουν στὴ ράχη τους γὰρ μόνο στολί-σμα 2 - 3 εὐθείες καὶ μὴ—δυσὸ τεθλασμέ-νες γραμμές. Σαροκατάγοι, ἐνεπίγραφες πλάκες καὶ ἀντικείμενα κοινῆς χρήσεως ἔχουν τὴν ἴδια διακόσμηση.

Οἱ Ἀσσύριοι, ὅπως κ' οἱ Αἰγύπτιοι, χρη-σιμοποιοῦσαν τὴν τεθλασμένη γραμμὴ καὶ στὰ φορέματά τους ἀκόμη, ἀκριβῶς ὅπως κ' οἱ νομίδες ποὺ μὴ ἔδωσαν τὴν ἀφορ-μὴ τοῦ σημεῖοῦ αὐτοῦ. Τοιχογραφίες ἀπὸ τὴν κοιλάδα τῶν Βασιλέων ἢ ἀπὸ τοὺς ναοὺς τοῦ Ἰραμποῦλ παριστάνουν Αἰγύ-πτιας βασίλισσες, ὅπως ἡ Ἀχμές, γυναίκα Ἰουθήμωσος τοῦ Γ' (εἰκ. 3) μὲ περιτραχήλια στολισμένα μ' ἓνα σχέδιο **πριονοτό**, ἀνά-μεσα σὲ δύο καμπύλες (κοίτα: Ménard et Sauvageot: L'Égypte et l'Asie, σελ. 41). Ἄλλες Αἰγυπτιακὲς τοιχογραφίες ἀπεικο-νίζουν Ἀσσυρίους (εἰκ. 4) ἢ Ἑλληνας τῆς Ἰωνίας μὲ ροῦχα κοσμημένα μὲ ὅμοια σχέ-δια (κοίτα: τὸ ἴδιο βιβλίον, σελ. 15).

Μὲ ἓνα ὅμοιο σχέδιο παριστάνεται ἡ χαίτη τοῦ βασιλικοῦ ἀλόγου σ' ἓνα ἄσσυ-ριακὸ ἀνάγλυφο, ποὺ παρουσιάζει πολιορ-κία ἀντίμαχης πολιτείας (κοίτα: τὸ ἴδιο βι-βλίον, σελ. 169). Μὲ τεθλασμένη γραμμὴ εἶναι στολισμένο καὶ τὸ ροῦχο ἑνὸς δορυ-φόρου τοῦ Ἀσσυριακοῦ ἀπὸ ἀνάγλυφο τοῦ Λοῦβρου (κοίτα: C. Bayet, Précis d'

Histoire de l' art, σελ. 33).

Στὰ μνημεῖα τῆς τέ-χνης τῶν προελληνι-κῶν λαῶν τῆς Μικρῆς Ἀσίας τὰ ἴδια ἀνά-γματα μπορεῖ νὰ πα-ρατηρήσει κανεὶς. Ἰ-δίως κατάχρηστος τῆς τεθλασμένης γραμμῆς ὡς διακοσμητικῆς θέ-ματος γίνεται προκει-μένου ν' ἀπεικονισθεῖ τὸ σιδερόφρακτο γυ-μνο τῶν Ἀιωνίωνων καὶ στὴν ἀγγειογρα-φία, ποὺ παριστάνει τὸν Βασσαόεα, τὸν ἑ-θνικὸ θεὸ τῶν Λυδῶν νὰ γυρίζει ἀπὸ τὴν Ἰνδία. Στὸν τάφο τοῦ Μίδα στὴ Φρυγία μπορεῖ νὰ βρεῖ κανεὶς ἀνάγλυφο καὶ τὸ σταυρικὸ ἐκεῖνο σχέδιο ἀπὸ τραχηλιὰ τῆς κ. Ἀγγελ. Χατζημηγάλη.

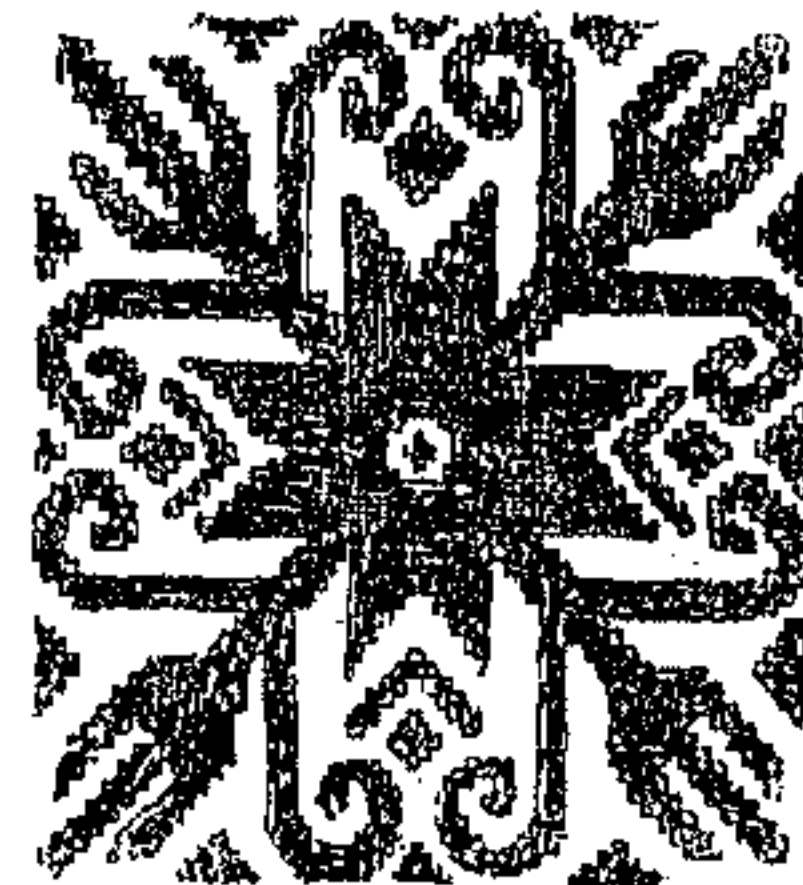
Τὰ παραδείγματα θὰ ἠμποροῦσαν νὰ πολλαπλασιασθοῦν ἐπ' ἀπειρον.

Μὲ περιορίζομαι μονάχα σ' αὐτὰ, γιατί μοῦ φαίνεται πὸς εἶν' ἀρκετὰ νὰ δείξουν πὸς ἡ ἀπλή τεθλασμένη γραμμὴ, ποὺ φαί-νεται νὰ εἶναι σὰ μὴ ἀδιάκοπη προέκταση τοῦ **W** τοῦ Σιναιτικῆς ἀλφαιβήτου, εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ κοινότερα σ' ὅλους τοὺς λαοὺς καὶ πρωτογονώτερα διακοσμητικὰ στοιχεῖα.

ΙΩΑΝ. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

Εἰκ. 4.

ΧΑΡΙΤΩΝ (400 μ. Χ.)

ΚΑΛΛΙΡΡΟΗ

ΑΡΧΑΙΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ (*)

Δακρυσμένος ο Διονύσιος, — και περισσότερο απ' την Καλλιρρόη έκλαιγε τώρα τον εαυτό του, γιατί απ' όσα είχε ιδεί κι' άκούσει, καταλάβαινε πώς δέν ήταν τόσο εύκολο νά την αποκτήση, — τής αποκρίθηκε:

— "Ήσυχασε, Καλλιρρόη, κι' όλα όσα έζητήσες, θά σοῦ γίνουν. Έχω μάρτυρα την Άφροδίτη. Άργότερα όμως. Για την ώρα, θά σε περιποιηθῶνται στο σπίτι μου περισσότερο σάν κυρία παρά σά δούλη.

* *

Έφυγε ή Καλλιρρόη ήσυχασμένη, πώς τίποτα δέν είχε νά πάθῃ χωρίς νά θέλῃ. Κι' ο Διονύσιος, λυπημένος, γύρισε στο σπίτι του, έκραξε μόνο το Λεωνά και τοῦ εἶπε:

— "Ίδες τί άτυχος πού εἰμ' ἐγώ στον έρωτα! Έχασα την αγαπημένη μου γυναίκα. Χάνω τώρα κι' αυτή, πού ένόμισα μιά στιγμή πώς μου την έστειλε δώρο ή Άφροδίτη και φανταζόμουν μαζί της μιά ζωή πιά ευτυχισμένη κι' από τοῦ Μενελάου στη Σπάρτη. Γιατί δέν πιστεύω ποτέ νάταν πιό δημοφής απ' αυτήν ούτε ή ξακουστή Έλένη! Ανάμεσα σ' άλλα έχει και το λόγο πού γητεύει και πείθει. Τελείωσε! ἐγώ έζησα πιά. Την ίδια μέρα πού θά φύγῃ από δω ή Καλλιρρόη, θά φύγῃ κι' ἐγώ απ' τή ζωή.

— Μην καταριέσαι τον εαυτό σου! φώναξε με τρόπο ο Λεωνάς. Κύριός της εἶσαι πάντα. Στην έξουσία σου την έχεις και μπορείς νά την αναγκάσης, θέλοντας και μή, νά κάμῃ ό,τι σοῦ άρέσει. Μην ξεχνάς πώς την αγόρασα ένα τάλαντο!

— Έσύ, τρισκακόμοιρε, αγόρασες αυτή, μιά τέτοια άρχοντοπούλα; Δέν άκουσες λοιπόν πώς εἶναι θυγατέρα τοῦ Έρμολκράτη,

τοῦ στρατηγού τής Σικελίας, τοῦ περίφημου, πού τον θαυμάζει και τον αγαπᾷ κι' ο μεγάλος βασιλιάς, γιατί νίκησε τους Άθηναίους, τους έχθρούς του; Και θέλεις ἐγώ, ο Διονύσιος, νά τυραννήσω τώρα ένα ελεύθερο κορμί και νά πάρω με τή βία εκείνη πού κι' αυτός ο ληστής ο Θήρωνας τή σεδάσθηκε;

Αυτά εἶπε ο Διονύσιος στο Λεωνά. Από μέσα του όμως δέν ήταν κι' όλοτελα άπελπισμένος. Μήπως άπελπίζονται ποτέ εκείνοι πού αγαποῦν; "Έτσι κι' ο Διονύσιος είχε την έλπίδα πώς με τον καιρό, με την περιποίηση, με τις καλοσύνες, θάκανε την Καλλιρρόη νά μείνῃ και νά γίνῃ θέλοντας γυναίκα του. Κι' έκάλεσε την Πλαγγόνα νά τον βοηθήσῃ.

— Έσύ, τής εἶπε, άρκετά μου έδειξες ως τώρα την ικανότητά σου. Γι' αυτό σοῦ εμπιστεύομαι το μεγαλύτερο και το πολυτιμότερο απ' όσα έχω: την ξένη. Θέλω όχι μόνο νά μην τής λείπει τίποτα, παρά κι' ζωή της έδώ νά φθάνῃ ως την τρυφή. Νά την έχῃς σάν κυρία σου, νά την περιποιησῇ, νά τή στολιζῃς και νά την κάνῃς νά μας αγαπᾷ. Νά με παινεύῃς σ' αυτήν συχνά και νά τής λές για μένα ό,τι ξέρεις. Πρόσεξε μόνο νά μή με πῆς ποτέ κύριό της.

Σάν έξυπνη γυναίκα πού ήταν, ή Πλαγγόνα κατάλαβε άμέσως τί τής ζητούσε ο Διονύσιος κι' από την ίδια μέρα τόκανε δουλειά. Δέν φανέρωσε όμως στην Καλλιρρόη πώς είχε λάθει διαταγή νά την περιποιηθῆι ξεχωριστά: ήθελε νά φανῆ πώς από δική της αγάπη τόκανε όλα κι' αυτό για νά κερδίσῃ την εμπιστοσύνη της, ώστε ή Καλλιρρόη νά την άκούῃ σ' ό,τι θά τή συμβούλευε.

Τότε συνέβηκε κι' αυτό. Πότε με τή μιά, πότε με την άλλη πρόφαση, ο Διονύσιος

έξακολουθοῦσε νά μένῃ στην έξοχή, γιατί δέν μπορούσε νάπομακρυνθῆι από την ξένη. Μιά πού έμενε όμως εκεί, έπιστατοῦσε ο ίδιος τις εργασίες και νοιαζόταν για το παραμικρό. Κάποτε τοῦ έφταιξε σέ κάτι κι' ο Θωμάς, ο οίκονόμος, και τον έμάλωσε. Τό πράγμα δέν ήταν βέβαια πολύ σοβαρό: ή πονηρή όμως Πλαγγόνα σκέφθηκε νά ώφελῆθῃ από την ευκαιρία. Παρουσιάσθηκε λοιπόν στην Καλλιρρόη, περίφοβη τάχα, και με κλάματα, με μαλλιοτραβήγματα, τής έπιασε τά γόνατα και την παρακάλεσε:

— Κυρά μου, σώσε μας! Ο Διονύσιος τάχει με την άντρα μου και φοβάμαι πολύ. Άλήθεια εἶναι κλέος, μα στο θυμό του δέν άκούει κανέναν. Σῶ μονάχα θά μπορούσες νά μας γλυτώσῃς από καμιά μεγάλη τιμωρία. Γιατί ο Διονύσιος, αν ήθελες, θά σοῦ κανε πρόθυμα την πρώτη χάρη πού θά του ζητούσες.

Η Καλλιρρόη φυσικά έδίσταξε: έπειδή όμως ή Πλαγγόνα την παρακαλοῦσε πολύ, θυμήθηκε τά καλά πού τής είχε κάνει ή γυναίκα εκείνη και, για νά μή τής φανῆ άχάριστη, τ' άποφάσισε.

— Κι' ἐγώ σκλάβος εἶμαι, τής εἶπε, και κανένα δέν έχω δικαίωμα: αν νομίζεις όμως πώς μπορεί νά πιάσῃ, ο λόγος μου, εἰμ' έτοιμη νά πάμε νά παρακαλέσουμε μαζί. Και μισάρι νά πετύχουμε!

Πήγαν, κι' ή Πλαγγόνα μήνυσε με το θυρωρό στο Διονύσιο πώς ή Καλλιρρόη τον ζητούσε. Την ώρα εκείνη, αυτός ήταν πεσμένος από λύπη: άλλα μόλις άκουσε πώς ή Καλλιρρόη ήταν απέξω, πετάχθηκε φωνάζοντας:

— "Άς έρθει! Άς έρθει!

Μπήκε ή Καλλιρρόη, στάθηκε μπροστά του κατακόκκινη και ακυρτή, και μεταβίαις μπόρεσε νά προφέρῃ αυτά τά λόγια:

— Μεγάλη χάρη χρωστῶ ἐγώ σ' αυτή την Πλαγγόνα, γιατί αληθινά μάγαπᾷ σά θυγατέρα της. Σέ παρακαλώ λοιπόν, κύριε,

πάψε το θυμό σου και συχώρεσε τον άντρα της!

"Ήθελε νά πῆ κι' άλλα, μα ή φωνή της κόπηκε.

Κατάλαβε ο Διονύσιος, πού είχε ξεχάσει κιόλα το μάλωμα τοῦ Φωκά, πώς το μεγαλοποίησε ξεπίτηδες ή πονηρή Πλαγγόνα. Και με την ίδια πονηριά άποκρίθηκε:

— "Ήμουν πολύ θυμωμένος και κανένας άνθρωπος δέν θά μπορούσε νά γλυτώσῃ απ' το θυμό μου το Φωκά και τή Πλαγγόνα γι' αυτά πού μου έκαμν. Ευχαρίστως όμως τούς χρίζω για σένα την τιμωρία, και νά ξέρετε σεις πώς γι' αγάπη τής Καλλιρρόης σωθήκατε.

Η κατεργάρα ή Πλαγγόνα έκαμε τότε νά πέσῃ στα πόδια του, μα ο Διονύσιος την έμπόδισε λέγοντας:

— Στα πόδια τής Καλλιρρόης νά πέσῃς καλύτερα, γιατί αυτή σᾷς έσωσε! (*)

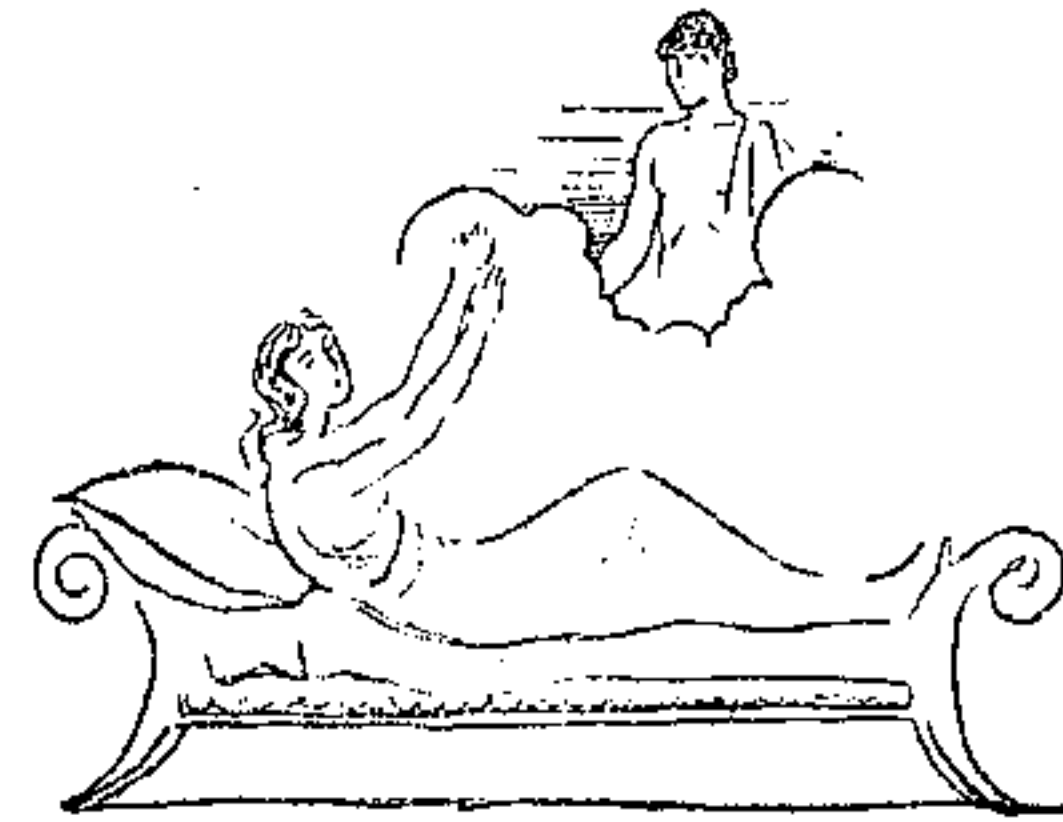
Και βλέποντας ή Πλαγγόνα την Καλλιρρόη κατευχαριστημένη και χαρούμενη για τή χάρη πού εἶχ' επιτύχει:

— Ευχαρίστησε λοιπόν έσῶ για μας το Διονύσιο! τής εἶπε.

Και την έσπρωξε, αναγκάζοντάς τη νά προσπέσῃ. Ο Διονύσιος τότε, για νά μή τής δώσῃ τάχα το χέρι του, την τράβηξε απ' τή μέση κοντά του και τή φίλησε: την άφῃσε όμως άμέσως, για νά μήν υποπτευθῆι την πονηριά.

Γιατερ οι δυο γυναίκες έφυγαν κι' ο Διονύσιος άπόμεινε με τή φλόγα τοῦ φιλιού εκείνου στα σπλάχνα. Ο έρωτας τον έκαίγε βαθιά κι' ο άνθρωπος δέν ήξερε πώς νά γιατρευθῆι. Έβλεπε πώς ούτε με δώρα θά μπορούσε νάποκτήσῃ την περήφανη Καλλιρρόη, μα ούτε με φόβους ή με βία, γιατί ήταν βέβαιος πώς εκείνη θά προτιμούσε νά πεθάνῃ παρά νά υποκύψῃ. Μόνο

(*) Αυτή γὰρ ὕμῶς έσωσε, λέει το πρωτότυπο. Η ίδια φράση υπάρχει και στο άπολυτίκιον «Εἶδομεν το φῶς το αληθινόν». Κι' ίσως δέν εἶναι άπλή σύμπτωση. — Σ. τ. Μ.

(*) Συνέχεια από το προηγούμενο, σελ. 294.

στη βρήθεια της Πλαγγόνας είχε πιά τις ελπίδες του. Κι' έστειλε πάλι και τη φώναξε.

— Ός τώρα, της είπε, καλά τὰ κατάφερες και σου χρωστῶ ἕνα πρῶτο φίλι, πού ἦ θὰ μὲ σώσῃ ἢ θὰ μὲ καταστρέψῃ. Κοίταξε ὅμως νὰ καταφέρῃς ἔτσι καλά και τὰ περὶ κάτω. Ἐγὼ θὰ σοῦ δώσω τὴν ἐλευθερία σου τὴν ἡμέρα πού ἡ Καλλιρρόη θὰ γίνῃ δική μου!

Φυσικά, μὲ τέτοια ὑπόσχεση και μὲ τέτοια συμμαχία, ἡ Πλαγγόνα ἔβαλε τὰ δυνατά της. Μὰ τοῦ κάκου. Ἡ Καλλιρρόη, πιστὴ πάντα στὸ Χαιρέα της, ἦταν ἀνίκητη. Και τίποτα δὲν θὰ κατόρθωνε ὡς τὸ τέλος ἡ Πλαγγόνα, ἂν δὲν τὴν βοηθοῦσε μιὰ παράξενη κι' ἀπίστευτη τύχη. Κι' ἰδοῦ μὲ ποῖο τρόπο:

*
* *

Ἡ συζυγικὴ ἔνωση τοῦ Χαιρέα και τῆς Καλλιρρόης, πού εἶχε γίνῃ μὲ τὴν ἴδια ὁρμή, μὲ τὴν ἴδια ἐπιθυμία κι' ἀπὸ τοὺς δύο, δὲν ἔμεινε ἀκαρπῆ. Και λίγο καιρὸ πρὶν ἀπὸ τὸ ἀτύχημα, ἡ νεαρὴ γυναίκα εἶχε συλλάβει. Ἀλλὰ μὲ τις περιπέτειες ἕστερα, τις ταλαιπωρίες και τοὺς κινδύνους, ἡ δόλια δὲν εἶχε καταλάβει ἀμέσως τὴν ἐγκυμοσύνη της. Τώρα βρισκόταν στὸ δεῦτερο μῆνα κι' ἡ κοιλιά της ἀρχίζε μάλιστα νὰ ἐξογκώνεται. Τὴν εἶδε μιὰ μέρα ἡ Πλαγγόνα στὸ λουτρό και, σὰν ἐμπειρὴ γυναίκα, τὸ κατάλαβε. Ἐκείνη τὴν ὥρα δὲν εἶπε τίποτα, γιὰ ἦταν κι' ἄλλες δούλες μπροστά. Τὸ βράδυ ὅμως, πού ἔμειναν οἱ δύο τους, κάθησε στὸ κρεβάτι, κοντὰ στὴν Καλλιρρόη, και τῆς εἶπε μὲ συμπόνια:

— Τὸ ξέρεις, παιδί μου, πὼς εἶσαι ἐγκυος; Ἀκούγοντας τέτοιο πρᾶγμα, ἡ Καλλιρρόη ἀρχισε νὰ κλαίῃ, νὰ δέρνεται και νὰ τραδομαλλίζεται.

— Κι' αὐτὴ ἀκόμα ἢ συμφορὰ, ἔλεγε, μοῦ ἦταν γραφτὴ; και δούλο ἀκόμα μοῦ ἔμελλε νὰ γεννησῶ; . . . Παιδί μου, τί δυστυχισμένο πού εἶσαι πρὶν γεννηθῆς! Σὲ τάφο μαζί μου και σὲ χέρια ληστῶν παραδόθηκες. Και τί ζωὴ εἶν' αὐτὴ πού σὲ περιμένει ἐδῶ; μὲ ποιὸς ἐλπίδες θὰ σὲ βασιτάξω ἑπτὰ μῆνες ἀκόμα στὰ σπλάχνα μου, ὄρφανέ, ἀπατρι και δοῦλε; Καλύτερα νὰ σὲ σκοτώσω παρὰ νὰ σὲ γεννήσω!

Κι' ἀπὸ τὴν ἀπελπισία της, χτυπιόταν στὴν κοιλιά. Ἡ Πλαγγόνα ὅμως τῆς κράτησε τὸ χέρι, λέγοντας νὰ κάμῃ ὑπομονὴ κι' αὐτὴ θὰ τῆς ἔβρισκε τρόπο νὰ ρίξῃ τὸ παιδί χωρὶς κίνδυνο.

Χωρίστηκαν, και καθεμιὰ παραδόθηκε σὲ λογισμοὺς πού ἦταν πολὺ διαφορετικοὶ ἀπὸ τῆς ἄλλης.

«Νὰ εὐκαιρία, συλλογιζόταν μὲ χαρὰ ἡ Πλαγγόνα, νὰ τελειώσω τὴ δουλειὰ τοῦ Διονυσίου. Βρῆκα βοηθὸ ἀναπάντεχο αὐτὸ τάγέννητο παιδί. Τὴ φρονιμάδα τῆς γυναίκας θὰ τὴ νικήσῃ, ἐλπίζω, ἢ στοργὴ τῆς μητέρας.»

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ἡ Καλλιρρόη συλλογιζόταν μὲ θλίψη: «Σκλάβο ἐγὼ, θὰ γεννήσω τώρα ἕγγοιο τοῦ Ἑρμοκράτη και θὰ περυσιάσω παιδί πού δὲν θὰ ξέρει κανένας τὸν πατέρα του; Ἴσως κιόλα νὰ ποῦν οἱ φθονεροὶ πὼς στὸ ληστρικὸ πλοιο βρῆκ' ἔραστή ἡ Καλλιρρόη. . . Ὅχι, ἡ δική μου δυστυχία εἶναι ἀρκετὴ. Δὲν χρειάζεται νὰ μπεῖς και σὺ, παιδάκι μου, σὲ μιὰν ἀθλια ζωὴ, πού κι' ἂν γεννιόσουν, θὰ πρεπε νὰ τὴν ξεφύγῃς. Πήγαινε στὸ καλὸ ἐλεύθερος, πρὶν πάθῃς τίποτα και πρὶν ἀκούσῃς κακὸ γιὰ τὴ μητέρα σου.»

Ἀλλὰ πάλι τὸ μετάνοιωνε κι' ἔλεγε:

«— Τὸ παιδί σου θέλεις τώρα νὰ σκοτώσῃς, ἀσεβέστατη γυναίκα, σὰν τὴ Μήδεια; Ἀλλὰ κι' ἀπὸ τὴ Σκύβισσα ἐσὺ θὰ φαινόσουν ἀγριότερη γιὰτὶ ἐκείνη τὸν ἄνδρα της τὸν εἶχ' ἐχθρό, ἐνῶ ἐσὺ θὰ σκοτώνες τὸ παιδί τοῦ Χαιρέα πού τὸν λατρεύεις! Κι' ἂν εἶναι γιός; κι' ἂν τοῦ μέλλῃ νὰ γίνῃ πιδ εὐτυχισμένος ἀπὸ σένα; Πὼς ἐσὺ θὰ σκοτώσῃς παιδί πού γλύτωσε ἀπὸ τάφο και ληστές; Πόσα θεόπουλα και βασιλόπουλα γεννήθηκαν στὴ σκλαβιά, κι' ἕστερα πήρανε τὸ πατρικὸ ἀξίωμα, ὁ Ζηθός, ὁ Ἀμφίωνα, ὁ Κύρος; Και σὺ, παιδί μου, θὰ πᾶς μιὰ μέρα στὴ Σικελία, θὰ βρῆς τὸν πάππο σου και τὸν πατέρα σου, θὰ τοὺς πῆς πού εἶμ' ἐγὼ, και θὰ ξεκινήσῃ στόλος, νάρθει ἐδῶ νὰ μὲ γλυτώσῃ. Ἐσὺ, παιδάκι μου, θὰ ἐνώσῃς πάλι τοὺς γονεῖς σου!»

Αὐτὰ συλλογιζόταν ὅλη νύχτα ἡ Καλλιρρόη. Και μόλις τὴν πῆρε λίγο ὁ ὕπνος, εἶδε στὸνειρό της τὸν Χαιρέα. Παρουσιάσθηκε μπροστά της μεγάλος, ὠραίος, λαμπροντυμένος, και μὲ γλυκειὰ φωνὴ τῆς εἶπε:

«Σοῦ ἐμπιστεύομαι, γυναίκα, τὸ παιδί μας!» Ἡ Καλλιρρόη ἔκαμε νὰ τὸν ἀγκαλιάσῃ και ξύπνησε. Κι' ἕστερ' ἀπὸ τὸνειρο αὐτό, ἀποφάσισε νὰ κρατήσῃ τὸ παιδί.

Τὴν ἄλλη μέρα, φανέρωσε τὴν ἀπόφασή της στὴν Πλαγγόνα.

— Δὲν τὸ σκέψηκες καλά, τῆς ἀποκρίθηκε αὐτὴ, γιὰτὶ θὰ σοῦ εἶναι ἀδύνατο ν' ἀναθρέψῃς παιδί ἐδῶ μέσα. Ὁ κύριός μας, πού εἶν' ἐρωτευμένος μαζί σου, μὲ τὴ βία βέβαια δὲν θὰ σὲ πάρῃ ποτέ, ἀπὸ σεβασμό· δὲν θὰ σοῦ ἐπιτρέψῃ ὅμως και νὰ κρατήσῃς παιδί, ἀπὸ ζήλεια. Ἐξ τὸ πάρῃ και γιὰ προσβολὴ πού νοιάζεσαι τόσο γιὰ κείνον πού λείπει, ἐνῶ περιφρονεῖς αὐτὸν πού βρῖσκειτ' ἐδῶ. Καλύτερα μοῦ φαίνεται νὰ χαθῇ τὸ παιδί πρὶν γεννηθῇ, παρὰ νὰ σοῦ τὸ πάρουν ἕστερα και νὰ τὸ πετᾶζουν. Ἔτσι θὰ γλυτώσῃς και σὺ ἀπὸ τοὺς πόνους τῆς γέννας και τὰ βόσανα τῆς ἐγκυμοσύνης, ὅλα περιττά. Αὐτὰ σὲ συμβουλεύω γιὰτὶ ἀγαπῶ.

Μὰ τέτοιο πρᾶγμα ἡ Καλλιρρόη δὲν ἤθελε πιά οὔτε νὰ τ' ἀκούσῃ. Και κέρτοντας στὰ πόδια της, παρακαλοῦσε τὴν Πλαγγόνα νὰ τῆς βρῇ κενένο τρόπο γιὰ νὰ κρατήσῃ και ν' ἀναθρέψῃ τὸ παιδί της. Δυὸ τρεῖς ἡμέρες τὴ βιάσανε ἢ πονηρὴ ἐκείνη, ἐπιμένοντες τόξα πὼς ἦταν ἀδύνατο. Ἐπιτέλους τὴν ἔρκισε πρῶτα νὰ μὴν τὸ πῆ σὲ κανέναν και, σουφρώνοντας τὰ φρύδια και τρίβοντας τὰ χέρια, τῆς εἶπε:

— Τὰ μεγάλα πρᾶγματα μὲ μεγάλα μέσα κατορθώνονται, κι' ἐγὼ τώρα, γι' ἀγάπη σου, θὰ προδώσω τὸν κύριό μου. Μάθε λοιπὸν πὼς ἔχεις νὰ διαλέξῃς ἐν' ἀπὸ τὰ δύο: ἢ νὰ χαθῇ ὀλωσδιόλου τὸ παιδί σου, ἢ νὰ γεννηθῇ τὸ πλουσιότερο στὴν Ἰωνία, νὰ κληρονομήσῃ τὸ καλύτερο σπίτι και νὰ κἀνῃ τρισευτυχισμένη και τὴ μητέρα του. Τί προτιμᾶς;

— Μὰ ποιὸς εἶναι τόσο ἀνόητος, ἀποκρίθηκε ἡ Καλλιρρόη, πού θὰ προτιμοῦσε νὰ χάσῃ τὸ παιδί του παρὰ νὰ τὸ ἰδῇ ἔτσι εὐτυχισμένο; Μοῦ φαίνεται ὅμως σὰ νὰ μοῦ λὲς πρᾶγματ' ἀπίστευτα, και σὲ παρακαλῶ νὰ μοῦ τὰ ἐξηγήσῃς καλύτερα.

— Πόσω μηνῶν νομίζεις πὼς εἶσαι; τὴ ρώτησε ἡ Πλαγγόνα.

— Δυὸ μηνῶν.

— Ὁ χρόνος λοιπὸν μᾶς βοηθεῖ. Γιὰτὶ θὰ μπορούσες νὰ κἀνῃς τὸ Διονύσιο νὰ πι-

στέψῃ πὼς τοῦ γεννᾶς παιδί ἑφταμηνίτικο, δικό του.

— Καλύτερα νὰ πεθάνω!

— Τότε, τί νὰ σοῦ πῶ! δὲν μένει παρὰ κείνο πού σκέψηκες στὴν ἀρχή. Ἄς τὸ κάμωμε λοιπὸν και ὅς τελειώνῃ. Τὸ κάτω κάτω πιδ σίγουρο εἶν' αὐτὸ παρὰ ν' ἀπατήσομε τὸν κύριό μας. Ἀλλὰ μὴν ἔχῃς καμμιὰ ἐλπίδα πὼς θὰ ξαναγυρίσῃς ποτέ στὴν πατρίδα σου και θὰ ξαναγίνῃς ὅ,τι ἦσουν ἐκεῖ. Πρέπει νὰ τὸ πάρῃς ἀπόφαση· θὰ μείνεις σκλάβο γιὰ πάντα!

Δὲν ὑπαπεύθηκε τὴ συμβουλὴ τῆς Πλαγγόνας ἢ Καλλιρρόη, γιὰτὶ σὰν ἀρχοντοπούλα, και τόσο νέα ἀκόμα, δὲν ἤξερε τις δουλιστικὲς πονηριές. Ἀλλὰ ἕσο κείνη βιαζόταν νὰ κἀνῃ τὴν ἔκτρωση, τόσο αὐτὴ λυπόταν τὸ παιδί πού εἶχε στὴν κοιλιά.

— Δὸς μου καιρὸ νὰ σκεφθῶ, τῆς εἶπε· δὲν εἶναι και τόσο εὐκόλο, βλέπεις, νὰ διαλέξω.

— Ἔχεις δίκιο, τῆς ἀποκρίθηκε ἡ Πλαγγόνα, και σ' ἐπαινῶ μάλιστα πού βάζεις τὴν πίστη στὸν ἄντρα ἴσα μὲ τὴ στοργὴ στὸ παιδί. Νὰ ξέρῃς ὅμως πὼς δὲν ἔχεις πολὺν καιρὸ. Πρέπει νὰ πάρῃς μιὰν ἀπόφαση, πρὶν παραφουσκώσῃ ἢ κοιλιά σου και φανερωθῇ τὸ μυστικόν.

Αὐτὰ εἶπαν και χωρίστηκαν. Ἰστερα ἡ Καλλιρρόη κλεισθήκε στὴν κάμαρά της, ἔβγαλε τὴν εἰκόνα τοῦ Χαιρέα, τὴν ἔστησε μπροστά της κι' ἀρχισε νὰ λὲῃ μονάχη της:

«— Τώρα λοιπὸν γινήκαμε τρεῖς: ἄντρας, γυναίκα και παιδί. Ἄς σκεφθοῦμε μαζί τί μᾶς συμφέρει. Ἐγὼ πρῶτη θὰ πῶ τὴ γνώμη μου: Θέλω νὰ πεθάνω γυναίκα τοῦ Χαιρέα και μόνου. Κι' ἀπὸ γονεῖς, κι' ἀπὸ πατρίδα, κι' ἀπὸ παιδί, πιδ εὐχάριστο θὰ μοῦ εἶναι νὰ μὴ γνωρίσω ἄλλον ἄντρα. Ἐσὺ, παιδί μου, τί προτιμᾶς γιὰ τὸν ἑαυτό σου; νὰ πεθάνῃς μὲ φάρμακο πρὶν δῆς τὸν ἥλιο, ἢ νὰ ζήσῃς και νάχῃς δυὸ πατέρες, τὸν ἕναν πρῶτο στὴ Σικελία και τὸν ἄλλον πρῶτο στὴν Ἰωνία; . . . Ἀμα μεγαλώσῃς, εὐκόλο θάναγνωρισθῇς ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς σου, γιὰτ' εἶμαι βέβαιη πὼς θὰ μοιάζεις τοῦ πατέρα σου. Θὰ πᾶς στὴ Σικελία, και τί χαρὰ πού θὰ πάρῃ ὁ Ἑρμοκράτης, νὰ ἰδῇ ἕγγοιο ἀξιο κιόλα γιὰ στρατηγόν!

«Καταψηφίζεις τὴ γνώμη μου και δὲν ἐπιτρέπεις τὸ θάνατό σου, τὸ ξέρω. Ἄς ἀ-

κούσω λοιπόν έσένα και τον πατέρα σου. Γιατί κι' αυτός προχτές στόνειρό μου μεθ' παράγγειλε νά σε κρατήσω. Δέ φταίω εγώ' ό ίδιος ό Χαιρέας με παραδίνει χωρίς νά θέλω στό Διονύσιο. Γιατί, για νά κρατήσω τό παιδί, πρέπει νά γίνω γυναίκα του κυρίου μου!»

Τήν άλλη μέρα, ή Πλαγγόνα βρήκε τήν Καλλιερρόη ακυθρωπή και σιωπηλή.

— Λοιπόν, τή ρώτησε, τί αποφάσεις, τί θά γίνη;

Δέν βιάσθηκε νά τής αποκρίθη κι' ύστερα κλαιγοντας τής ειπε:

— Γι' αγάπη του παιδιού μου, δέχομαι· γι' άντρα τον Διονύσιο. Κόιταξε όμως, Πλαγ-

γόνα, μή του φανερώσης τό μυστικό μου, γιατί φοβάμαι μή δέν μάφήση νάναθρέψω ένα παιδί, όταν θά ξέρη πως τόχω κάνει με άλλον. Ήπειτα μπορεί νά με ήέλη για παλλακίδα κι' έχι για νόμιμη γυναίκα του, και τότε πάλι δέν θά καταδεχόταν νάχη παιδιά από μένα. Έτσι άδικα θάκανα τή Ουσία...

— Έννοια σου, τής αποκρίθηκε ή Πλαγγόνα, κι' αυτά εγώ τά σκέφθηκα πρωτύτερα. Ήούχασε και θά κάμω ό,τι ξέρω για τό συμφέρο σου, γιατί τώρα σ' αγαπώ περισσότερο κι' από τον κύριό μου. Ήπειτα κι' ό Διονύσιος είναι τόσο καλός... Έρέχω νά του πώ τήν απόφασή σου!

Μετάφρ. Χ.

(* Ακολουθεί)

ΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΜΑΣ

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΧΟΡΝ

Μεταξύ των ζώντων Έλλήνων θεατρικών, δύο είναι οι κορυφαίοι: ό κ. Σπύρος Μελάς και ό κ. Παντελής Χόρν. Άλλά διά νά χαρακτηρίσωμεν τον δεύτερον, επί τή εὐκαιρία τής δημοσιεύσεως εις τήν «Νέαν Έστία» τής άνεκδότου «Νταλμανοπούλας» του, πρέπει νά κάμωμεν κι' ένα σύντομον χαρακτηρισμόν του πρώτου. Διότι οι δύο αυτοί κορυφαίοι είναι: συγχρόνως και δύο αντίποδες.

Βεβαίως θά ήτο υπερβολή νά ισχυρισθώ κανείς ότι ό κ. Μελάς δέν έχει ούτε ίχνος δημιουργικότητας. Πολλά πρόσωπα των θεατρικών του έργων, των μυθιστορημάτων του, και μάλιστα δευτερεύοντα—και αυτό εύκόλως έξηγηείται—είναι πολύ καλά ζωντανεμένα, δημιουργημένα. Ή αλήθεια όμως είναι ότι τά περισσότερα, και μάλιστα τά κύρια, τά κατασκευάζει ούτως ειπείν διανοητικώς. Δέν έχει τό αυθόρμητον εκείνο του καλλιτέχνου, ό οποίος συλλαμβάνει και πλάττει χωρίς σχεδόν νά σκέπτεται τίποτε, — έτσι, ça m'est venu la nuit, όπως έλεγε κάποιος ήρωας του Daudet, — και κατόπιν διορθώνει ως κριτικός του ίδιου του έργου. Συνήθως ή δημιουργία του κ. Μελά αρχίζει από τήν κριτικήν. Έπ' αυτήν τήν έποψιν δένείχε άδι-

κον ό κριτικός εκείνος που ειπε: «όλη αυτή ή ιστορία (δηλ. τό «Άσπρο και τό Μαύρο») είναι ζήτημα έξυπνάδας». Ούτε θά έπροκαλούσε τήν μήνιν και τήν δριμύειαν τότε άπάντησιν του συγγραφέως, εάν τό έξηγουσε καλύτερα.

Διότι δέν είχε τίποτε τό ταπεινωτικόν. Πόσα έργα, και μεγάλα, δέν είναι καμωμένα με τον ίδιον τρόπον! Πόσα λογοτεχνικά τάλαντα, και έξοχα, εις τον κόσμον, δέν μοιάζουν με τό τάλαντον του κ. Μελά! Άλλοίμονον αν τόση εύφυα, τόση διανοητικότητα, τόση έκφραστικότητα, τέτοιον ύφος, μόρφωσις άκόμη, μάθησις, σοφία, — γιατί και τί δέν ξέρει, τί δέν έδιάδασε, τί δέν έρρούφηξε αυτός ό μισοζακυνθινός διαβολάνθρωπος! — άλλοίμονον αν δέν ήσαν όλ' αυτά ίκανά νάντικαταστήσουν τό φυσικόν δημιουργικόν ταλεντάκι ενός κουτού κατά τάλλα, χαζού και άγραμμάτου, ό όποιος γράφει άξαφνα ένα θαυμάσιον τραγούδι ή ένα ωραιότατον παραμύθι!

Άλλά ποιος μπορεί νά τά έχη όλα; ποιος έστάθη μεγαλοφυής άπ' όλες τις μεριές; Νά άξαφνα ένας λαμπρός διηγηματογράφος, — συγγνώμην, κ. Παρορίτη! — ό κ. Δημοσθένης Βουτυράς. Έ, όπως ό κ. Βουτυράς δέν έχει κανέν από τά χαρίσματα

του κ. Μελά, έτσι και ό κ. Μελάς δέν έχει τό μοναδικόν χάρισμα του κ. Βουτυρά. Διάβολε! θά ήτο και άδικία τής φύσεως νά τό έχη αυτός με τόσα άλλα μαζί, κι' εκείνος με τίποτε... Διά τουτο δέν μπορεί κανείς νά κατατάξη τον κ. Σπύρον Μελάν ούτε με τους κορυφαίους μας λυρικούς ποιητάς, — αν και έγραφε και ποιήματα, — ούτε με τους κορυφαίους μας διηγηματογράφους και μυθιστοριογράφους. Αν θέλετε άκόμη, με όλην των τήν φιλοσοφικήν και κοινωνικήν έπιβολήν, ούτε τά δράματά του, ως καθαυτό δημιουργικά, καλλιτεχνικά έργα, δέν είναι γνήσια. Όπως τό «Άσπρο και τό Μαύρο», και τάλλα του όλα είναι «ιστορίες που κατανοούν ζητήματα έξυπνάδας». Με άλλους λόγους, κατασκευάσματα ενός πανεξύπνου άνθρώπου. Έργα διανοητικά, που έπιβάλλονται με τήν έκφρασιν, με τό στυλ. Διότι, καθώς ειπαμεν πολλάκις, ό κ. Μελάς δέν είναι παρά ένας στυλίστας κι' ένας πανσέρ. Άλλά διόλου, ή πολύ όλίγον, ένας φυσικός, αυθόρμητος, δημιουργικός δραματικός συγγραφεύς, — ποιητής.

* *

Άπεναντίας ό κ. Παντελής Χόρν (*). Αυτός μοιάζει πολύ περισσότερο με τον διηγηματογράφον κ. Βουτυράν παρά με τον συνάδελφόν του κ. Μελάν.

Ένας ποιητής, που εδρίσκεται διαρκώς εις τά σύννεφα. Ποτέ δέν πατεί γην. Ποτέ δέν ξέρει τί γίνεται γύρω του, — ούτε καν εις τό θέατρον! Ποτέ του δέν έχει μίαν καθαράν, μίαν σαφή αντίληψιν τής πραγ-

(*) Έγεννήθη στας Άθήνας τό 1881. Έπηρετήσε κατά τήν νεανικήν του ήλικίαν εις τό Ναυτικόν, έξεθών εν τής Σχολής των Δοκίμων. Ό πατέρας του κατήγετο από γεφυροειδικήν οικογένειαν της Έργαστης. Ή μητέρα του ήτο Έδρα, από ναυτικήν οικογένειαν.

ματικότητας. Δέν γνωρίζει τον κόσμον καθόλου, μα καθόλου!

Φαντάζομαι τώρα πως θά έκπλασθουν όσοι γνωρίζουν τον κ. Χόρν κάπως από κοντά. Διότι ίσα-ίσα κάμνει τήν έντύπωσιν ενός άνθρώπου που τά βλέπει, τά εξετάζει και τά ξέρει όλα. Συχνότατα άλλωστε ή όμιλία του δέν είναι παρά μία «έξήγησις» ψυχολογικών «φαινομένων» όμαδικών ή άτομικών. Ανατέμνει τήν κοινωνίαν μας και τής ξένας κοινωνίας, (είναι δά και κοσμογυρισμένος) ψυχολογεί τήν έποχήν μας και τής προηχήμενας έποχάς· ζωγραφίζει άνθρώπους παλαιούς και συγχρόνους, γνω-

στούς και άγνωστους· βγάζει συμπεράσματα ίδια του από παρατηρήσεις ιδιόκας του· μεταφράζει εύχερέστατα τήν σκέψιν των όλιγολόγων ή των σιωπηλών, και συνοφίζει — άκόμη δυσκολώτερον, — τήν ίδεαν των φλυάρων. Όμιλεί ως ειδικός περι θεάτρον, Φιλολογίας, Πολιτικής, Ναυτικού και παντός σχεδόν έπιστητού. Και όμως! Διαρκώς πλανάται, διαρκώς πέφτει έξω. Ή πραγματικότητα τον διαφεύδει κάθε στιγμήν. Ό κ. Χόρν, με τήν φαντασίαν του, έμπορεί έξαιρετα νά βλέπη τον άράπην κατάστρον και τον νάνον γίγαντα.

Άλλά τίποτε ίσως δέν μας τον κάμνει συμπαθητικώτερον, από τήν ποιητικήν του αυτήν ύπερβολήν· αν θέλετε άκόμη, τίποτε δέν έπιμαρτυρεί και δέν έπισφραγίζει καλύτερα τό τάλαντόν του. Διότι τό μεγάλο αυτό παιδί, με τά παιδικά μάτια, τό παιδικό γέλιο και τά παιδιάτικα άκόμη έλαττωματάκια, δέν είναι παρά ένας πλάστης, ένας δημιουργός. Και τό δείχνει με τά θεατρικά του έργα, τά όποια, ένή δέν στήριζονται εις καμμίαν άπολύτως πραγματικότητα, είναι έργα που στέκονται, που συγκινούν, που ύριαμβεύουν.

Φαντάζομαι ότι και τουτο θά έκπλήξη όσους είδαν εις τό θέατρον έργα του κ. Χόρν. Καλά οι «Πετροχάρηδες», ή «Κατηφορί-

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΧΟΡΝ

Άπό νεωτάτην φωτογραφίαν

τισσα» και η «Μελάχρα». Ἄλλα τὸ «Ἴμιον Σπίτι» πού ἐκινδύνευσε νὰ μεξιλανωθῆ διὰ τὸν ὄμιόν του ρεαλισμόν; Ἐν τῷ «Φιντανάκι» πού ζωντανεῦει τόσο τὴν πλακιώτικην ἀλήθειαν; Ἡ «Σταχτοπούτα» πού εἶναι ἕνας καθρέπτης τῆς λαϊκῆς μας ζωῆς; — Ἔ, λοιπὸν τίποτε! Καὶ αὐτὰ τὰ ἔργα, τὰ δῆθεν ρεαλιστικά, τὰ δῆθεν ἀντιγραφίματα ἐκ τοῦ φυσικοῦ, τὰ δῆθεν πικρὰ ἀπὸ τὴν ζωὴν, δὲν εἶναι παρὰ «ποιήματα» τοῦ κ. Χόρν. Οἱ ἀνθρώποι τοῦ μόνου τὸ ἐξωτερικόν, καὶ ἐν μέρει τὴν γλῶσσαν, ἔχουν πραγματικῶν ἀνθρώπων. Βίος τὸ βάθος εἶναι ἀνθρώποι φανταστικοί, ἀνόπαρτοι, δημιουργήματα τοῦ ποιητοῦ των, πού ἐμιλοῦν καὶ πράττουν ὅπως θέλει αὐτός.

Ἐνθυμηθῆτε μου ἄλιγον τὸν πατέρα τοῦ «Φιντανάκιου», τὴν μητέρα τῆς «Σταχτοπούτας», τὴν Νταλμανοπούλα, καὶ προσάντων τὸν πατέρα τῆς. Βίδατε ποτὲ στὴ ζωὴ τέτοιους ἀνθρώπους; Βεβαιότατα ὄχι! Ἄλλα τί εἶν' ἐκεῖνο πού, ὅταν τοὺς βλέπετε εἰς τὸ θέατρον, σὰς κάμνει νὰ νομίζετε ὅτι εἶναι φωτογραφία τῆς ζωῆς; Ἡ δημιουργικὴ δύναμις, ἡ πνοὴ τοῦ συγγραφέως. Ὁ κ. Χόρν εἴμπορει νὰ ζωντανεῦσῃ ἀνθρώπους ἰδικούς του, βλέπων τὴν ζωὴν ὄχι ὅπως εἶναι, — καὶ εἴπομεν ὅτι δὲν εἶναι ἱκανός, — ἀλλ' ὅπως τὴν φαντάζεται μὲ μιαν τόσο ἰσχυρὰν καὶ ὠραίαν φαντασίαν. Διὰ τοῦτο τὰ ἔργα του, κατὰ τὴν γνώμην μου, δὲν ἔχουν καμμίαν ἠθογραφικὴν ἀξίαν καὶ καμμίαν κοινωνικὴν σημασίαν παρὰ πού καὶ πού ἔχουν ὅμως τὸ κυριώτερον: τὴν ποιητικὴν. Εἶναι ἔργα ποιητῶν. Ὅλα δυνατά, μερικὰ δὲ, ἀντιτιρρήτως, καὶ ὠραιότατα.

Μὲ ἄλλους λόγους ὁ κ. Παντελής Χόρν, κατὰ τὴν γνώμην μου, δὲν ἔχει παρὰ τὸ τίταντόν του. Ὅλιγα, πολὺ ὀλίγα πράγματα τοῦ προσφέρει ἡ ζωὴ, τὴν ὅποιαν τόσον ὀλίγον γνωρίζει νὰ βλέπει, καὶ ἀκόμη ὀλιγώτερα τοῦ προσφέρουν τὰ βιβλία, τὰ ὅποια νομίζω ὅτι ἐπίσης παρεξηγεῖ. Ὅλα τὰ κάμνει μὲ τὸ τάλαντόν του. Ἐπομένως δὲν κάμνει... φιλολογίαν.

Ποτὲ ὁ κ. Φ. Πολίτης δὲν ἀδίκησε περισσότερο, παρὰ ὅταν εἶπε διὰ τὸν συγγραφέα αὐτόν, ὅτι «κοροϊδεύει». Κάθε ἄλλο! Ὁ κ. Χόρν εἰς τὴν τέχνην του εἶναι εἰλικρινέστατος. Δὲν κατασκευάζει, δημιουργεῖ. Κι' ἀνθέλετε ἀκόμη, δὲν εἶναι οὔτε κα-

ποῦτο λογοτέχνης. Ἐὰ μυθιστορηματικά του, — εἴτε δισκευαί, εἴτε προσχεδιάσματα καὶ μελέται μελλόντων δραμάτων, — δὲν ἔχουν καθόλου ὕψος. Ἀκόμη καὶ εἰς τὰ θεατρικά του ἔργα, ὁ διάλογος δὲν εἶναι καθ'αυτὸ στιλιζοισιμένος. Φυσικὸς φαίνεται, — καὶ πολὺ, — δυνατός εἶναι, καλλιτεχνικὸς ὅμως ὄχι. Μόνον οἱ δραματικοὶ συγγραφεῖς πού εἶναι καὶ λογοτέχνη, κατορθώνουν αὐτὸ τὸ θαῦμα: νὰ κάμνουν τὰ πρόσωπα των νὰ ἐμιλοῦν φυσικὰ καὶ θέναν μὲ τὸ ὕψος του, μὲ τὴν γλῶσσαν του, κι' ὅλα πάλιν νὰ ἔχουν τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ ὕψος τοῦ συγγραφέως.

Βεβαίως, — δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ τὸ ἀρνηθῶ ἢ νὰ τὸ ἀποσιωπήσω, — πολὺ τελειότερος, πολὺ μεγαλύτερος ἢ ἦτο ὁ κ. Χόρν, ἂν, μὲ τὸ δραματικόν του τάλαντον, τὸ ἀναμρισητόν, συνεδύαζε καὶ μερικὰ ἄλλα προτερήματα λογοτέχνου, κοινωνικοῦ παρατηρητοῦ καὶ φιλοσόφου. Ἡ τοῦλάχιστον ἂν τὰ εἶχεν εἰς μεγαλύτερον βελθμόν. Οἱ καθ'αυτὸ μεγάλοι, βλέπετε, τὰ ἔχουν ὅλα, ἀδιάφορον ἂν ὑπερτερῆ εἰς ἄλλους τοῦτο καὶ εἰς ἄλλους ἐκεῖνα. Ὁ πτωχὸς δὲ, ὁ κ. Χόρν, ὁ ὅποιος ἀνήκει εἰς τοὺς δραματικούς μας συγγραφεῖς, καὶ μόνον εἰς αὐτούς, σήμερον κατέχει καὶ τὰ πριετεια.

Ὁ ἴδιος τοῦλάχιστον δὲν παραδέχεται παρὰ τρεῖς: τὸν ἑαυτόν του, τὸν κ. Μετάν καὶ κάποιον ἄλλον. «Οἱ ἄλλοι ὅλοι μπορεῖ νὰ χουν ἐπιτυχίας, — ἔλεγε μιαν ἡμέραν εἰς τὸ θέατρον Κυβέλης, — μπορεῖ κάποτε νὰ χουν κι' ἐμπνεύσεις μεγάλες, ἀλλὰ δὲν εἶναι μέσα στὴν Τέχνη μόνον ἐμεῖς οἱ τρεῖς εἰμαστέ, κι' ὅταν ἐπιτυχάνωμε κι' ὅταν ἀποτυχάνωμε, ἀδιάφορο. Πάντα μέσα στὴν Τέχνη». Δεδομένου τώρα ὅτι ἡ Πολίσις εἶναι τὸ κυριώτερον καὶ ὅτι εἰς τὰ ἐμπνευσμένα ἔργα τοῦ κ. Χόρν ἡ πολίσις εἶναι ἀνωτέρα παρὰ εἰς τὰ ἔργα, ὄχι μόνον τῶν δύο ἐκείνων πού ἀναγνωρίζει ὡς περιλαμβανόμενος μαζί του εἰς τὸ ἱερόν, ἀλλὰ καὶ ἄλλων τῶν ἄλλων πού τυχόν θ' ἀνεγνώριζα ἐγώ, — καὶ ὁμολογῶ ὅτι εἰς αὐτὸ τὸ ζήτημα εἰμ' ἐπιεικέστερος καὶ ἴσως δικαιότερος ἀπὸ τὸν ἀγαπητόν μου συνάδελφον, — ἡ θέσις τοῦ κ. Παντελή Χόρν εἰς τὴν Δραματικὴν μας Λογοτεχνίαν εἶναι πλέον σαφῶς καθωρισμένη.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΑΝΤΕΛΗ ΧΟΡΝ

Η ΝΤΑΛΜΑΝΟΠΟΥΛΑ

ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ ΣΕ ΜΕΡΗ ΔΥΟ

(ΚΑΘΕ ΜΕΡΟΣ ΧΩΡΙΣΜΕΝΟ ΣΕ ΔΥΟ ΕΙΚΟΝΕΣ)

Παίχθηκε γιὰ πρώτη φορά στὸ Θέατρο Κυβέλης, στίς 17 τοῦ Σεπτεμβρίου 1923

ΑΦΙΕΡΩΣΗ — ΣΤΗΝ ΚΥΒΕΛΗ

Ἡ Νταλμανοπούλα δὲν ἔζησε, δὲν ὑπῆρξε ποτέ. Ἐπὶ τὴν ἔκανες νὰ ἰσχυρῶς καὶ νὰ ζῇ. Δὲν εἶναι λοιπὸν πιά δική μου μὰ δική σου, μὰ ἀπὸ τίς μῦθες μωροῦς τῆς προτεϊκῆς σου ψυχῆς. — Π. Χ.

ΠΡΟΣΩΠΑ :

ἩΘΟΠΟΙΟΙ :

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ ΝΤΑΛΜΑΝΗΣ	N. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
ΜΗΛΑΛΙΩ, κόρη του	Ἡ ΚΥΒΕΛΗ
ΚΑΛΛΙΟΠΗ, θειά της	A. ΛΕΑΝΔΡΟΥ
Ὁ Ὑποπλοίαρχος ΦΑΛΚΟΣ	Π. ΓΑΒΡΗΛΙΔΗΣ
ΚΑΤ'ΚΑΛ, ὑποκλευστής	ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΟΝΤΥΛΩ	ΝΙΤΣΑ ΓΑΓΓΑΝΑΚΗ
ΒΙΡΓΙΝΙΑ	B. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΥΑΝΘΙΑ ΔΟΣΙΔΟΛΑΦΟΠΟΥΛΟΥ	ΣΑΠΦΩ ΑΛΚΑΙΟΥ
ΣΩΚΡΑΤΗΣ, γιός της	N. ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ
Ἐνας Οἰκονομικὸς Ἀξιωματικὸς	† A. ΣΚΟΡΔΙΑΝΣ
Ἐνας ὑπαρκτός	* *

Τὸ Α' Μέρος στὸ Ναυτικὸ Προγυμναστήριον τοῦ Πόρου. Τὸ Β' στὴν Ἀθήνα. Ἡ 1^η τοῦ εἰκόνα στὸ σπίτι τοῦ Δοσιδολαφόπουλου, ἡ 2^η στὸ Ξενοδοχεῖο. — Τὸ Β' Μέρος τέσσερα χρόνια μετὰ τὸ Α', τίς παραμονὲς τοῦ Βαλκανοτουρκικοῦ πολέμου.

ΜΕΡΟΣ Α' — ΕΙΚΟΝΑ 1.

Λίθουσα στὸ Κεντρικὸ Προγυμναστήριον τοῦ Πόρου. Στὸ βάθος ἐξώστης μὲ τὴ θάλασσαν ὡς φόντο καὶ τὴν ἀπέναντι ξηρὰ τῆς Πελοποννήσου. Δυὸ πόρτες πλαγινές. Στὴ σκηνὴ μόνος ὁ Νταλμάνης κουνιέται σὲ μιὰ κουνιστὴ πολυθρόνα. Μπαίνει ὁ Οἰκονομικὸς Ἀξιωματικὸς μὲ κᾶτι χαρτιά.

Ἀξιωματικὸς. — Καλημέρα σας, κύριε Διοικητά.

Νταλμάνης. — Καλημέρα, Θεοδώρακη.

Ἀξιωματικὸς. — Θαρσῆτε στὸ γραφεῖο νὰ υπογράψετε κᾶτι χαρτιά;

Νταλμάνης. — Καὶ δὲν τὰ υπογράφω ἐδῶ; στὸ γραφεῖο τὰ σήκωσαν ὅλα, βλέπετε, ἀπόψε ἔχομε γιορτὲς καὶ πανηγύρια... (Φωνάζει:) Καίκα! Καίκα!

Καίκα, μπαίνει: — Διατάξτε, κύριε Διοικητά.

Νταλμάνης. — Φέρε ἀπ' τὸ γραφεῖο τὸ καλάμαρι καὶ τὴν πέννα.

Καίκα, τρέχει πρὶν ἀκόμη τελειώσῃ τὴν φράσιν ὁ Νταλμάνης: — Ἀμέσως...

Νταλμάνης. — Στάσου βρ' ἀδελφέ. (Ὁ Καίκα γυρίζει).

Νταλμάνης. — Φέρε καὶ φάκελο καὶ χαρτί, νὰ κάνω ἕνα γράμμα... (Φεύγει ὁ Καίκα). Πού λές, ἀπόψε μὴ λείψῃς, Θεοδώρακη μου, θὰ μαζευτοῦμε ἐδῶ μερικὸι συνθησιαμένοι... δηλαδή τίποτα τὸ ἔκτακτο... γιορτάζουμε τὰ γενέθλια τῆς κόρης μου.

Ἀξιωματικὸς. — Νὰ σὰς ζῆση.

Νταλμάνης. — Ἐὐχαριστῶ. Καὶ νὰ δῆς

Κοντύλω, ἔρχεται:—Φώναξες:
Μπιλλίω,—Ἀκόμη ἔ πατέρας μου:
Κοντύλω,—Ἴδὸν περιμένει τὸν κύριο
 στὴν κάμαρά του.

Φάλκος,—Μά, δεσποινίς, πρέπει νὰ σὰς...
Μισίλλω, τὸν διακώβει ἀπότομα καὶ
 τοῦ δείχνει τὴν πόρτα:—Σὰς περιμένει ὁ
 πατέρας μου!

Ἀόλαία.

(Ἀκολουθεῖ)

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Ἡ ἘΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΘΕΑΤΡΟΥ (*)

Γιὰ νὰ ὑπάρξει ἓνα ταλέντο δὲν ἀρκεῖ νὰ ἔχει γεννηθεῖ. Καμιὰ ἱκανότητα δὲν ὀλοκληροῦνται μόνον μὲ τὶς δικές της δυνάμεις. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ δὲν εἶναι πλασμένος γιὰ νὰ ζήσει μόνος, καὶ ποὺ μαριάνεται μέσα στὴν ἀπόλυτη ἀπομόνωση, μὴν ἔστω καὶ σχετικῶς ἀπομονωθεῖ, δὲν ἀναπτύσσεται ὡς πρὸς τὸ ἀποδοῦσε. Τοῦ εἶναι ἀπαραίτητη μιὰ ἀτμόσφαιρα εὐνοϊκὴ, καὶ μιὰ μόρφωση, μιὰ καθοδήγηση ποὺ νὰ τοῦ δίνονται ἀπ' ἑξῆς. Ἄς μὴ ξεγελοῦν μερικὲς ἐξαιρετικὲς μορφὲς ποὺ ἐμφανίζονται ὡς αὐτοδίδαχτες! Κι' αὐτὲς ἔμεσα καὶ διδάχτηκαν ἀπὸ τοὺς γύρω τους, κι' ἂν εἶχαν διδάχτη πρὸ μεθοδικῆς, συστηματικῆς καὶ φωτισμένης, ἀσφαλῶς θὰ εἶχαν φτιάσει σὲ μιὰ πολὺ πρὸ ἄρτια ἔκφραση τοῦ ἑαυτοῦ τους. Στὶς ἐκδηλώσεις τῶν αὐτοδίδαχτων εὐκόλα διακρίνομε τὶς ἀτέλειες ποὺ μὲ μιὰ διδασκαλία θὰ μπορούσαν νὰ εἶχαν υπερνικηθεῖ. Σήμερα πρὸ πάντων ὅπου τὸ τεχνητὸ ἀντικατάστησε τὴ φύση σχεδὸν σὲ ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς καὶ ἔγεινε αὐτὸ μιὰ δευτέρα φύση, δὲν εἶναι δυνατὸ μιὰ ὅποια-δήποτε κλίση ἐγκαταλειμένη στὸν ἑαυτὸ της νὰ προχωρήσει χωρὶς παρυστρατήματα στὸ δρόμο ποὺ ἀνοίξε. Ὅποιος δὲν φοίτησε σὲ Σχολή, δὲν θὰ μπορέσει νὰ ἐξελιχθεῖ.

Ἄλλ' ἀκριβῶς γιατί ἡ συμβολὴ τῆς Σχολῆς εἶναι τόσο σημαντικὴ, εἶναι καὶ

τὸ ἔργο της δυσκολότατο. Στὸ ξεχώρισμα τῆς ὕλης ποὺ πρέπει νὰ διδασχθεῖ, καὶ στὴν ἐκλογή τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖο πρέπει νὰ διδασχθεῖ αὐτὴ ἢ ὕλη, θὰ συναντήσῃ ἄπειρα ἐπιταχτικὰ προβλήματα: ἂν δὲν τὰ λύσει σωστά, ἂντὶ νὰ βοηθήσῃ τὴν ἀνάπτυξη τῶν δυνάμεων ποὺ τῆς ἐμπιστεύθηκαν, θὰ τὶς ζημιώσῃ ἀκόμα πολὺ περισσότερο παρὰ ἂν εἶχαν ἀφαιρεθεῖ μόνον ἐαυτὸ τους. Ἡ διδασκαλία πρέπει νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ ἐχτιμήσῃ ἀκριβῶς τὸ ποῦ καὶ τίς προεκτάσεις τῆς κάθε ἱκανότητος ποὺ ἀναλαμβάνει νὰ διαμορφώσῃ: ἡ φύση καλλιουργεῖται, ἀλλὰ δὲν ἐκβιάζεται: κάθε καθοδήγηση πρὸς μιὰ κατεύθυνση ἀντίθετη ἀπὸ τὴ φυσικὴ μπορεῖ νὰ ἔχει ὀλέθρια ἀποτελέσματα.

Τὸ ἔργο τῆς συμπληρωματικῆς, εἰδικῆς Σχολῆς δυσκολεύεται ἀκόμα τεράστια στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν ἀνεπάρκεια τῆς πρώτης μας ἐκπαίδευσης. Ὅπως εἶναι γνωστὸ, τὰ παιδιά στὴν Ἑλλάδα βγαίνουν ἀπὸ τὸ σχολεῖο σχεδὸν ἢ ἐντελῶς ἀκατάρτιστα. Ἡ εἰδικὴ Σχολὴ δὲν ἔχει μαθητὰς προετοιμασμένους, ὅμοιους νὰ δεχτοῦν ἀνώτερα μαθήματα. Ἀναγκάζεται συχνὰ νὰ παραδίνει γνώσεις ποὺ θὰ ἔπρεπε ἀπὸ καιρὸ νὰ εἶναι χτῆμα τῶν μαθητῶν κι' αὐτὸ φυσικὰ τὴ συγκρατεῖ σὲ μιὰ ἀσφυκτικὴ στασιμότητα.

Μιὰ Σχολὴ δὲν μπορεῖ νὰ κάνει θαύματα: μπορεῖ νὰ ἀναπτύξῃ ταλέντα, μπορεῖ νὰ τὰ φέρῃ σ' ἓνα ὀλοκλήρωμα ποὺ δὲν θὰ τὸ εἶχαν φτάσει ποτὲ μόνον τους, δὲν μπορεῖ ὅμως καὶ νὰ δημιουργήσῃ ταλέντα ὅταν δὲν ὑπάρχουν. Δὲν ἀρκεῖ, ἓνα ταλέντο νὰ ἔχει γεννηθεῖ: ἀλλ' ἄμα δὲν ἔχει γεννηθεῖ, ἄμα δὲν προϋπάρχει ὁ σπινθήρας ποὺ τὸν δίνει μόνον ἡ Φύση, καμιὰ

καλλιέργεια δὲν θὰ ἐπιτύχει νὰ καιροπορήσῃ ἓνα ἄγωνα χῶμα.

Σ' αὐτὴ τὴν ἔλλειψη ἀπὸ αὐθόρμητες ἰδιοφυεῖς θέλω νὰ ἀποδώσω τὸ ὅτι οἱ πρῶτες ἐπιδείξεις τῆς Ἐπαγγελματικῆς Σχολῆς Θεάτρου ὑπῆρξαν οὐσιαστικὰ ἐλάχιστα ἱκανοποιητικῆς. Ὅταν,—εἶναι τρία σχεδὸν χρόνια,—ἰδρῶθηκε ἡ Ἐπαγγελματικὴ Σχολὴ Θεάτρου, χωρετίσθηκε μ' ἐνθουσιασμὸ ἢ ἐνδειξη αὐτὴ πρὸς ἄρχισε πρὸς νὰ γίνεται συνειδητὴ καὶ στὴν Ἑλλάδα ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπιστημονικῆς κατάρτισης καὶ διαμόρφωσης τῶν καλλιτεχνῶν τοῦ Θεάτρου. Οἱ πρῶτες παραστάσεις φέτος τῆς Σχολῆς ἀπογοήτευσαν δυστυχῶς ἀρκετὰ ὅσους περιμέναν ἀπ' αὐτὴν μιὰν ἀρχὴ Ἐναγένησης τοῦ δυστυχῶς τόσο ξεπεσμένου Νεοελληνικοῦ Θεάτρου. Τὸ λάθος πιθανὸν νὰ μὴν εἶναι δικό της. Ἀρκετὰ μάλιστα σημεῖα τῶν παραστάσεων δείχνανε πρὸς ἡ διδασκαλία δὲν ὑστερεῖ: ἡ ἐκλογή καὶ τὸ ἀνέβασμα τοῦ ἔργου, ἡ ἀντίληψη καὶ ἡ τοποθέτηση τοῦ κάθε ρόλου, ἡ προσπάθεια τοῦ ὁμοιομορφικοῦ συνδυασμοῦ τῆς κάθε λεπτομέρειας μέσα σ' ἓνα ἐνιαῖο σύνολο, φανερώσαν ἐπιβλητικὰ πρὸς ἐργάζεται στὴ Σχολὴ ἓνας ἄνθρωπος ποὺ εἶναι μιὰ σπάνια ἀξία γι' αὐτὴν καὶ γιὰ τὸ νεοελληνικὸ Θέατρο. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι ὁ κ. Φ. Πολίτης. Κι' ὅλας ἄλλοτε εἶχε καταπλήξει μὲ τὸ ἀνέβασμα τοῦ «Οἰδίποδος». Ἀλλὰ τότε ὁ κ. Πολίτης ἐπέστρεψε ἀπὸ τὴ Γερμανία καὶ εἶχε δώσει κάπως τὴν ἐντύπωση πρὸς δὲν ἔκανε τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ μιμηθεῖ τὸν Reinhardt. Σήμερα δημιούργησε καὶ μᾶς ἔκανε βελούτα νὰ συναισθανθοῦμε πόσο λίγο ὑπάρχει τὸ Νεοελληνικὸ Θέατρο ἀφοῦ δὲν χρησιμοποιεῖ μιὰ τέτοια ἰδιοφυεῖα σκηνοθέτη. Οἱ παραστάσεις τῆς Ἐπαγγελματικῆς Σχολῆς Θεάτρου ἀφέλησαν, γιατί ἀναδείξανε τίς δυστυχῶς ἀνεκμετάλλευτες ἱκανότητες τοῦ κ. Πολίτη: ἀλλὰ δὲν εἶταν αὐτὸς ὁ σκοπὸς τους, ἢ τουλάχιστον δὲν εἶταν αὐτὸς ὁ μοναδικὸς τους σκοπός. Ὁ κύριός τους σαιμπός, ποὺ εἶταν νὰ ἐμφανίσουν νέους ἠθοποιούς ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ ἀντικαταστήσουν καὶ νὰ ξεπεράσουν τοὺς παλαιότερους, δὲν πραγματοποιήθηκε. Οἱ καλύτεροι μαθηταὶ τῆς Σχολῆς δὲν δίνουν ὑποσχέσεις ὅτι θὰ μπορέσουν νὰ ἐπιτύχουν ποτὲ τίπο-

τε περισσότερον παρὰ νὰ κρατοῦν εὐσυνείδητα δευτερεύοντες ρόλους. Ἄν δὲν λησμονήσουν ὅτι διδάχτηκαν, θὰ ἔχουν ἀποχτήσῃ μιὰ κάποιον καλλιέργεια, μιὰ ἐξέλιξη, μιὰ γνώση τῆς σκηνῆς, ἓνα συναίσθημα πεπαιγμένης ποὺ θὰ τοὺς κύνουν ἀνεχτοῦς. Τίποτε περισσότερο. Κι' ὁ ἰσχυρότερος ἐμφροχότης δὲν μπορεῖ νὰ μεταδώσει τὸν πρῶτο σπινθήρα τοῦ ταλέντου... Ὅσο γιὰ τοὺς μαθητὰς ποὺ δὲν εἶναι οἱ καλύτεροι, νομίζω πρὸς ἂν δὲν θέλουν νὰ σέρονται σ' ὅλη τους τὴ ζωὴ τὸ τραγικὸ βίαιον νὰ εἶναι ἀνεπαυστότητα κι' ἀπόλυτα ταῖες, πρέπει νὰ στραφοῦν, ὅσο εἶναι δυνατὸ πρὸ γρήγορα, πρὸς ἄλλα.

Θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξειαστοῦν καὶ νὰ ἐρευνηθοῦν οἱ αἰτίες τῆς τέτοις σκηνικῆς σὲ νέα ταλέντα ἠθοποιῶν. Ἐπαυσαν πραγματικὰ νὰ γεννιοῦνται ἰδιοφυεῖς στὴν Ἑλλάδα, ἢ μήπως ἡ πρώτη ἐκπαίδευση καὶ ἀντιτροφή ποὺ δίνει τὸ Σχολεῖο μας εἶναι τόσο ἀνεπαρκὴς ὥστε διαστρεβλώνει ἀπὸ κορὴς τὰ ταλέντα καὶ εἶναι πρὸς πολὺ ἀργὰ ὅταν ἔρχονται σὲ εἰδικὴ Σχολὴ Θεάτρου; Πρέπει ἀκόμα νὰ συλλογιστοῦμε μήπως ἡ ἔλλειψη ἓνος μονίμου ἐπιχορηγημένου θεάτρου ποὺ θὰ ἐξασφάλιζε ἓνα μέλλον στοὺς ἠθοποιούς μὲ ἀξία, καὶ ἡ ἀθλιότητα στὴν ὁποῖα περιέπεσε τὸ Νεοελληνικὸ Θέατρο, ἀποθροῦν τοὺς νέους ἀπ' αὐτὸ τὸ ἐπάγγελμα, ὅσο κι' ἂν τοὺς σπρώχνει ἴσως πρὸς αὐτὸ μιὰ ἐσωτερικὴ ἀνάγκη. Εἶναι πιθανὸν πολλοὶ νέοι μὲ ταλέντο νὰ πνίγονται αὐτὸ τὸ ταλέντο καὶ νὰ προτιμοῦν ἄλλα ἐπάγγελα, γιατί τὸ Νεοελληνικὸ Θέατρο σήμερα δὲν τοὺς ὑπόσχεται καμιὰ ὕλικὴ καὶ ἠθικὴ ἀμοιβή. Κι' ἂν ἀκόμη ἐπιτύχουν, θὰ σέρονται σ' ἓνα περιβάλλον ποὺ δὲν θὰ τοὺς ἐπιτρέπει νὰ πραγματοποιοῦν τὰ καλλιτεχνικὰ τους ἰδανικά. Ἐξορῶντας τί ἀπαγορευθεῖς τοὺς περιμένουν, ἀποφεύγουν καὶ ν' ἀρχίσουν τὸν ἄγωνα...

Ἡ θεωρία μερικῶν ἰδεολόγων πρὸς οἱ ἀληθινὲς ἰδιοφυεῖς ὑπερνικῶν ὅλες τὶς δυσκολίες καὶ δὲν ἐπιτρέπονται ἀπὸ τίς ἐξωτερικὲς συνθήκες, δὲν μπορεῖ βέβαια νὰ συζητηθεῖ σοβαρά. Δὲν ἀποκλείεται ἡ σημερινὴ κατάσταση τοῦ θεάτρου νὰ ἀναγκάζῃ νὰ στρέφονται πρὸς αὐτὸ σχεδὸν μόνον ἐκεῖνοι ποὺ δὲν θὰ μπορούσαν νὰ ἐπιτύχουν καὶ σὲ κανένα ἄλλο στάδιο. Εἶναι

(*) Ἀπὸ τὴν κριτικὴν τοῦ κ. Ἄλκη Θρούλου περὶ τῶν τελευταίων παραστάσεων τῆς Ἐπαγγελματικῆς Σχολῆς Θεάτρου, ποὺ ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ 2ον τεῦχος τῆς «Νέας Ἑστίας» (σ. 112) ἀπεσπάσαμεν αὐτὴν τὴν εἰσαγωγὴν, νὰ τὴν δημοσιεύσωμεν χωριστὰ, διότι ἀποτελεῖ αὐτοτελὲς καὶ ὡραῖον ἄρθρον γενικωτέρου καλλιτεχνικοῦ ἐνδιαφέροντος.—Σ. τ. Ν. Ε.

πιθανόν να ἐμφανιστοῦν νέα ταλέντα ἠθοποιῶν μόνον ἅμα ἀνυποφθεῖ τὸ Νεοελληνικὸ Θέατρο.

Ὅπως δὲ ποτε, περιοριζόμενοι βαθύτατα ἠλιθιοὶ ὅτι ἡ ἴδρυσις τῆς Ἑπαγγελματικῆς

Σχολῆς Θεάτρου συνέπεσε μὲ μιά τέτοια κρίσις στὴν ἐμφάνισις νέων καλλιτεχνῶν τοῦ θεάτρου, καὶ ὅτι οἱ τόσοι κόποι τῆς δὲν μπόρεσαν ἔτσι νὰ δώσουν τὰ ἀποτελέσματα ποὺ ἀναμενονταν.

ΑΛΚΗΣ ΘΡΥΛΟΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ «ΒΡΑΔΥΑΣΜΕΝΗ ΣΚΕΨΗ»

«An soir de la Pensée» εἶναι ὁ τίτλος τοῦ ἴτερου, ἀπὸ χίλιες σελίδες περίπου, φιλοσοφικοῦ ἔργου τοῦ μεγάλου πολίτη τῆς Γαλλίας Γεωργ. Κλεμανσώ. Τὸ διάβασμά του μᾶς πείθει πῶς στοὺς ἀνώτατους ἀνθρώπους δόθηκε νὰ διατηροῦν ἀνεπηρέαστη ἀπὸ τὸ χρόνο τὴν πνευματικὴ καὶ ψυχικὴ τους δύναμη. Μιά λυρική διάθεση υψηλότητας εἶναι τὸ πιὸ χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τοῦ ἔργου. Κάθε σελίδα τοῦ εἶναι καὶ ἓνα λυρικό ποίημα. Σὰ δείγμα μεταφράζομε τὴν ἀρχὴ τοῦ κεφαλαίου «Ὁ Κόσμος, Ὁ ἀνθρώπος», ποὺ φέρνει ἀντὶ ὑπότιτλου τὸ σημάδι τοῦ ἐρωτηματικοῦ.

?

Ἄπὸ τὸ δῶμα μου στὴν ἀμμονδιά, ἵππου καταφτάνει ἀναζητώντας με, κάτω ἀπὸ τὰ φῶτα τῶν ἄστρον, ἡ ἀπαλή πρόσκλησις τοῦ ἀποκοιμισμένου κύματος, βλέπω στ' ἀόριστα σημάδια τῆς ἡμέρας νὰ σκορπίζονται οἱ ἄτμοι τῆς ἀνάεργης δροσιάς. Πρασινοστόλιστη ἢ φρουγμένη, προσμένοντας τὰ γεγονότα, ἡ γῆ παραδίδεται ἀκίνητη στοῦ ἀναπόφευκτου τὰ γραμμένα.

Ἡ βαρεῖα σιωπὴ τῶν ἀποκαμωμένων πλανητῶν μὲ πιέζει σὺν ἓνας εὐχάριστος ἐφιιάτης, ποὺ τὸν κόβει τὸ ρυθμικὸ νανούρισμα τοῦ ὠκεανοῦ, ποὺ τελειώνει καμιά φορά μὲ παράπονα ἠδονικά. Εἶναι τὸ κοσμικὸ δαῖμα τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ὅποιον ἀναγγέλλεται μέσῳ στὴν αἰώνια ἀντίθεση τοῦ Σκοταδιοῦ καὶ τοῦ Φωτός, στὴν πάλη γιὰ τὴν χάρις ἢ τὴν λύπη τῆς εὐαισθησίας μας.

Ὁ ἀκαθόριστος Οὐρανὸς προετοιμάζεται. Μὲ μιά λεπτὴ ἄκρη ἀπὸ τὸ κροκόπεπλό της, ἡ Ἀδὴ γὰρ χαράζει στὸ σκοτεινὸ θόλο μιά νέα δομὴ θέλησις. Προμήνυμα κάποιου πράγματος ποὺ δὲν εἶναι ἀκόμα καὶ ποὺ λίγο ἔπειτα δὲν θάναί πιά. Τί λοιπόν; Οἱ ρυθμοὶ τοῦ ὕπνου καὶ τοῦ σηκωμοῦ

ποὺ ὁ ἓνας διαδέχεται γὰρ ὅρα τὸν ἄλλο, στὰ ἐρήμερα ρυθμικὰ διάβια τῆς νύχτας καὶ τῆς ἡμέρας. Ὁ κόσμος προσμένει καὶ φαίνεται πῶς τίποτα δὲν ἔρχεται. Κι ὁμοίως τὰ πρῶτα-πρῶτα τρεμουλιίσματα μᾶς πληροφοροῦν ὅτι μιά πράξις ἀποφασίσθηκε.

Στὴν καρδιά τοῦ ἀόρατου δοκιμάζονται κάποιες κινήσεις ποὺ τὴν διαισθάνομαι δὲν ξέρω πῶς. Ἐκεῖ κάτω, πέρα ἀπὸ τὴν νύχτα μου, τὸ ἄστρο κοντινὸ πιά ἐξακολουθεῖ τὸ δρόμο του τὸν ἀμετάβλητο, ζωογονώντας στὸ πέρασμά του ὅτι πρὸ ὀλίγου ἦταν σκοτάδι, γιὰ νὰ ξεχάσει σὲ λίγο τὴν ἡμέρα ποὺ ἔρχεται.

Γρομμυγμένες λάμπεις στέλνουν ἀπὸ παντοῦ τὰ γητέματα τοῦ πρώτου χαμόγελου. Οἱ φωτεινὲς ἐραπτόμενες στὴ φωτόβολη σφαῖρα ρίχνουν τὴν ἀχτίδες, οἱ ὁποῖες, ἀπὸ τὸ στερέωμα τοῦ Οὐρανοῦ ὡς τὰ βάθη τοῦ Ὠκεανοῦ, φωτισμένες προτοῦ νὰ φανεῖ ὁ ἥλιος, μεταβάλλονται σὲ ἀνταύγειες τῶν διαβλάσεων. Τῶν φίλων ἢ προσταγῆ γλώσσας. Σὲ λίγο ἄπιαστα μεγαλόματα ἀπὸ λευκότητες καὶ ἀπὸ χωνεμένα φῶτα θ' ἀνάψουν, θὰ διαδεχθοῦν τὴ μιά τὸ ἄλλο, θὰ συνδεθοῦν, θὰ ζωηρέψουν, θὰ συγχωνευθοῦν, θ' ἀνανεωθοῦν χωρὶς τελειωμὸ ὡς τὴν πορφυρένιες λαμπρότητες τῆς αὐράνιας πυρκαϊῆς. Τὸ χρώμα! Ἐπὶ τέλους νὰ τὸ χρώμα ποὺ σπᾶ τὸ στερεὸν προπέτασμα τοῦ σταχτεροῦ φωτός, γιὰ νὰ ρίξει τὴν θαμπωτικὴν φλόγες στὰ συχναλλάγματα τοῦ περιβάλλοντος.

Κι' ἄλλη αὐτὴ ἡ μεταμόρφωσις τῆς νύχτας σὲ ἡμέρα, τοῦ θανάτου σὲ ζωὴ, χωρὶς νὰ μπορέσω μιά στιγμὴ νὰ συλλάβω τὴν μετάβασις τῶν φαινομένων στὸν πίνακα ἑνὸς θεάματος, ποὺ πάντοτε μὲ καλεῖ καὶ μὲ ἀποφεύγει πάντοτε.

GEORGES CLEMENCEAU

[Μετάφραση Μ. Τ.]

Α' ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ «ΝΕΑΣ ΕΣΤΙΑΣ» ΔΙΑ ΔΙΗΓΗΜΑ

Ἡ «Νέα Ἑστία», ἀκολουθοῦσα τὴν παράδοσιν τῆς παλαιᾶς, εἰς τοὺς διαγωνισμοὺς τῆς ὁποίας ἀπεδείχθησαν, νεώτατοι τότε, ὁ Γεωργ. Δροσίνης, ὁ Μιχαὴλ Μητσάκης, ὁ Γρηγόριος Ξενόπουλος καὶ ὁ προοίριος ἀποθανὼν λευκάδιος διηγηματογράφος Νικόλαος Σταματέλος, προκηρύττει σήμερον τὸν Α' Διαγωνισμὸν πρὸς συγγραφὴν διηγήματος.

Τὸ διήγημα πρέπει νὰ εἶναι σεμνόν, ἑλληνικῆς ὑποθέσεως καὶ νὰ μὴν ὑπερβαίῃ τὰς ἐπτὰ (7) σελίδας τῆς «Νέας Ἑστίας». Αὐτοὶ εἶναι οἱ μόνοι περιορισμοὶ τοῦ Διαγωνισμοῦ μας. Κατὰ τίτλου, ὁ συγγραφεὺς εἶν' ἐλεύθερος. Εἰμπορεῖ νὰ γράψῃ διήγημα ἀρχαίας ἐποχῆς, — καὶ ἄς μὴν εἶναι καθαρὸ ἱστορικόν, — ρωμαϊκῆς, ἀλεξανδρινῆς, μεσαιωνικῆς, νεωτέρας, σημερινῆς, εἰς οἵανδήποτε μορφὴν — καὶ μὲ οἵανδήποτε ὀρθογραφίαν, — τῆς καθιερωμένης λογοτεχνικῆς μας γλώσσης, καὶ νὰ εἶναι διήγημα τῆς πόλεως, τοῦ χωριοῦ, τοῦ στρατοπέδου, τῆς ἐργασιᾶς, ἠθογραφικόν, συμβολικόν, σατυρικόν, χιουμοριστικόν, ὅ,τι θέλει. Κατὰ διήγημα θὰ κριθῆ εἰς τὸ εἶδος του καὶ θὰ ζητηθῆ ἐξ ὅλων τὸ ἀνώτερον, ἀδύνατον εἶδος θὰ εἶναι.

Τὰ διηγήματα θὰ κρίνῃ πενταμελὴς Ἑπιτροπὴ, ἡ ὁποία θὰποτελεσθῆ ἀπὸ ἓνα ποιητὴν, ἓνα διηγηματογράφον, ἓνα ἱστορικόν, ἓνα λαογραφικόν καὶ ἓνα εἰδικόν λογοτεχνικόν, ἐκ τῶν διακροπεστέρων. Τὰ ὀνόματα τῶν μελῶν τῆς Ἑπιτροπῆς θὰ ἀνακοινωθοῦν μετὰ τὴν λήξιν τῆς προθεσμίας.

Θάπονεμηθοῦν τρία βραβεῖα, — ἐφ' ὅσον βέβαια θὰ ὑπάρξουν διηγήματα ἄξια αὐτῶν:

Ἐν Α' Βραβεῖον, Δραχ. τρεῖς χιλιάδες (3,000)

Ἐν Β' Βραβεῖον, " δύο χιλιάδες (2,000)

Ἐν Γ' Βραβεῖον, " χίλια (1,000)

Τὰ διηγήματα, ὅσα βραβευθοῦν, θὰ δημοσιευθοῦν μὲ τὰς εἰκόνας τῶν συγγραφέων των, ἀνεὺ ἄλλης ἀμοιβῆς, εἰς τὴν «Νέαν Ἑστίαν», τῆς ὁποίας, κατὰ τὸν Νόμον, θὰ θεωροῦνται ἐπὶ δύο ἔτη ἰδιοκτησία. (Μόνον δηλαδὴ μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς διετίας οἱ συγγραφεῖς θὰ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ἀναδημοσιεύσουν).

Οἱ ἄλλοι ὅροι τοῦ Διαγωνισμοῦ εἶναι οἱ ἀκόλουθοι:

ΔΡΕΠΑΝ εἰμποροῦν νὰ λάβουν μέρος μόνον οἱ ἐτήσιοι ἢ ἐξάμηνοι συνδρομηταὶ τῆς «Νέας Ἑστίας», ἐγγεγραμμένοι ἤδη ἢ ἐγγραφομένοι συγχρόνως μὲ τὴν ἀποστολὴν τοῦ χειρογράφου. (Οἱ ἐγγεγραμμένοι πρέπει νὰ σημειώσουν τὸν ἀριθμὸν τῆς ἀποδείξεώς των). — Οἱ λοιποὶ, μαζί μὲ τὸ χειρόγραφον των, πρέπει νὰ στείλουν καὶ δραχμὰς ΕΙΚΟΣΙΠΕΝΤΕ ὡς δικαίωμα συμμετοχῆς.

Μόνον ἀπὸ ἓνα διήγημα εἰμπορεῖ νὰ στείλῃ ἕκαστος, εἴτε συνδρομητῆς, εἴτε μὴ. (Ἐὰν στείλῃ περισσότερα, θὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψει ἓνα κατὰ τύχην).

Εἰμπορεῖ νὰ διαγωνισθῆ κανεὶς εἴτε μὲ τὸν ὄνομά του, εἴτε μὲ ψευδώνυμον, εἴτε ἀνωνύμως. Εἰς τὴν τελευταίαν περίπτωσιν, θὰ κλειθῇ τὸ ὄνομά του (ἢ τὸ ψευδώνυμόν του) ἐντὸς φακέλλου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ γράψῃ τὸν τίτλον τοῦ διηγήματος καὶ ἓνα διακριτικὸν σῆμα ἢ ῥητόν, τὸ ὅποιον θὰ ὑπάρχῃ καὶ ἐπὶ τῆς προμετωπίδος τοῦ χειρογράφου. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι, ἂν εἶναι συνδρομητῆς, ὁ ἀνωνύμως διαγωνιζόμενος παραιτεῖται τοῦ προνομίου τῆς δωρεᾶν συμμετοχῆς.

Τὰ χειρόγραφα, εἴτε μηχανογραφημένα, εἴτε διὰ γραφίδος, πρέπει νὰ εἶναι καθαρὰ, μὲ ζωηρὰν μαύρην μελάνην, — τὰ ξέθωρα καὶ τὰ δυσανάγνωστα δὲν θὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψει, — ἐπὶ τῆς μιᾶς μόνον ὄψεως τοῦ χάρτου, μὲ πλατὺ περιθώριον, συνεραμμένα καὶ ἀριθμημένα.

Τὰ χειρόγραφα εἰμποροῦν νὰ σταλοῦν ταχυδρομικῶς καὶ ἐντὸς ἀνοικτοῦ φακέλλου ἢ ὑπὸ ταινίαν μὲ τὴν δήλωσιν «τυπογραφικὴ ἔλη». Τὸ δὲ δικαίωμα συμμετοχῆς διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς, εἰς τὸ ἀπόκομμα τῆς ὁποίας γράφεται ἡ σχετικὴ δήλωσις. Ἐὰν τὸ χειρόγραφον εἶν' ἐλαφρόν, εἰμπορεῖ νὰ σταλῆ μαζί μὲ τὰ χρήματα, ὡς ἐπιστολὴ συστημένη.

Ἡ προθεσμίς τῆς ἀποστολῆς, ἀπὸ σήμερον, λήγει τὴν 15 Σεπτεμβρίου ἐ. ἔ.

Ἀθήναι, 1 Ἰουλίου, 1927

Η ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ

Μιά φουφού να βαγής στου Ζάωωω και να ευχαρίστης μαριδάκια, τ'ην ικανή να δοχμαίωω

Προσέφυγέ μου μαμά!

Φοβάω για γυνή

...Ils nous imitent ces hommes là

Ο γάρ βίος βραχύς ίσως το δι' κλειδωμένων αδαίων

και τους κλειδωμένους ή κλειδωμένους

Μαριδάκια Μαριδάκια

γοιτεχνική Κίνηση» κτλ. - Η «Νέα Ζωή» θα εκδίδεται εις τὸ ἐξῆς κατὰ διμηνίαν.

Εἰς τὸν «Φιλότεχρον» Βόλου (τεχνος Μαΐου): «Βιβλιοφιλία καὶ καλλιτεχνικὴς ἐκδόσεις» τοῦ κ. Μόσχου Τσιριμώκου. «Ὅταν οἱ ἄλλοι χόρευαν», διήγημα τοῦ κ. Πέτρου Μάγγη. «Οἱ Δελφινὲς Ἑορτές» (πρόγραμμα, ποίημα καὶ ἄρθρον τοῦ κ. Σικελιανοῦ, ἐντυπώσεις τοῦ κ. Βεκιάρη κτλ. με πολλὰς καὶ ὀφθαλμοεικόνας).

- Χαριτωμένον τὸ εἰδικὸν τεχνος τοῦ ἀλεξανδρινοῦ χιουμοριστικοῦ «Μιλῆς» («Milesi-Plage») τὸ ὁποῖον διευθύνει, συντάσσει καὶ ἐκκονογραφεῖ ὁ διακεκομμένος γελοιογράφος κ. Κ.Ε. Μουραγῆς ἢ ΚΕΜ.

- Εἰς τὴν «Ἑλληνικὴν» ἀρθρογραφεῖ τακτικὰ περὶ θεατρικῶν, καλλιτεχνικῶν καὶ λογοτεχνικῶν ζητημάτων ὁ ἐκλεκτὸς μεταξὺ τῶν νέων μας κριτικῶν κ. Πέτρος Χάρης. Μεγάλην αὐξήθειαν ἐπροκάλεσε τὸ ἄρθρον του διὰ τὸν «Πατριάρχον» τοῦ κ. Μπαγρη.

Ὁ γῆρος δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ γυμνῶμεν καὶ τὸς ἄλλας, ἐφημερίδας καὶ τὰ περιοδικὰ τοῦ λαμβάνομεν. Θάνατοπληροῦσμεν εἰς τὸ ἐργόμενον. Σ.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Καὶ αὐτὸ τὸ δεκαπενθήμερον, παρ' ὅλην τὴν ζέσθη, ἐλάβομεν κληθὸς γράμματα μὲ ποιήματα καὶ διηγήματα τοῦ ζητοῦν τὴν κρίσιν μας. Ζητοῦμεν καὶ ἡμεῖς συγγνώμην καὶ κάποιαν προθεσίαν διὰ τὰ διαβάσωμεν. - κ. Ρ. Δ. Α. Ἐνταῦθα. Νὰ μὴ σὰς κάμην ἐντύπωση, γιὰτὶ ἀκούσαμεν καὶ παραδοξότερα. Γνωστὸς ἐκδότης π.χ. ἔλεγε, ὅτι ἡ «Νέα Ἑστία» δὲν τὸν ἱκανοποιεῖ, ἐπειδὴ τυπώνεται... ὄλο μὲ τὰ ἴδια στοιχεῖα! Καὶ θὰ ἐκδώσῃ αὐτὸς ἄλλο περιοδικόν, εἰς τὸ ὁποῖον κάθε ἄρθρον θὰ τυπώνεται μὲ ἄλλα στοιχεῖα: τυπογραφικὸν δηλαδὴ δειγματολόγιον. - κ. Σ. Κ. Ἐνταῦθα. Εὐχαριστοῦμεν διὰ τὸς τόσον κήρυκες κρίσεις. Τὰ στίσσα τῆς «Καλλιφρόνης» τοῦ τόσο σὰς ἀρέσουν, εἶναι ἀπομιμήσεις ἀπὸ ἀρχαίας ἀγγελιογραφίας καὶ δι' αὐτὸ ὁ σκιτισσογράφος, ἀπὸ μεγάλην μετριοφροσύνην, δὲν βάζει ὑπογραφήν. Γαλλικὰ, τὸ ὄνομα τοῦ Ἀγγέλου Βεργίτη φέρεται κατὰ διαφόρους τρόπους. Κάπου θὰ τὸ εἶδε βέβαια καὶ ἔτσι ὁ συντάκτης τοῦ Ἀεξικοῦ, διότι προφανῶς πρόκειται περὶ τοῦ ἰδίου διασήμου καλλιγράφου, ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ὁποῖου ἐπεκράτησε νὰ λέγουν οἱ Γάλλοι «certre comme un ange». - Veleiator. Δὲν ἔχομεν λόγους νὰ σὰς εὐχαριστήσωμεν διὰ τὸ σήμερον δημοσιευόμενον, καὶ ἐλπίζομεν νὰ μᾶς ἐνθυμηθῆτε πάντοτε διὰν ἔχετε τίποτα τέτοιο. Ὅσον διὰ τὰ ἄρθρα ποῦ προτείνετε, δὲν τὰ εὐρίσκομεν ἐνδιαφέροντα διὰ τὴν «Νέαν Ἑστίαν» παρὰ ἐφ' ὅσον μόνον θὰ ἐπραγματευόντο περὶ ἔργων καὶ καλλιτεχνῶν σχετικῶν μὲ τὴν Ἑλλάδα. - κ. Α. Ἀμπατζ. Θεσσαλονικίην. Νάναυδημοσιεύετε εὐχαρίστως. Ἀλλὰ δι' ἄλλην συνεργασίαν δὲν ἔχομεν καιρὸν. Εὐχόμεθα εὐδοκίμησιν. - κ. Ἡλ. Τ. Μπάσταν. Οἱ στίχοι σας κοινώτατοι καθ'αυτὸ ἀρχαίου. Τὸ τελευταῖο

«Τραγουδάκι» ξεχωρίζει. Ὅποσδήποτε πρέπει νὰ ἐργασιῆτε ἀκόμη πολὺ. - κ. Γ. Κ. Α. Κεφαλοβόσκον. Μὴ φοβάσθε, καὶ ὅταν πρέπει νὰ δημοσιευθῆ κατὰ τί, ἡ συνέχεια δὲν θὰ ἐμποδίσῃ. Τὰ ἔργα σας ἐκεῖνα τὰ ἐδιαβάσαμε μὲ μεγάλη εὐχαρίστησιν καὶ θὰ σὰς γράψωμεν ἰδιαιτέρως μόλις εὐκαιρήσωμεν. - κ. Ζήσην Ζ. Σημειωθῆκαί ποτε, ἀλλ' ὅχι ἀκόμη δημοσιεύσιμι. Νὰ διαβάζετε μὲ προσοχὴ τὰ διαλεκτὰ ποιήματα ποῦ δημοσιεύει ἡ «Νέα Ἑστία». - κ. Α. Κ. Χ. Καὶ πάλιν εὐχαριστοῦμεν, ἀδιάφορον ἂν δὲν βρήκαμε τίποτε νὰ πᾶρομε. - κ. Δ. Μπερῆ. Ἐνταῦθα. Ὀρισμένους ἔχετε τυλέντο, προκάντων μὲ φυσικὴ εὐχλοστία. Ἐξαίτως ποῦ σὰς προτρέπει μὲ τὸ παρὰδειγμά του, στήν ἡλικία σας βεβαιότατα δὲν ἔγραφε τόσο καλά. Ἀλλ' ἀφοῦ εἰσθε τόσο νέος, μπορεῖτε λίγο νὰ περμιένετε. Πρέπει νὰ βγῆτε ἀπὸ τὴν ὑπερρομαντικὴν αὐτὴν περίοδο, στήν ὁποία τίποτε γερὸ δὲν θὰ κατορθώσατε νὰ συλλάβετε καὶ νὰ σχεδιάσατε. - κ. Κ. Κ. Καλημεριάνους. Εὐχαριστοῦμεν διὰ τὸ ἀληθινὰ πολὺτιμον βιβλιαράκι σας. Στὶς «Στροφές» ποῦ μᾶς εἴχατε στείλει λίγο προτύπωμα, τί ἀριθμὸς πρέπει νὰ μῆ; Μόνον II; Ἡ κάθε τετραστίχο πρέπει νὰ πᾶρη τὸν ἀριθμὸν του, II, III, IV;... Εἶναι βέβαια σὰν αὐτοτελῆ, ἀλλὰ μπορεῖ νὰποτελοῦν καὶ τὰ τρία εἶναι ποίημα. - κ. Στέλιον Δ. Θεσσαλονικίην. «Ἀδίστακα» θέλετε νὰ σὰς ποιῆμε, καὶ ἄμως ἔχομε κάποιον δισταγμὸν. Μπορεῖ καὶ νὰξίσει τὸ ποίημά σας. Ὅποσδήποτε δὲν μᾶς συγχάνησε καὶ τὴν σκέψη του δὲν τὴν σελυκαταλάβαμε. Θὰ μπορούσατε νὰ μᾶς στείλετε καὶ κανέν' ἄλλο; - κ. Μόναν, ἐνταῦθα. Εὐχαριστοῦμεν γιὰ τὴν τόση ἐμπιστοσύνη. Αὐτὰ ποῦ γράφετε, δὲν εἶναι τίποτε σπουδαῖα ἀκόμη, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι θὰ γίνων μὲ τὸν καιρὸ. Καὶ γιὰ νὰ μᾶς ἐννοήσατε καλύτερα: πρὸς τὸ παρόν, δὲν ὑπερβαίνουν τὴν ἀξίαν ὠραίων χρονογραφημάτων. «Ἡ Ἐπίσκεψη στὸ Ἀχιλλεῖο» π: χ: μπορούσε νὰ δημοσιευθῆ σὲ μιά ἐφημερίδα καὶ νὰ κάμῃ καὶ φιγούρα. Τὸ ἄλλο, ὡς διήγημα, μέτριο καὶ... ἀνδρικό. Ἀφοῦ εἰσθε γυναίκα, γιὰτὶ δὲν γράφετε γυναίκεα διηγήματα, νὰ μάθοιμε καὶ μεῖς οἱ δυστυχισμένοι ἀπὸ σὰς τίς ἴδιες τί συμβαίνει μέσα στήν ψυχὴ σας; Εὐχαρίστως θὰ σὰς βλέπαμε νὰ μιλησοῦμε γι' αὐτά. - κ. Γ. Θ. Ἄργος. Σὰς εὐχαριστοῦμε γιὰ τὸς τόσο καλὰς διαθέσεις καὶ ἐλπίζομε νὰ μὴ μεταβληθοῦν, ἂν σὰς ποῦμε ὅτι τὰ ποιήματά σας δὲν μᾶς ἐφάνησαν ἄρτια. Ἐχουν ὠραιότατους στίχους πραγματικῶς, ἀλλὰ μόνον ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. - κ. Ο. Γ. Ἐνταῦθα. Μάλλον στὸ «Μπουκέτο» εἶχαν δικίον παρὰ στὸ «Σέλι». Ἐκεῖνο προκάντων ποῦ σὰς λείπει εἶναι τὸ λογοτεχνικὸ ὕψος καὶ εἶναι πρὸς πλοῦσιον λεξιλόγιον. - κ. Φ. Κ. ἐνταῦθα. Δὲν εἶναι «γρίφος» ἀλλὰ τυπογραφικὸν λάθος. Ὁ συνεργάτης σας ἔγραψε: «ὁ κ. Σ. Ζηλεύει ἀληθινὰ» καὶ ὁ τυπογράφος ἐδιάρθεσε «ὁ κ. ἄ. Ζηλεύει ἀληθινὰ...». - κ. Μ. Ἀλεξίου, Πειραιᾶ. Σὰς ἀπαντήσαμεν ἰδιαιτέρως ζητήσατε τὸ γράμμα μας poste-restante.

ΠΡΟΝΟΜΙΟΝ ΤΩΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ

Οί συνδρομηταί τῆς «ΝΕΑΣ ΕΣΤΙΑΣ», εἴτε ἐτήσιοι, εἴτε ἐξαμήνου, ἔχουν τὸ προνόμιον ν' ἀγοράζουσι τὰ βιβλία τοῦ Ἐκδοτικοῦ μας Οἴκου, — λογοτεχνικά, ἐπιστημονικά, παιδαγωγικά κτλ. ἐκτὸς τῶν σχολικῶν, — μὲ ἔκπτωσησιν

20 %

ἐπὶ τῶν τιμῶν τοῦ καταλόγου. Εἰδικὸν κατάλογον τῶν ἐκδόσεών μας θὰ στείλωμεν ἐντὸς ὀλίγου πρὸς ὅλους. Ἐν τῷ μεταξύ οἱ βουλόμενοι δύνανται νὰ ζητήσουσι τὸν Γενικὸν κατάλογον τοῦ Βιβλιοπωλείου μας καὶ ἐξ αὐτοῦ νὰ ἐκλέξουσι μόνον βιβλία ἐκδομένα ἀπὸ ἡμᾶς.

Σημειωτέον ὅτι ὁ Οἶκος μας ἔχει ἐκδώσει μέχρι τοῦδε ἔργα τῶν διαπρεπεστέρων Ἑλλήνων λογοτεχνῶν καὶ ἐπιστημόνων, Παλαμᾶ, Καρκαβίτσα, Νιρβάνου, Ξενοπούλου, Πολίτη, Κουρτίδου, Στρατήγη, Λυκούδη, Λάμψα, Γεωργακάκι κ.τ.λ.

Οἱ ἐγγράφοντες πέντε ἐτησίους συνδρομητὰς εἰς τὴν «ΝΕΑΝ ΕΣΤΙΑΝ» καὶ ἐμβάζοντες τὸ ἀντίτιμον, δικαιούνται νὰ λάβουσι

ΒΙΒΛΙΑ ΔΩΡΕΑΝ

κατ' ἐκλογήν τῶν ἀπὸ τὰς ἐκδόσεις μας, ἀξίας 100 ΔΡΑΧΜΩΝ. (Οἱ ἐγγράφοντες πέντε ἐξαμήνουσιν συνδρομητὰς 50 δραχμῶν βιβλία, δέκα ἐτησίους 200 δραχμῶν βιβλία, καὶ καθεξῆς).

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΑΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ